

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Навчально-науковий інститут міжнародних відносин ім. Б. Д.
Гаврилишина
Кафедра міжнародної економіки**

Луців Вадим Русланович

**ДІЯЛЬНІСТЬ ВЕЛИКИХ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ НА
УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ТА РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ ЇХ
РЕГУЛЮВАННЯ**

Спеціальність: 051 – Економіка
Освітньо-професійна програма – Міжнародна економіка

Виконав студент групи ЕМЕм-21
Луців В.Р.

(підпис)

Науковий керівник д.е.н., професор
Савельєв Є.В.

(підпис)

Дипломну роботу допущено
до захисту
«__» _____ 2020 р.
Зав. Кафедри,
д.е.н., проф. В.Є. Куриляк

Тернопіль – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ	6
1.1. Історія становлення ринку фінансових послуг, його сутність та функції.....	6
1.2. Етапи становлення фінансового ринку в Україні, його роль та місце в національній економіці.....	18
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	31
2.1. Структура та особливості фінансового ринку України.....	31
2.2. Оцінка діяльності фінансових компаній на ринку України.....	57
2.3. Перспективи розвитку фінансового ринку.....	67
Висновки до розділу 2.....	77
РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ І НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	78
3.1. Механізм державного регулювання розвитку фінансового ринку України.....	78
3.2. Удосконалення механізму підвищення ефективності функціонування фінансового ринку.....	88
Висновки до розділу 3.....	98
ВИСНОВКИ	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	103
ДОДАТКИ	112

ВСТУП

Актуальність роботи. Міжнародний фінансовий ринок є сучасною необхідною умовою сталого економічного розвитку країн та світу в цілому. Він виник як результат потреби в додатковій формі мобілізації коштів для фінансового забезпечення розвитку економіки держав, але, сьогодні, його функціонування прямо пов'язане з темпами інфляції, стабільністю законодавчої і нормативної бази, сприятливим політичним кліматом.

В умовах глобалізації відбувається також так звана глобалізація світового фінансового простору. А в умовах української євроінтеграції, ступінь інтеграції України до світової економічної системи передусім визначається її інтеграцією до міжнародних фінансових ринків.

Фінансовий ринок України перебуває на стадії розвитку – з'являються нові учасники ринку, нові можливості та потреби. Тому розуміння принципу функціонування ринку та вдосконалення системи його регулювання є важливим питанням для уряду. Інфраструктура фінансового ринку в Україні характерна тим, що присутні різні моделі торгівельних систем, значна кількість розрахунково-депозитарних організацій, і в той же час недосконалість окремих її елементів а також неповна сумісність стандартів проведення операцій з різними інструментами, недосконалість законодавчого забезпечення.

Фінансовий ринок є важливим для зростання, розвитку і стабільності економіки країни. Ринки фінансових послуг приносять дохід в державний бюджет, фінансують використання нових ідей, полегшують контроль фінансового ризику.

Над питанням розвитку фінансового ринку та його значення для економічного зростання країни працювали українські та зарубіжні вчені. Серед вітчизняних науковців, які займаються дослідженням даної проблеми, слід виділити роботи наступні: з питань місця та ролі фінансового ринку як складової фінансової системи країни – Л.М.Алексєнко, О.І.Барановського,

О.Д.Василика, О.В.Герасименка, В.М.Гриньової, Б.А.Карпінського, Г.А.Крамаренко, О.В.Любкіної, І.О. Лютого, В.М. Опаріна, В.М.Шелудько, С.П.Ярошенка; з питань державного регулювання фінансового ринку – Н.В.Благи, Д.П.Богині, М.О.Бурмаки, В.М.Гейця, Є.М.Григоренка, О.Д.Данілова, Г.В.Задорожного, О.М.Іваницької, В.Ларцева; з питань розвитку фінансового посередництва – А.П.Вожжова, А.О.Єпіфанова, А.М.Єрмошенка, М.М.Єрмошенка, О.В.Козьменко, С.М.Козьменка, Ю.С.Конопліної, О.Лилик, М.І.Макаренка, М.І.Савлука, І.В.Сала; з питань розвитку вітчизняного фінансового ринку як складової світового фінансового ринку – В.А.Кажан, З.О.Луцишина, О.В.Любкіної, Н.В.Стукало, В.С. Шафрана та ін.

Однак у зарубіжній та вітчизняній літературі недостатньо розкритими залишається ряд проблем функціонування фінансового ринку України. Так, зрозумілим є те, що державою не створено до кінця належних умов для повноцінного функціонування ринку. Важливою проблемою є і те, що в регулюванні фінансових ринків присутня погана координація між фінансовими регуляторами, що призводить до неузгодженого прийняття регуляторних правових актів або проведення окремих заходів, відсутність нагляду під час взаємодії в умовах системних фінансових криз та неповного обміну інформацією. Тому дана сфера потребує також досліджень для покращення законодавчої бази, що регулює фінансовий ринок. Крім того, внаслідок швидкого розвитку світових фінансових процесів, постійно потрібні нові актуальні дослідження. Зазначеним і обумовлюється високий рівень актуальності та вибір теми роботи, її мети та завдань.

Метою роботи є вивчення поняття фінансового ринку, його структури, аналіз сучасного стану фінансового ринку України, виявлення основних чинників, що перешкоджають розвитку цього ринку та його повноцінному функціонуванню, дослідження і аналіз сучасних проблем та перспектив розвитку фінансового ринку України, визначення основних фінансових компаній на ринку України та аналіз практичних аспектів їх діяльності, а

також визначення особливостей регулювання фінансового ринку українським урядом та визначення напрямів вдосконалення функціонування фінансового ринку України та покращення його регулювання з боку уряду.

У роботі поставлено та вирішено такі конкретні **завдання**:

- розкрити сутність, функції та особливості фінансового ринку;
- здійснити аналіз суб'єктів та об'єктів фінансового ринку та їх характеристики;
- зробити класифікацію фінансового ринку України;
- здійснити аналіз фінансового ринку України у контексті глобалізації та євроінтеграції;
- дати оцінку фінансовому ринку в Україні;
- провести аналіз сучасного стану, тенденцій та проблем фінансового ринку в Україні;
- проаналізувати механізм регулювання фінансового ринку урядом;
- дати рекомендації щодо удосконалення фінансового ринку в Україні.

Об'єктом дослідження виступає ринок фінансових послуг України та діяльність фінансових компаній на ринку фінансових послуг України.

Предметом дослідження є основні аспекти функціонування фінансового ринку.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у дослідженні діяльності компаній на фінансовому ринку України, обґрунтовано їх особливості функціонування. Визначено ключові характеристики фінансового ринку в умовах глобалізації та євроінтеграції, проаналізовано проблеми та перспективи в розрізі окремих сфер фінансового ринку. У роботі визначено перспективу розвитку фінансових технологій для фінансового ринку України та обґрунтовано їх корисність. Сформульована та обґрунтовано шляхи до вирішення наявних проблем на фінансовому ринку України та шляхи удосконалення державного регулювання ринку.

РОЗДІЛ 1

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

1.1. Історія становлення ринку фінансових послуг, його сутність та функції

Для того, щоб економіка країни постійно розвивалася стоїть завдання розподілу, перерозподілу та мобілізації фінансових ресурсів. Тому держава застосовує два механізми, це – мобілізація коштів за допомогою податкової системи та фінансовий ринок, на якому відбувається розподіл і перерозподіл капіталу.

Розвиток світового фінансового ринку розпочався на початку ХХІ ст. і характеризується переходом з готівкових операцій на строкові, з реальних – на фінансові, а також пошуком уникнення проблем з оподаткуванням та державного регулювання у глобальному масштабі. Хоча фінансові ринки є схильними до криз – вони продовжують розвиватися і зростати.

Світовий фінансовий ринок виник на базі інтеграційних процесів між національними фінансовими ринками [1]. Так, зв'язки між ними зміцнювалися, роширювалися, банки надавали послуги не лише в межах країн, а й клієнтам з-за кордону, вирівнювалися умови угод. Важливим стало й те, що не було ніяких суворих обмежень по міжнародних фінансових операціях.

Термін «світовий фінансовий ринок» охоплює не лише фінансові зв'язки, а й форми власності. Науковці по-різному пояснюють поняття, до прикладу, М. Пейбро трактує, як складне переплетіння, взаємозалежність, інтеграцію національних і міжнародних ринків, що забезпечує перелив грошово-кредитних ресурсів між країнами, регіонами, галузями та окремими суб'єктами бізнесу [2].

Також науковці пояснюють поняття світового фінансового ринку через систему функціонування національних та міжнародних ринків позикового капіталу – здобутки в дану теорію внесли А. Гальчинський [3], З. Луцишин

[4], Л. Красавіна [5], Ю. Пахомов [6], М. Портний [7], А. Філіпенко [8], та інші.

Економіст М. Портний говорить про поняття світового фінансового ринку, як міжнародного ринку грошових ресурсів, суб'єктами якого є іноземні по відношенню до даної країни юридичні та фінансові особи [7].

Європейські економіст здебільшого поділяють світовий фінансовий ринок на грошовий ринок і ринок капіталів. Критерієм такого поділу є строковість інструментів, що використовуються [8].

Світові фінансові ринки, оскільки виникли на базі національних ринків, тісно взаємодіють з ними. Все ж, світові фінансові ринки мають ряд відмінностей від національних, це:

- різниця в масштабах – операції на світових фінансових ринках перевищують операції світової торгівлі;
- відсутність географічних кордонів – охоплюють усі країни та регіони;
- цілодобовість – через те, що країни знаходяться в різних часових поясах, операції проводять постійно;
- використання лише валют провідних країн;
- стандартизація міжнародних стандартів;
- використання міжнародних процентних ставок.

Найбільш активно фінансові операції відбуваються в світових фінансових центрах – Нью-Йорк і Чикаго – в Америці, Лондон, Франкфурт-на-Майні, Париж, Цюрих, Женева, Люксембург – у Європі, Токіо, Сінгапур, Гонконг, Бахрейн – в Азії.

Фінансовий ринок – це ринок, на якому відбувається купівля та продаж грошей. Фінансовий ринок – це ринок, на якому визначаються попит і пропозиція на різноманітні фінансові інструменти.

Поняття фінансового ринку вперше з'явилося в середині ХХ століття в статті Дж. Тобіна – науковець трактував термін «фінансовий ринок», як синонім ринку капіталу. В подальших роботах науковців термін вживався в

значені сукупності грошового та ринку капіталу. Так, до прикладу, в документах Світового банку фінансовий ринок означає поєднання ринку грошей, валютного ринку та ринку капіталу [10].

У документах ЄС, а саме в Директиві «Про ринки фінансових інструментів» зустрічається також поняття інтегрованого фінансового ринку, як ринку, де ходять фінансові інструменти [11].

Науковець С.М. Еш стверджує, що ринок фінансових послуг є особливою сферою взаємовідносин державних органів і фінансових учасників ринку фінансових послуг для задовільнення фінансових потреб та формування пропозиції фінансово-економічних послуг на державному рівні або у світовій інтеграції країн [12]. Згідно з думкою Деми Д. І. ринок фінансових послуг – це економічні відносини, які виникають між фінансовими посередниками та іншими економічними агентами щодо розподілу фінансових ресурсів, купівлі–продажу тимчасово вільних коштів та цінних паперів [13]. Економіст Є. А. Бобров пояснює поняття ринку фінансових послуг, як сукупність відносин продавець - покупець, які здійснюються через фінансові послуги як сферу господарської діяльності [14].

Український фінансист Суторміна В. М. пояснює термін «фінансовий ринок», як так званий економічний простір, де відбуваються відносини між учасника щодо купівлі-продажу фінансових фондів [15]. Таке трактування перегукується з наведеним в праці «Макроекономіка» американських науковців Долана Е. Дж. та Ліндсея Д. Е.: «фінансові ринки – це сукупність ринкових інститутів, що направляють потоки грошових коштів від власників заощаджень до позичальників» [16]. Згідно з Н.С. Рязановою фінансовий ринок – це грошові відносини, що складаються в процесі купівлі-продажу фінансових активів під впливом попиту та пропозиції на позичковий капітал, рух якого втілюється в цінних паперах [12]. Згідно з думкою Опаріна В. М., фінансовий ринок - це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності є ринком, на якому об'єктом

купівлі-продажу виступають різноманітні фінансові інструменти і фінансові послуги.

Шелудько В.М. виокремлює поняття фінансового ринку, як цілісну систему економічних та правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або випуском та обігом фінансових активів» [17]. Ящук Н. В. пояснює ринок фінансових послуг, як економічні відносини між фінансовими посередниками та іншими агентами з метою розподілу фінансових ресурсів, купівлі-продажу тимчасово вільних коштів та цінних паперів [18]. Інший науковець А. А. Пересада пояснює термін фінансового ринку, як місця, де громадяни й організації, які хочуть взяти гроші в борг, зустрічаються з тими, у кого є зайві гроші» [18].

Бланк І. А. говорить, що «у найбільш загальному вигляді фінансовий ринок є ринком, на якому об'єктом купівлі-продажу виступають різноманітні фінансові інструменти і фінансові послуги» [19]. Також Ходаківська В. П. трактує термін «фінансовий ринко», як саморегулюючу систему, де концентрується попит і пропозиція на різні фінансові активи та послуги, що пов'язані з придбанням активів; це сфера економічних відносин між суб'єктами ринку в процесі формування та реалізації попиту і пропозиції фінансових активів [20].

В Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» термін «ринок фінансових послуг» пояснюється, як сфера діяльності учасників ринку фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. Згідно з даним Законом, ринок фінансових послуг включає в себе професійні послуги на ринках банківських, страхових, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та на інших видах ринків, які забезпечують обіг фінансових активів [21].

Отже, можемо вважати, що фінансовий ринок це економічні відносини, суб'єктами яких виступають держава, населення, виробничий сектор, а також фінансові посередники. Саме фінансові посередники забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів серед усіх учасників ринку – від тих, хто

володіє вільними фінансовими ресурсами, до тих, хто має потребу в інвестиціях. Данні відносини підтримуються інформаційною, правовою, технічною, економічною, податковою інфраструктурою, яка постійно змінюється. Аналізуючи роботи авторів щодо поняття фінансового ринку можемо узагальнити, що фінансовий ринок – це складова фінансової системи, яка є:

- механізмом регулювання розподілу, перерозподілу фінансових ресурсів;
- сферою реалізації економічних та правових відносин між продавцями та покупцями фінансових активів;
- сферою реалізації економічних відносин між вартістю і споживчою вартістю фінансових інструментів та фінансових послуг.

Основною перемогою виникнення фінансового ринку є різниця між потребами у фінансових ресурсах економічних суб'єктів і джерелами задоволення цих потреб. Так, коли у одних суб'єктів є вільні грошові кошти, у інших є потреби в інвестиціях.

Виникненню фінансового ринку в Україні передували ряд передумов, а саме:

- усунення державної монополії на використання заощаджень населення (так, громадяни мають можливість розпоряджатися фінансовими коштами по власному бажанню – не лише вкласти їх в ощадний банк, але й в інші фінансові установи);
- нова система організації грошових потоків (грошові кошти виступають основним джерелом задоволення потреб підприємства, створення політики управління грошовими потоками базуючись на кількісну оцінку та моделювання);
- господарська самостійність підприємств (підприємства стали повноправними суб'єктами фінансового ринку, оскільки самостійно формували форму своєї власності та розпоряджалися грошовими коштами);

- формування та вдосконалення дворівневої банківської системи (банківська система, яка складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до положень Закону України «Про банки та банківську діяльність», постійно вдосконалюється та пропускає великий обсяг грошових розрахунків і платежів);
- рівні права усіх учасників фінансового ринку;
- впровадження та підтримання технічної бази, яка обслуговує функціонування фінансового ринку (наявність сучасної технічної бази дозволяє отримати ефективні умови функціонування фінансового ринку);
- утворення інфраструктури фінансового ринку з допомогою фінансових посередників (фінансові посередники, а саме банківські та небанківські фінансові установи, відіграють важливу роль в розвитку фінансового ринку);
- пільгове оподаткування доходів з цінних паперів (є важливою передумовою для розвитку ринку цінних паперів, оскільки збільшує його привабливість) [22].

На фінансовому ринку відбувається рух коштів (капіталу) [23].

Світовий фінансовий ринок – це цілісна система ринкових відносин, які гарантують акумуляцію та перерозподіл світових фінансових потоків [24].

Фінансовий ринок виконує наступні функції:

- перетворення заощадження в інвестиції;
- забезпечення економічного зростання через організацію системи нагромадження капіталу;
- забезпечення переливу фінансових фондів з одних галузей економіки всередині країни в інші;
- перерозподіл фінансових фондів всередині країни між регіонами;
- забезпечення переміщення фінансових фондів з одних країн і регіонів у інші [25].

Фінансовий ринок класифікують за рядом ознак [11].

Щодо виді фінансових активів фінансовий ринок поділяється на:

- кредитний ринок – це механізм, за допомогою якого встановлюються взаємозв'язки між підприємствами і громадянами, що потребують грошових коштів, та організаціями і громадянами, що можуть їх надати (позичити) на певних умовах [26];
- валютний ринок – це система стійких економічних та організаційних відносин, пов'язаних з операціями купівлі-продажу іноземних валют та платіжних документів в іноземних валютах [27];
- ринок цінних паперів – механізм взаємодії попиту і пропозиції цінних паперів, що регулює відносини між суб'єктами купівлі-продажу акцій, облігацій та їхніх похідних інструментів [27];
- страховий ринок – це частина фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються попит і пропозиція на нього [29];
- ринок дорогоцінних металів;
- ринок фінансових послуг – це форма організації руху фінансових ресурсів в економічній системі, яка за своїм призначенням має забезпечити юридичним, фізичним особам і державі належні умови для залучення необхідних коштів і продажу тимчасово вільних грошових засобів.

За терміном обігу фінансових активів фінансовий ринок поділяють на:

- ринок грошей – відбувається процес купівлі-продажу фінансових послуг з терміном обертання до 1 року;
- Ринок капіталів – ринок, на якому відбувається довгострокове інвестування коштів в основний капітал з терміном обертання більше 1 року.

За умовами передачі фінансових ресурсів в користування виділяють:

- ринок акціонерного капіталу – вкладення коштів на невизначений термін часу, інвестор отримує дивіденди;
- ринок позикового капіталу – вкладення коштів на визначений термін та відсоток на умовах позики.

Відповідно до умов обертання фінансових інструментів виділяють:

- первинний ринок – тут здійснюється початкове вкладення капіталу;
- вторинний – тут відбуваються угоди щодо купівлі-продажу раніше випущених фінансових активів.

Залежно від місця, де відбувається торгівля фінансовими активами) функціонування:

- біржовий ринок – це ринок, на якому роль організатора торгівлі цінними паперами виконує біржа;
- позабіржовий ринок – ринок з необмеженою кількістю учасників, де правила здійснення угод з купівлі-продажу цінних паперів та вирішення спірних питань регулюються чинним законодавством України [29].

За швидкістю реалізації угод поділяють:

- ринок з негайною реалізацією угод – тут здійснюються угоди за короткий термін до 3 днів і потребують негайної оплати;
- ринок з реалізацією угод в майбутньому

За регіональною ознакою виділяють:

- місцевий ринок – операції між місцевими фінансовими суб'єктами і населенням;
- регіональний місцевий ринок – визначається межами області;
- національний фінансовий ринок – система фінансових ринків держави;
- світовий фінансовий ринок – це складова частина світової фінансової системи, в якій інтегровані національні фінансові ринки держав з відкритою економікою.

Об'єктами фінансового ринку виступають фінансові послуги, які надаються юридичним і фізичним особам, які є власниками і користувачами фінансових активів, а також операції з фінансовими активами, які здійснюються в інтересах третіх осіб за власний або ж за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку та чи або збереження реальної вартості таких активів.

Щодо фінансових послуг, то вони формують значний сектор в економіках усіх країн. Фінансові послуги складають великий і зростаючий сектор фактично у всіх розвинених економіках і таких, що розвиваються. Особливо високі темпи зростання сектору в тих економіках, які зазнають стрімкої модернізації. Можна стверджувати, що фінансові послуги є основою сучасної економіки. Уся господарська діяльність певним чином інакше залежить від послуг, які забезпечуються фінансовим сектором [30]. Згідно щі статею 4 Закону фінансовими вважаються наступні послуги :

- випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків;
- довірче управління фінансовими активами;
- діяльність з обміну валют;
- залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення;
- фінансовий лізинг;
- надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту;
- надання гарантій;
- переказ коштів;
- послуги у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення;

- професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню;
- факторинг та адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах;
- управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю відповідно до Закону України "Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю";
- операції з іпотечними активами з метою емісії іпотечних цінних паперів;
- банківські та інші фінансові послуги, що надаються відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" [31].

Фінансові послуги надаються тими фірмовими установами, що внесені до Державного реєстру фінансових установ. Фінансова установа може розпочати надання фінансових послуг лише за умови, якщо її внутрішні правила узгоджені з вимогами законів України та нормативно-правових актів державних органів, які здійснюють регулювання та нагляд за ринком фінансових послуг. До фінансових установ відносять банки, дочірні товариства, страхові компанії, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, установи пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Суб'єктами фінансового ринку є як фізичні особи, так і юридичні особи та фінансові посередники. Суб'єкти фінансового ринку поділяються за формою господарювання, за функціями та за формою укладання угод є.

Табл. 1.1

Суб'єкти фінансового ринку

За формою господарювання	За функціями	За формою укладання угод
1. Господарюючі	Емітенти;	Продавці і покупці фінансових

суб'єкти; 2. Домашні господарства; 3. Держава; 4. Місцеві органи влади.	Інвестори; Інституційні інвестори; Фінансові посередники; Інститути інфраструктури ринку	активів (інструментів, послуг); Фінансові посередники; суб'єкти, що виконують допоміжні функції (функції обслуговування основних учасників фінансового ринку; окремих операцій на фінансовому ринку тощо).
--	---	--

Джерело: [32]

Виділяють також основні принципи фінансового ринку. Це:

- цілісність у межах країн, забезпечена єдиною національною фондовою біржою;
- прозорість ринку і реальний захист інвесторів;
- вільний доступ до інформації для усіх учасників ринку;
- відповідність міжнародним стандартам – зокрема введення системи електронного обігу цінних паперів.

Фінансовий ринок виконує також і ряд функцій. Виділяють основні та специфічні функції фінансового ринку.

Табл. 1.2

Функції фінансового ринку

Основні функції	Специфічні функції
1. Забезпечення взаємодії покупця та продавця фінансових активів. 2. Запровадження фінансовим ринком механізму викупу в інвесторів належних їм фінансових активів і тим самим підвищення ліквідності цих активів. 3. Сприяння знаходженню для кожного з кредиторів контрагента угоди.	У політичній сфері: сприяння інтеграційним процесам України, вихід на світовий ринок фінансових послуг. В економічній сфері: формування ринкових цін на окремі види фінансових активів, забезпечення процесів інвестування, страхова діяльність. У соціальній сфері: створення нових робочих місць завдяки переміщенню капіталу

Джерело: [11]

Говорячи про сутність фінансового ринку варто наголосити на важливості посередників. Фінансові посередники – це спеціалізовані професійні суб'єкти ринку, інвестиційно-кредитні установи, що перерозподіляють ресурси між постачальниками і споживачами фінансового

капіталу [33]. Головним завданням посередників є ефективне спрямування руху капіталу до споживачів. Фінансові посередники відіграють важливу роль для функціонування фінансового ринку, оскільки вони знижують ризик недоцільних капіталовкладень, скорочують сумарні витрати позичальника на отримання позики шляхом зниження моральних, фізичних зусиль та витрат часу на залучення капіталу декількох заощаджувачів для отримання потрібної суми позики, зменшують витрати на проведення фінансових операцій. Так, ефективність фінансових посередників можна пояснити «ефектом масштабу». Немає єдиної класифікації фінансових посередників, оскільки залежно від рівня економічного розвитку та практичних потреб, національних традицій ведення бізнесу, ділової психології, рівня фінансової культури країни вони різняться. Українські економісти поділяють фінансових посередників в Україні на дві групи: банківські і небанківські фінансово-кредитні установи. До банківських належать ощадні, інвестиційні та іпотечні банки. До фінансово-кредитних установ належать: страхові компанії, пенсійні фонди, факторингові компанії, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, фінансові компанії, кредитні спілки та інвестиційні фонди.

Так, фінансовий ринок здійснює мобілізацію коштів для економічного розвитку; перерозподіл їх між галузями, областями та регіонами; забезпечує нагромадження коштів і визначає економічне зростання. Він також утворює достатні фонди коштів для всіх суб'єктів економіки – держави, фірм і підприємств, домашніх господарств.

Фінансовий ринок може бути як цілком сегментований, так і інтегрований. Сегментованість фінансового ринку означає, що інвестор з однієї країни не може вкладати власні кошти в цінні папери іншої країни. Коли ринок сегментований, то інвестор з однієї країни не може вкласти кошти в цінні папери в іншій країні. Коли ж ринок є інтегрованим, то тут інвестор може інвестувати кошти також і в цінні папери інших країн, а ті

будучи одного ступеня ризику будуть забезпечувати інвестору однаковий рівень доходу.

На сьогодні ринки різних фінансових інструментів різною мірою інтегровані – емітенти мають здебільшого обмежені можливості для залучення дешевшого капіталу поза місцевим ринком, а інвестори – щодо вкладення коштів на ринках інших країн та на міжнародному ринку [11].

Сучасні інтеграційні процеси фінансових ринків зумовлюють наступні чинники:

- стрімкий розвиток технологій, що дозволяє максимально ефективно будувати інформаційну інфраструктуру фінансового ринку;
- лібералізація фінансових ринків шляхом створення законодавства, що регулює діяльність суб'єктів ринку;
- концентрація діяльності учасників ринку у світових фінансових центрах;
- зростання частки інституційних учасників ринку (інвестиційних, страхових компаній, пенсійних фондів) [16].

Щоб ефективно функціонувати ринок фінансових послуг повинен мати сучасну розвинену інфраструктуру, що включає в себе прозорі банківську систему, фондову біржову та позабіржову систему, небанківські кредитно-фінансові інститути, та регулюючий апарат. Перерозподіл фінансових ресурсів можливий лише за умов чітко визначеної організаційної структури ринку, на якому укладаються угоди фінансового характеру. Для формування такого організаційного механізму обов'язково має відбуватися структурне регулювання з боку держави.

1.2. Етапи становлення фінансового ринку в Україні, його роль та місце в національній економіці

В Україні ринок фінансових послуг юридично мав початок з прийняттям Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків

фінансових послуг» (12 липня 2001 року № 2664-III). Але звичайно, фінансові послуги надавалися і до видання закону, вони ж не мали єдиної організаційно-сформованої сфери. Науковці виділяють сім основних етапів становлення українського фінансового ринку.

Період 1991-1994 рр. – відбувається створення середніх і малих підприємств, акціонерних товариств, формування двохрівневої банківської системи, створення Української фондової біржі. Національний банк розпочав перереєстрацію комерційних банків України, що були зареєстровані ще Держбанком СРСР. Покалався початок створення фондового ринку, зафіксований Законом України «Про цінні папери і фондову біржу». Це також період гіперінфляції, економічної та фінансової кризи, нестабільності нормативно-правового регулювання, з'являється велика кількість дрібних банків. Відбувся поштовх жл розвитку фондового ринку – процес приватизації в 1991 р.. Також позитивним моментом на данному етапі стало створення електронної системи платежів в 1993 р. та впровадження досить прогресивних на той час технологій електронних платежів та перерахування коштів.

Період 1994-1999 рр. – відбувається зміна кон'юнктури фінансового ринку, наявні велика кількість державних органів, які регулювали створення вітчизняного ринку, але відсутність фінансових послуг високої якості. В даний період зросла кількість страхових компаній, які працювали за принципом піраміди. Створення нового регулюючого інституту фінансового ринку – Державної комісії х цінних паперів. Це в свою чергу сприяло розвитку торнівлі на фондовому ринку. Період характерний і тим, що продовжується вдосконалення нормативно-правової бази діяльності фінансового ринку. Важливими законодавчими актами за той період були: Закон України «Про Національний банк України», Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення мережі пунктів з ломбардного кредитування населення під заставу виробів з дорогоцінних металів і з дорогоцінними каміннями» і Закон України «Про фінансовий лізинг», Закон

України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів України», Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». Відбувається введення національної валюти, маленьке скорочення рівня інфляції, введення національної платіжної системи, створення умов для діяльності нових видів фінансових посередників - інвестиційних фондів, довірчих товариств. У 1998 р. з'являються ломбарди та компанії, що надають послуги фінансового лізингу.

Період 2000-2005 рр. – прийняття нормативно-правових актів, щодо регулювання фінансового ринку, перереєстрація і введення процедури ліцензування для всіх учасників ринку. Створення у 2002 р. Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. Написання та прийняття числа законів: Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг», Закон України «Про кредитні спілки», Указ Президента України «Про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України», Закон України «Про інститути спільного інвестування», Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» та Закон України «Про акціонерні товариства».

Наступний період 2005-2006 рр. як період завершального зростання фінансового сектору. Характерним для періоду є переведення економіки до ринкової, зупинення гіперінфляції, активізація роботи небанківських установ (страхові, кредитні спілки, ломбарди). Вже в 2006 в Україні функціонувало 23 банки з іноземним капіталом. Зросли також основні показники діяльності фінансових установ. Сформувався і нормативно-правове забезпечення, представлене такими Законами: 1991 р. – Закон України “Про цінні папери і фондову біржу” (у 2006 р. його замінив Закон “Про цінні папери і фондовий ринок”), 1996 р. – закони “Про страхування”, “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”, в 1997 р. – Закон “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” (у 2012 р. його замінив Закон “Про депозитарну систему України”),

в 1999 р. – Закон “Про Національний банк України”, у 2000 р. – Закон “Про банки і банківську діяльність”, у 2001 р. – Закон “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” [34]. Піку фінансовий сектор досягнув у 2007 р., за чим послідував спад – як наслідок посилення інфляції до 16-22%, девальвація гривні на 4%, велика кількість валютних кредитів.

Протягом 2008-2010 рр. фінансовий сектор перебував в кризі – банкрутства, злиття та поглинання банків, велика кількість проблемних кредитів, зменшення кількості депозитів. Загостренню кризи також сприяла й світова економічна криза. В цей період зменшилась кількість учасників фінансового ринку, окрім ломбардів, які характерні зростанням в час кризи. Відбулося також зменшення депозитів, скороченні обсягів емісії акцій та облігацій, девальвації національної валюти на 50 % і більше.

Етап 2010-2013 рр. характеризується поступовим виходом з кризи. Діяльність регулюючих інститутів була спрямована на мінімізацію кризових явищ та покращення економічного стану країни. Також регулюючі органи звернули увагу на впровадження європейських стандартів роботи на фінансовому ринку – рекомендації Базельського комітету та Директиви Ради Європейського Союзу.

Період 2015-2016 рр. – влені дії на сході країни, політична та економічна нестабільність, інфляція, девальвація валюти. Як наслідок, економічна криза. Відбувалося також відплив коштів фізичних та юридичних осіб з банків, збільшення проблемних кредитів, зростання процентних ставок.

З 2017 р. – по сьогодні – поступове відновлення діяльності учасників фінансового ринку – прийняття нових законів, щодо його регулювання, прийняття нової Стратегії розвитку, лібералізація валютних відносин. Викликом в 2020р р. став вимушений карантин в зв'язку з COVID-19, що спричинило нові проблеми в економіці – скорочення рівнів доходу громадян, скорочення депозитів, збільшення кредитів, проблеми з сплатою податків,

скорочення малого та середнього бізнесу, низка витрат з бюджету на боротьбу з вірусом.

Незажаючи на складну ситуацію на фінансовому ринку України, науковці бачать перспективи в його подальшому розвитку – зокрема, в сфері законодавства. Так, період 2017-2018 рр. характерний прийняттям ряду законів, які мають стимулювати розвиток ринку. Також, в 2018 р. президентом був підписаний Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій». Закон передбачає функції номінальних утримувачів – а саме, вирішує одну з найгостріших проблем фондового ринку. Також був прийнятий Закон України «Про валюту і валютні операції», який набув чинності в 2019 р. – а це полегшило процедуру здійснення інвестування у валютні цінності. В 2017 році уряд прийняв Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах» № 1983-VIII. Так, процедура squeeze-out означає, що мажоритарний акціонер з часткою 95% може ініціювати викуп акцій у міноритаріїв. Експерти розділилися щодо даного питання, так як одні вважають, що це остаточно знищить фондовий ринок України, інші ж вважають, що Закон дозволяє піти з ринку великій кількості псевдоемітентів, акціонерний статус яких був лише назвою, і перезапустити систему вже за новими, більш прозорими правилами.

У 2019 р. прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо покращення функцій державного регулювання ринків фінансових послуг», яке має на меті зміни в державного регулюванні фінансового ринку – ліквідація Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та розподіл її повноважень між НБУ та НКЦПФР. Де перший має регулювати діяльність лізингових, фінансових, страхових компаній, ломбардів, кредитних спілок та бюро кредитних історій. А другий – здійснювати нагляд за діяльністю пенсійних фондів та фондів фінансування будівництва.

Тому можемо точно сказати, що сьогоднішній етап розвитку фінансового ринку України є надзвичайно важливим і перспективним. Уряду надзвичайно важливо зробити максимум для забезпечення політичної та економічної стабільності, розвитку промисловості та сільського господарства, впровадження новітніх фінансових технологій, остаточне впровадження міжнародних стандартів діяльності.

Роль фінансового ринку в економічному зростанні країни вперше була розглянута Й. Шумпетером, який досліджував роль фінансового капіталу, великих монополій. В період Першої та Другої світових воєн дане питання втратило свою актуальність і лише з початку 60-х рр. ХХ століття спостерігається відновлення інтересу до цієї проблеми – з'явилися нові дослідження таких авторів, Р. Камерона, Х. Патрика, Р. Голдсмита і Дж. Хікса [35]. Так, до прикладу, у своїй роботі «Теорія економічної історії» Дж. Хікс наголосив, що промислова революція у Великобританії в кінці ХVІІІ є результатом не лише технологічних інновацій, як зміцнення фінансового ринку, що дало можливість впровадити інновації в масове виробництво. У 60- 70-х рр. ХХ століття науковці публікують роботи, де на базі економіко-математичних методів та обчислень пояснюють важливість фінансового ринку для розвитку економіки країни. Впливовою концепцією в цей час стала так звана гіпотеза «фінансової крихкості», запропонована економістами посткейнсіанського напрямку. Згідно з гіпотезою основою діяльності фінансових інститутів є максимізація прибутку, тому відповідно при зростанні попиту на продукти фінансового ринку фінансові інститути будуть прагнути задовольнити його, навіть якщо регулюючими органами проводиться стримуюча політика [36].

Фінансові посередники можуть подолати такого роду обмеження вводячі нові види послуг.

На сьогодні сформовано три підходи щодо визначення впливу фінансового ринку на економіку країни. Згідно з першим підходом вплив фінансового ринку на національну економіку досліджується впливом таких

проблем, як моральний ризик, негативна селекція. В реальному світі існує різниця між інформацією в кредиторів та позичальників. Другі часто мають стимули приховувати справжній стан справ, щоб отримати кредит. У відповідь кредитори можуть вдатися до моніторингу діяльності позичальників, однак це створює додаткові витрати. Як наслідок виникає феномен раціонування кредитів, що на макроекономічному рівні означає, що менша частка заощаджень буде трансформуватися в інвестиції, як наслідок зменшиться кількість депозитів і темпи економічного зростання. Дослідники даного підходу – Дж. Стігліц, В. Бенсівенг, Б. Сміт, Д. Даймонд, Д. Грінвуд та інші. Другий підхід розглядає також показники функціонування фінансового ринку, в моделі ендогенного економічного зростання. Дослідники даного підходу – М. Пагано, П. Хоуітт, Ф. Агійон, А. Сантомера та інші. Третій підхід – економетричний – вплив фінансового ринку на розвиток економіки пояснюється так званими «баррорегресіями». Так, згідно з даною теорією рівень розвитку фінансового ринку став каталізатором економічного розвитку США та Японії [37]. Дослідники даного підходу – Р. Левіна, Т. Бека, А. Деміргуч-Кунт, Р. Раджан та інші.

Вплив фінансового ринку на зростання національної економіки пояснює також модель акумульованого капіталу доповнена функцією витрат фінансового посередництва. Модель показує, що є певний критичний рівень накопиченого капіталу, при досягненні якого підвищення ефективності фінансового ринку здатне прискорити економічний розвиток країни. Так, зростання добробуту країни підвищить ефективність фінансового ринку, а це в свою чергу вплине на прискорення темпів економічного зростання [38].

Також, для підтримки максимального темпу приросту національного доходу, слід працювати над підвищенням ефективності функціонування фінансового ринку.

Роль фінансового ринку є великою для економік держав. Це визначається процесами використання фінансових інструментів і послуг з метою запобігання натуралізації господарства та активізації діяльності

економічних суб'єктів. Фінансовий ринок дозволяє його учасникам отримувати свободу економічного вибору щодо обміну вільних коштів для поточного споживання з можливістю їх споживання у майбутньому.

Фінансовий ринок є дуже чутливим до порушень ринкової рівноваги в економіці держави, оскільки забезпечує взаємодію і взаємозв'язок усіх інших ринків. Саме раціональне та стратегічно орієнтоване використання сучасного інструментарію фінансового ринку дає змогу забезпечити для його учасників ефективне розміщення власних і мобілізацію значних зовнішніх фінансових ресурсів.

Основною роллю фінансового ринку є те, що він виступає центром розподілу, перерозподілу на мобілізації фінансових ресурсів. Фінансовий ринок також забезпечує функціонування потужного механізму стимулювання розвитку інвестиційної і виробничої сфер економіки, а також усієї системи суспільно-економічних відносин.

У ринковій економіці для суб'єктів підприємницької діяльності основним джерелом вільних грошових коштів для фінансування інвестицій є фінансовий ринок, який забезпечує ефективний перерозподіл капіталу в рамках економічної системи, формування ресурсної бази економічного зростання та відіграє у ній визначальну роль. В сучасних умовах фінансовий ринок посідає надзвичайно важливе місце у структурі ринкової економіки, оскільки саме він забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів і капіталу між суб'єктами господарювання, котрі відчувають дефіцит коштів і потребу в додаткових інвестиціях, та власниками заощаджень [23].

Ще одне важливе завдання фінансового ринку – ефективний розподіл заощаджень між кінцевими споживачами. Суб'єкти господарювання використовують для інвестицій в реальні активи більше коштів, ніж заощаджують, а от домогосподарства заощаджують більше, ніж витрачають. Від величини розриву між цими значеннями залежить необхідність функціонування фінансового ринку для перерозподілу заощаджень між кінцевими споживачами.

Так, розвиток фінансового ринку є важливою частиною економічного зростання – розвинутий фінансовий ринок має вплив на економіку шляхом ефективного перерозподілу фінансових потоків між сферами економіки. Проте існує також думка, що економічний розвиток є безпосереднім наслідком розвитку фінансового ринку. До прикладу, праці А. Гельба, Р. Сілла, Р. Кінга, Р. Левіна. Науковці пояснюють свою думку тим, що для розвитку фінансового ринку необхідні певні умови, що формуються саме в процесі розвитку економіки в цілому.

Фінансовий ринок має великий вплив на функціонування фінансової системи країни, а від стабільності його розвитку залежить також стабільність розвитку економіки країни в цілому. Фінансовий ринок є важливою складовою економічної системи країни. Світовий досвід показує, що ринки матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів, основних фондів, предметів споживання, фінансовий та інші є основою для розвитку економіки. Коли фінансовий ринок працює ефективно це стимулює економічне зростання, стабільний розвиток галузей, створення сприятливого економічного клімату.

Фінансовий ринок країни складається з двох груп каналів, за допомогою яких грошові кошти переміщуються від власників заощаджень і тимчасово вільних коштів до користувачів фінансовими ресурсами. Це: канали прямого фінансування (тут гроші надходять до користувачів безпосередньо від їхніх власників) і канали непрямого інвестування (тут грошові кошти надходять від їх власників до користувачів через спеціальні фінансові інститути: банки, інвестиційні фонди та інше).

Роль фінансового ринку для економіки країни також визначають його функції. До функцій фінансового ринку відносять:

- мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів;
- розподіл акумульованих вільних коштів між чисельними кінцевими споживачами;

- прискорення обороту капіталу — активізація економічних процесів у державі;
- забезпечення умов для мінімізації фінансових ризиків.

Мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів може бути реалізована за рахунок бюджету, який мобілізує ресурси через податки та спрямовує їх на потреби уряду. Формула створення та використання валового національного продукту (ВНП) показує фактори, що передують розвитку фінансової системи і як наслідок економічному зростанню.

$$\text{ВНП} = \text{Споживання} + \text{Інвестиції} + \text{Держвитрати} + \text{Сальдо зовнішньої торгівлі}$$

$$\text{Споживання} = \text{ВНП} - \text{Податки} - \text{Заощадження}$$

Роль фінансового ринку для економіки країни варто розглядати, аналізуючи сектори ринку. Так, валютні відносини є сферою, де спостерігається низка проблем національної та світової економік. Держава приділяє значну роль регулюванню даного ринку, оскільки це має вплив на стан окремих секторів, галузей і підприємств, а також на місце держави на світовому ринку. Постійний розвиток валютного ринку забезпечує вчасне проведення міжнародних розрахунків, страхування від валютних ризиків, диверсифікацію валютних резервів, валютні інтервенції та отримання прибутків його учасниками у вигляді різниці курсів валют. З економічної точки зору валютний – це сектор грошового ринку, на якому врівноважується попит і пропозиція на такий специфічний товар, як валюта. Валютний ринок забезпечує проведення міжнародних операцій, диверсифікацію валютних резервів, валютні інтервенції та отримання прибутків його учасниками у вигляді різниці курсів валют [39]. Зростання обсягів світового ВВП дозволяє говорити про поступове посилення національних економік країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються, але той факт, що вони все більше залежать від можливостей розвитку реального сектору на міжнародному рівні та потенціалу розвинутих країн для імпортування, що супроводжується теоретичним збільшенням об'ємів міжнародної торгівлі, означає необхідність зростання кількостей операцій з обміну національних

валют на головні конвертовані валюти світу задля здійснення міжнародних розрахунків.

Важливою для розв'язку економіки є також банківська система. Банки забезпечують концентрацію вільних ресурсів, що є важливим для підтримки безперервності і прискорення виробництва, а також впорядковують грошовий обіг [40].

Ефективна робота банківської системи сприяє збільшенню обсягів суспільного виробництва, забезпеченню потреб обороту в платіжних засобах, ефективному використанні грошового обороту, зміні грошової маси в обігу, відповідно до зміни попиту на гроші. Банки мобілізують вільні кошти одних суб'єктів та передають їх іншим. Також банківська система забезпечує сталість банківської діяльності та грошового ринку. Якщо банківська система розвивається не ефективно, то це гальмує розвиток підприємництва, призводить до сповільнення виробництва, а отже і економічного спаду у всіх сферах економіки.

Фондовий ринок регулює такі сфери, як грошовий обіг та кредити, розподіляє та перерозподіляє капітал корпорацій та здійснює контроль за їх діяльністю. Важливим завданням ринку є також забезпечення переливу капіталу між галузями та сферами національної економіки. На фондовому ринку проводяться оцінка та перевірка дефективності діяльності компаній, керування ризиками, знижуються транзакційні витрати, що полегшує здійснення угод. Ще одним важливим значенням фондового ринку для розвитку національної економіки є те, що він у взаємодії з банківською системою, сприяє перетворенню заощаджень в інвестиції, їх зростання, поліпшенню алокації капіталів.

Роль сектору страхування визначається в його вигодах для домогосподарства, підприємства, держави та фінансового ринку в цілому. Так, домогосподарства отримують такі можливості, як страхування життя, майна та здоров'я. Також страхування сприяє розвитку підприємництва надаючи певну стабільність – ряд товарів чи послуг надаються саме за умов

доспуності відповідного виду страхування. Існує більше ймовірності, що підприємець вкладе кошти в іноваційний проект, якщо в разі невдачі зможе отримати страхову виплату. Страхування майна може і скоротити витрати від зупинки чи ліквідації фірми у певних випадках. Страхування може знизити і державні витрати, оскільки страхові компанії можуть замінювати державні програми страхування (до прикладу при інвалідності чи стихійних лихах). Це зменшує навантаження з соціальної допомоги і дає можливість використати ці кошти в інших цілях. Роль страхового ринку для фінансового сектору в цілому визначається тим, що страхові компанії є фінансовими посередниками – вони зменшують трансакційні витрати, пов'язані з рухом коштів від тих, хто заощаджує, до позичальників, шляхом накопичення значних коштів тисячі платників страхових премій. Валивим для економіки є також страхування життя, оскільки це так зване довготермінове фінансування. Тому, ефективний страховий ринок прискорить мобілізацію капіталу, зменшить рівень ризику та втрат і збільшить обізнаність людей про ризики а також забезпечить соціальний захист та допоможе державі та підприємництву [41].

Так, економічне зростання залежить від заощаджень, збалансованості державного бюджету та сальда зовнішньої торгівлі. Бюджет та фінансовий ринок діють пов'язано, оскільки держава як звертається до фінансових ринків за грошовими ресурсами, так і розподіляю ресурси до приватного сектору через фінансові інститути. Але саме держава має головну роль за створення сприятливого для розвитку фінансової системи середовища.

Отже, фінансовий ринок є важливою частиною економіки країни. Його ефективний розвиток є складовою ефективного розвитку країни в цілому. Тому впливає необхідність регулювання ринку зі сторони держави [42].

Висновки до розділу 1

1. Фінансова система – це сукупність окремих ланок фінансів на всіх рівнях управління економікою, поєднаних тим, що всі вони беруть участь

формуванні та використанні фінансових ресурсів, а їх завданням є задоволення потреб як усього суспільства, так і його окремих суб'єктів. Фінансовий ринок – це економічні відносини між фінансовими посередниками щодо купівлі продажу фінансових ресурсів.

2. Фінансовий ринок виконує ряд функцій, зокрема перетворення заощадження в інвестиції, забезпечення економічного зростання через організацію системи нагромадження капіталу, забезпечення переливу фінансових фондів з одних галузей економіки всередині країни в інші, перерозподіл фінансових фондів всередині країни між регіонами, забезпечення переміщення фінансових фондів з одних країн і регіонів у інші.

3. Фінансовий ринок класифікують за рядом ознак, зокрема за видами фінансових активів, за терміном обігу, за умовами передачі фінансових ресурсів в відповідно до умов обертання фінансових інструментів, залежно від місця, де відбувається торгівля фінансовими активами, за швидкістю реалізації угод, за регіональною ознакою.

4. Об'єктами фінансового ринку виступають фінансові послуги. Суб'єктами фінансового ринку є як фізичні особи, так і юридичні особи та фінансові посередники. Суб'єкти фінансового ринку поділяються за формою господарювання, за функціями та за формою укладання угод є.

5. Роль фінансового ринку для економіки країни можна також розглядати, аналізуючи сектори ринку. Основною роллю фінансового ринку є те, що він виступає центром розподілу, перерозподілу на мобілізації фінансових ресурсів. Фінансовий ринок також забезпечує функціонування потужного механізму стимулювання розвитку інвестиційної і виробничої сфер економіки, а також усієї системи суспільно-економічних відносин.

РОЗДІЛ 2

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

2.1. Структура та особливості фінансового ринку України

Фінансовий ринок є важливим елементом фінансової системи України, який складається з пов'язаних та доповнюючих елементів. Щоб розуміти структуру та особливості фінансового ринку України – слід розглянути окремі його складові.

Ринок капіталів він же кредитний ринок – це значна частка фінансового ринку, що формує пропозицію та попит на довгостроковий та середньострокові позичкові капітали та несе в собі низку виконавчих функцій серед яких:

- об'єднувати незначні широко розподілені заощадження державних підрозділів, зарубіжних інвесторів, приватного бізнесу та населення зокрема і створювати великі грошові фонди;

- трансформація грошей в позичковий капітал, що надає національній економіці зовнішні джерела фінансування для матеріального виробництва;
- надання позик населенню та державним органам для вирішення пріоритетних завдань таких як: часткове фінансування житлового будівництва, покриття дефіциту бюджету.

Кредитний ринок дає змогу здійснювати перерозподіл, рух та накопичення позичкового капіталу серед сфер економіки [43].

Варто зазначити, кредитний ринок – механізм, що встановлює взаємозв'язок між громадянами та підприємцями, що зацікавлені в грошових коштах, та організаціями, що мають змогу їх надати за певних, чітко визначених умов. Водночас, ринок капіталу – це симбіоз ринків різноманітних платіжних засобів. Злагоджена робота кредитного ринку дає підприємцям можливість якісно та доцільно вирішувати власні питання з подальшим отриманням економічної вигоди, використовуючи при цьому такі важелі, як наприклад реалізація власних інвестиційних проектів залучаючи при цьому внутрішні інвестиційні ресурси або шляхом довгострокових фінансових вкладень. Найчастіше фінансові активи, що обертаються на кредитному ринку мають меншу ліквідність та характеризуються вищим рівнем фінансового ризику, що власне й приносить вищий рівень доходності [44].

Якщо мова йде про національний кредитний ринок, як елемент фінансового ринку, то він є важливим постачальником фінансових ресурсів у здійсненні інноваційних звершень економіки України.

Беручи до уваги широкий спектр форм капіталу та вплив інформаційної економіки, можна дійти до того, що вищезгадане визначення варто розширити з урахуванням електронно-фінансової (цінні папери, грошово-кредитна) так і традиційної форм капіталу. Функціональний підхід у дослідженнях українськими вченими економічного змісту ринку капіталів переважає та дає можливість сформулювати визначення [45]. Кредитний ринок

– специфічна сфера відносин – основою яких є наданий у позику капітал, та в межах якої формуються пропозиція та попит на нього. Також він є частиною ринку позичкових капіталів, де обслуговуються середньо та довгострокові операції з фінансування та операції пов’язані з цінними паперами (облігаціями та акціями) [43]. Кредитний ринок – це система ринкових відносин, які передбачають перерозподіл і акумуляцію грошових капіталів ціллю яких є забезпечення процесу відтворення [11]. Підсумовуючи, Ринок капіталів - важлива частина ринку фінансових послуг, де відбувається формування пропозиції та попиту на в основному середньо та довгостроковий капітал, це специфічна область ринкових відносин, де власне формується пропозиція на грошовий капітал [46].

Ефективність роботи кредитного ринку можна визначити, як покриття потреби у фінансових ресурсах так і заохочення пропозиції тимчасово вільних ресурсів на продаж. Саме через це оптимізація структури кредитних ринків має важливе значення, так як усі його підрозділи мають неоднакові можливості у залученні фінансових ресурсів.

Тож, ринок капіталу є областю економічних взаємозв’язків з купівлі-продажу через систему фінансово-кредитних інститутів, довго та середньострокових фінансового-економічних інструментів (контрактів, цінних паперів, грошового капіталу) у електронних та традиційних формах, де ціною виступають курсові різниці, дивіденди, проценти за кредитами. (Рис. А.1, Додаток А) [47].

Український науковець М. Крупка систематизував національний ринок капіталів за наступними ознаками:

- за ознакою Посередництва (ринок цінних паперів, кредитний ринок);
- за інструментами (акції, похідні цінні папери, боргові цінні папери, іпотечний кредит, середньо- та довготермінові позики);
- за функціональною ознакою (ринок титулів власності, ринок боргових зобов’язань);

- за сферами і джерелами розміщення (місцевий, регіональний, міжнародний і національний) [48].

У Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» фінансові інструменти фігурують як: ф'ючерси (строкові контракти), цінні папери, інструменти грошового обігу, строкові контракти на обмін, форварди (відсоткові строкові контракти).

З табл. 2.1. бачимо, що на ринку капіталів є боргові фінансові інструменти, інструменти власності та похідні від них. До боргових інструментів відносять: середньо- і довгострокові кредити, євро-, корпоративні, муніципальні, середньо- та довгострокові облігації. Інструментами власності мають безстрокові властивості та затверджують пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства, надають право отримання доходу (дивідендів) на голос в управлінні акціонерним товариством, та у разі ліквідації на частку майна.

Економічною основою ринку капіталів є наявність різноманітних форм власності, що становитимуть основу ринкового розподілу нагромаджень і доходів. Водночас ринок капіталів є важливою частиною структурної перебудови, в тому числі і поява недержавних форм власності. Однак, сьогодні, неможливо виявити чітку межу між ринком грошей та ринком капіталів навіть попри наявність значних відмінностей між ними. Зокрема, важливим завданням державної монетарної політики є трансформація грошей з ринку грошей на ринок капіталу

Табл. 2.1

Класифікація фінансових інструментів ринку капіталу

1	Пайові цінні папери
	Акції Інвестиційні сертифікати Сертифікати фонду операцій з нерухомістю Акції корпоративних інвестиційних фондів
2	Середньо- і довгострокові боргові цінні папери
	Облігації підприємств Державні облігації Облігації місцевих позик Ощадні сертифікати

	Облігації міжнародних організацій
3	Іпотечні цінні папери
	Іпотечні облігації
	Іпотечні сертифікації
4	Приватизаційні цінні папери
5	Середньо-і довгострокові цінні папери (депозитарні розписки)
6	Середньо- і довгострокові банківські кредити

Джерело: [49]

Зовнішньою ознакою ринку капіталу є прямий зв'язок з фінансовими ринками інших країн. Значущою є залежність ринку капіталу від реального сектору економіки, це зумовлено тим, що фінансові інструменти і активи є вимогами на надані послуги або вироблену продукцію підприємств різних областей економіки. Отож, ринок капіталів характеризується як саморегульований, на ньому зосереджуються пропозиція і попит на довго- та середньострокові фінансові ресурси.

Варто зазначити, Український національний ринок капіталу є, в основному довгостроковим ринком фінансових інструментів та комбінацією самостійних сегментів фінансового ринку, як однієї з систем фінансової системи: ринок середньо- та довгострокових споживчих кредитів, ринок довго- та середньострокового позичкового капіталу, ринок цінних паперів та контрактів, кредитний ринок та його підвиди. Шляхом залучення банківських кредитів, імітуванням облігацій та акцій, оптимізації ринку фізичні та Юридичні (акціонерні товариства) формують на ринку капіталів фінансові ресурси необхідні як для вдосконалення людського капіталу так і для модернізації виробництва. Можна дійти висновку, що використання довгострокових фінансових інструментів дає можливість якнайповніше залучити як зовнішні так і внутрішні інвестиційні ресурси.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» засвідчує діяльність чотирьох різних видів спеціалізованих банків:

- іпотечні (під заставу майна надають довгострокові позики);
- ощадні (залучення депозитів від домогосподарств);

- інвестиційні (займаються кредитуванням та фінансуванням економічних суб'єктів транспорту, торгівлі та промисловості;
- клірингові (виступають у системі заліків цінних паперів та платіжних документів) [49].

За формою власності банки бувають державними, змішаними та приватними. Приватбанк, Ощадбанк, та НБУ є державними банками в Україні.

Роль регуляторів ринку капіталів виконують:

- основні (ФГВФО, НКФП, НКЦПФР, НБУ);
- інститути (інститут запозичень, інститут конкуренції, інститут вільного підприємництва, базові ринкові інститути);
- суспільні (громадські об'єднання із захисту прав споживачів фінансових послуг, НКФП, НКЦПФР, громадські ради при НБУ).

Стабільний та надійний ринок капіталу можливий лише за умов де громадяни довіряють своїй державі, одне одному та фінансовій системі в цілому. Для того щоб уникнути внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці країни – фінансова свідомість, грамотність та прозорість – мають стати фундаментальними елементами ведення бізнесу в Україні.

Валютний ринок України – це відносини у сфері торгівлі валютними цінностями між суб'єктами валютного ринку України та їх клієнтами, між Національним банком і суб'єктами ринку, там між НБУ та його клієнтами.

Міжнародний валютний ринок – відносини у області торгівлі банківськими металами та іноземною валютою між іноземними контрагентами та банками за межами території України.

Валютний ринок України дає можливість здійснювати продаж та купівлю готівкової та безготівкової валюти, а також цінних металів. Учасниками валютного ринку вважаються Національний банк, клієнти банків, небанківські установи та безпосередньо банки. Регулятором з метою накопичення міжнародних резервів та згладжування надмірних коливань здійснюються додаткові операції на ринку. Розрахунком вартості цінних

металів та курсу гривні до іноземних валют займається Національний банк України.

Суб'єктами ринку виступають:

- ліцензовані банки;
- ліцензовані небанківські установи
- ліцензовані оператори поштового зв'язку

Виключно Національний банк та суб'єкти ринку мають право здійснювати торгівлю банківськими металами та іноземною валютою.

Торгівля валютою в готівковій формі валютно-обмінні операції можуть здійснюватися тільки уповноваженими установами. Однак тільки банки можуть торгувати банківськими металами з фізичною поставкою.

Валютно-обмінні операції:

- покупка за готівкові кошти іноземної валюти у нерезидентів та резидентів;
- продаж за готівкові кошти іноземної валюти резидентам та нерезидентам;
- обмін готівкової валюти одної іноземної держави на готівкову валюту іншої держави.

Операції з банківськими металами:

- покупка за готівкові кошти цінних металів у нерезидентів та резидентів;
- продаж за готівкові кошти цінних металів резидентам та нерезидентам;
- обмін цінних металів на інші метали з фізичною поставкою.

Виключно наявність необхідної ліцензії у банка дає йому можливість здійснювати валютно-обмінні операції та торгівлю цінними металами.

Небанківська установа чи банк під час операцій з банківським металами та валютно-обмінних операцій здійснюють:

- документальне оформлення усіх валютно-обмінних операцій та операцій з цінними металами;

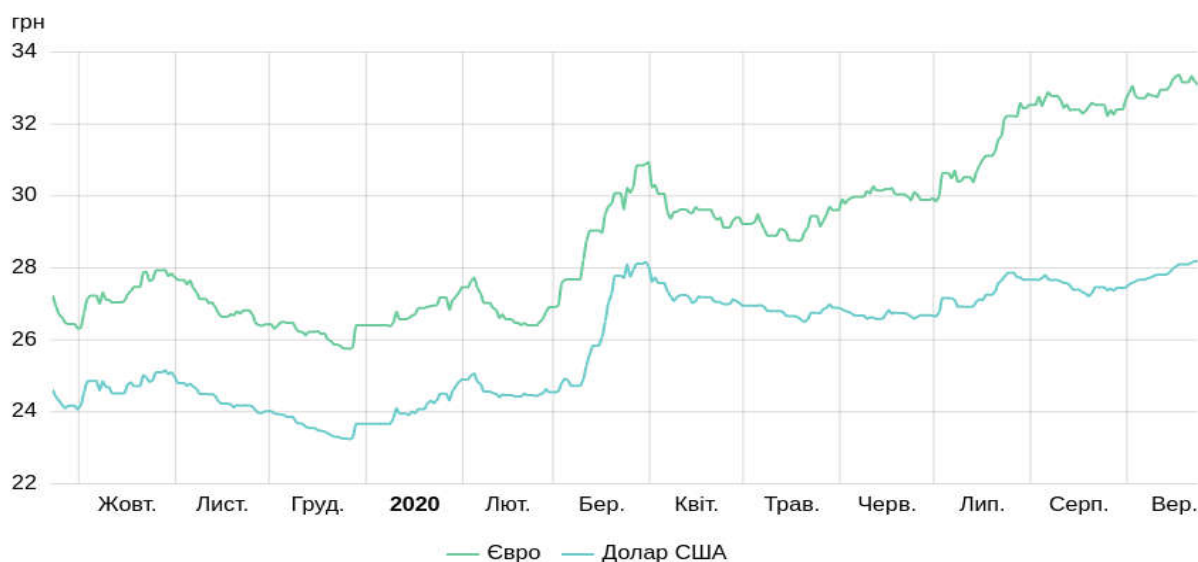
- своєчасне бухгалтерське оформлення операцій з металами та валютно - обмінних операцій;
- забезпечення належного внутрішнього контролю;
- надання безпечних умов зберігання готівки та її зберігання.

Небанківські установи та банки повинні забезпечувати наявність необхідних програмних комплексів, функціонал яких забезпечить відповідний контроль над обсягами вищевказаних операцій в касах банку, або небанківських установ.

Для початку роботи банк, або установа повинна пройти реєстрацію (РРО – реєстратора розрахункових операцій) в одному з органів державної влади, що займається реалізацією митної та податкової політики та інформує НБУ щодо початку роботи пункту.

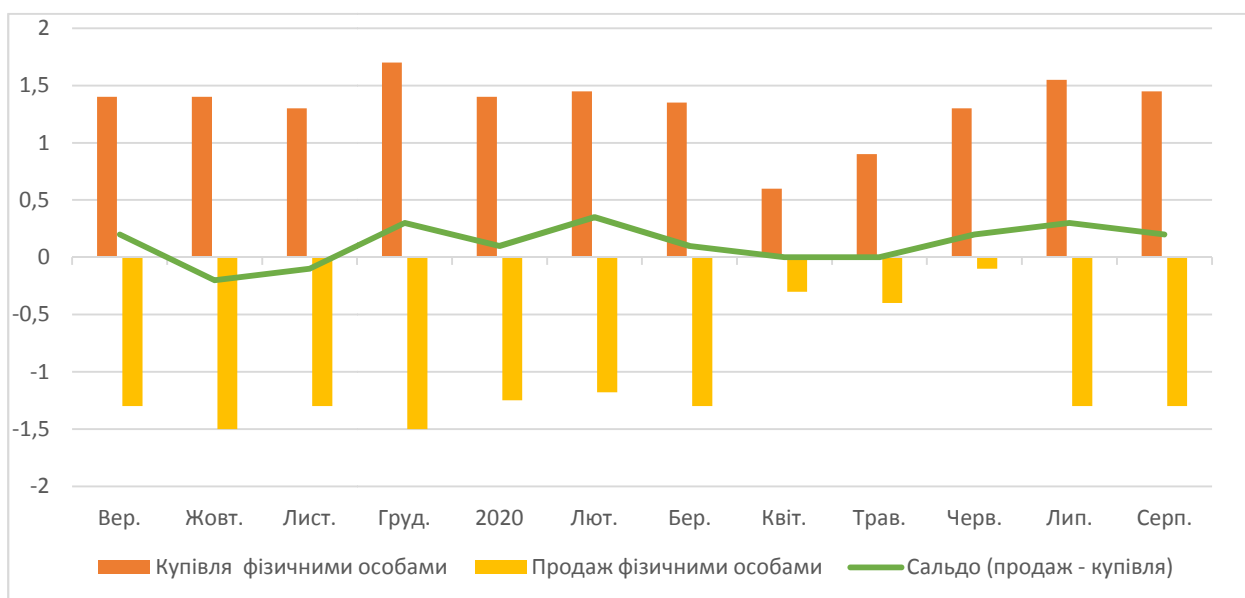
Небанківським установам та банкам не дозволено встановлювати обмеження щодо року випуску та номіналу, якщо вони відповідають зразкам та описам що наведенні в офіційних джерелах. Перевірка валютних коштів відбувається виключно застосуванням відповідних сертифікованих приладів з підтримкою інфрачервоного та ультрафіолетового захисту та контролю магнітних стрічок.

Валютний курс гривні має значний вплив на стан фінансової системи країни. Також динаміка валютного курсу відображає особливості цінової конкурентоспроможності країни.

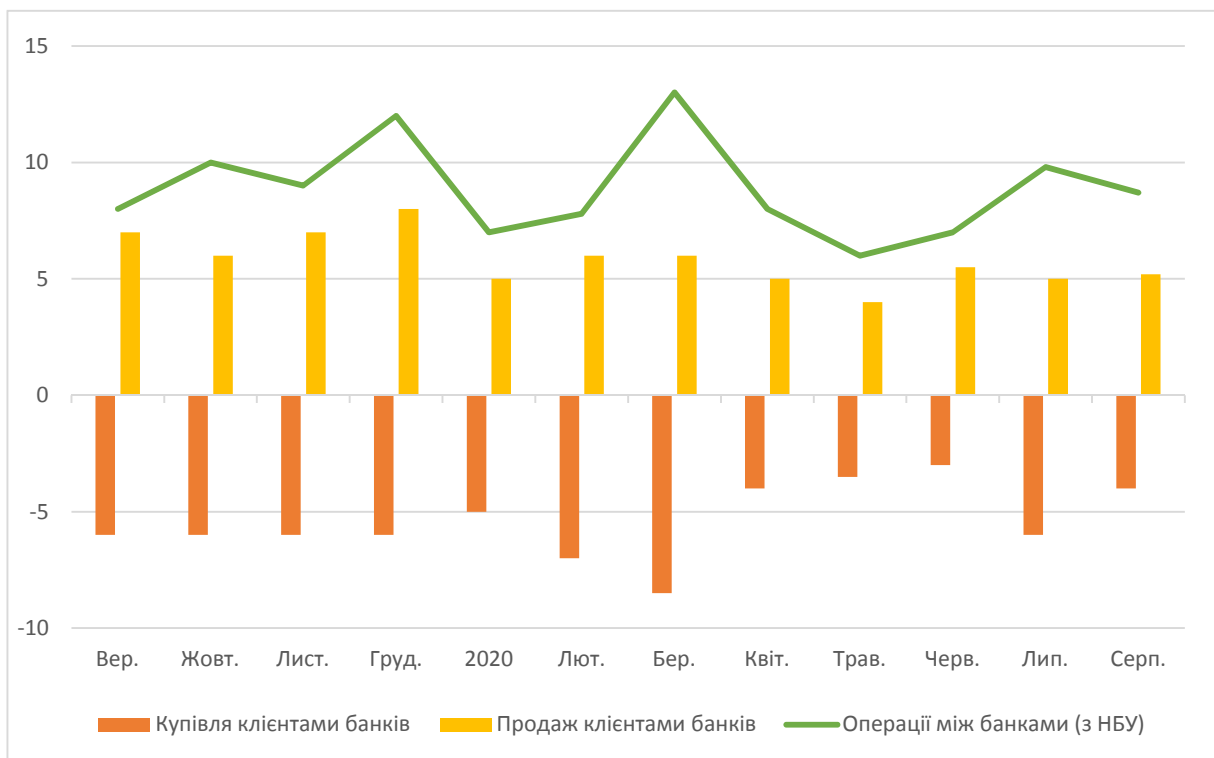
Рис. 2.1. Динаміка офіційного курсу гривні до долара США та євро
Джерело: [50]

З Рис 2.1. бачимо негативну тенденцію офіційного курсу гривні до долара США та євро – це спричинено негативною політичною ситуацією в країні, конфліктом на сході, нестабільним економічним становищем, карантинном через COVID-19.

Рис. 2.2. Безготівковий валютний ринок (млн. дол. США в еквіваленті)
Джерело: [50]

З рис.2.2 бачимо, що з вересня 2019 купівля валюти на безготівковому ринку зростала до грудня 2019, тоді до квітня 2020 різко впала і знову зросла до серпня 2020. Така ж тенденція спостерігається на продаж валюти фізичними особами. Однією з причин такої тенденції є притік валюти в

країну перед новорічними та різдвяними святами.

Рис. 2.3. Готівковий валютний ринок (млрд. дол. США в еквіваленті)

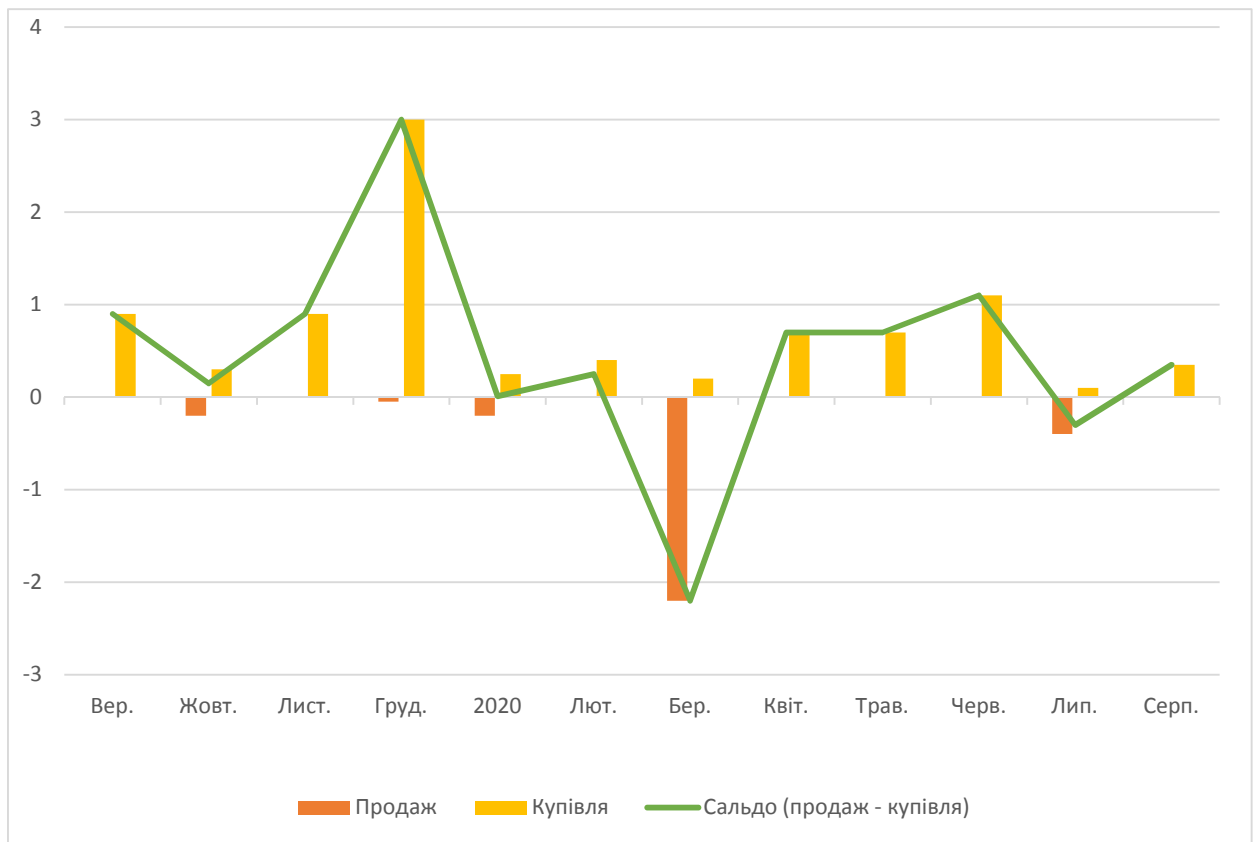
Джерело: [50]

Продаж і купівля валюти клієнтами банків стабільно залишається на високому рівні. Щодо операцій між банками, то їх обсяг зріс з вересня до грудня 2019 р. після чого спостерігався спад – тоді знову виріс в березні 2020 р. – зменшився в травні і далі до серпня 2020 р. перебував на стабільному рівні [51].

Валютні інтервенції є значним одноразовим цілеспрямованим впливом Національного банку на валютний ринок та обмінний курс, який відбувається за рахунок продажу або купівлі великих партій валюти. Валютні інтервенції проводяться для регулювання курсу іноземних валю. НБУ здійснює валютні

інтервенції шляхом купівлі, продажу або обміну іноземної валюти на

міжбанківському валютному ринку[52].

Рис. 2.4. Валютні інтервенції НБУ (млрд. дол. США в еквіваленті)

Джерело: [53]

З рис. 2.4. бачимо, що кількість продажу валютні інтервенції в березні 2020 р. – через економічну нестабільність в зв'язку з COVID-19. Надалі кількість купівлі та продажу валютних інтервенцій була на незначному рівні.

Цінні папери – документи що свідчать про частку їх власників у капіталі акціонерного товариства або надав йому позику. Ці свідчення зобов'язують емітентів сплачувати їх власника відсотки у вигляді дивідендів. З юридичної точки зору - це права на майно, які підкріплюються документом певної форми і реалізуються за умов вказаних в договорі[54,; 55].

Збитковість та прибутковість на вторинному ринку цінних паперів утворюється курсовою різницею ЦП (часовою або біржевою). Варто зазначити, що курсова різниця несе в собі не лише торговий (спекулятивний) характер а також відображає всесвітні тенденції та події, а також володіє

економічним фундаментом – до прикладу капітал випадає з галузей де можна помітити інвестиційних надлишок, та навпаки мігрує туди де їх бракує.

Механізм руху цінних паперів на вторинному ринку виглядає так:

- зростання попиту на конкретні послуги або товари (спекулятивне – зумовлене гравцями на фондовому ринку, закономірне – споживачами);
- ринкова вартість на ці послуги тат товари зростає;
- показники прибутковості компаній-виробників також зростають;
- приплив фінансового активу (відтік з компаній де попит на послуги або товари знизився).

Основною законодавчою базою ринку ЦП в Україні є закон від 23 лютого 2016 року № 3480 – «Про цінні папери та фондовий ринок» [56].

Для продажу Цінних паперів на ринку (укладення договору між агентами) хоча б один з них повинен мати ліцензію Національної комісії з фондового ринку та цінних паперів на здійснення такого роду операцій.

Учасниками ринку Цінних паперів:

- дилери (діють за власною ініціативою, від власного імені, за власний рахунок з метою наступної перепродажі);
- брокери (опосередковані агенти діють від імені та за рахунок замовника).

Форми організації ринку ЦП в Україні:

На ринку цінних паперів в Україні можна зустріти такі цінні папери:

- векселі (фізичних осіб);
- акції, облігації, опціони, векселі, ф'ючерсні контракти (акціонерних товариств);
- опціони, облігації, векселі, ф'ючерсні контракти (організацій інших форм власності);
- акції, опціони, ф'ючерсні контракти (інвестиційних компаній та фондів);

- опціони, ощадні та депозитні сертифікати, векселі, акції, ф'ючерсні контракти (банків);
- опціони, облігації місцевих позик органів місцевої влади, приватизаційні цінні папери, облігації зовнішньої та внутрішньої державної позики (державні).

Попри це іменні акції та ощадні сертифікати, що поширюються всередині акціонерних товариств (серед працівників) не перебувають на ринку цінних паперів. Вони реалізуються з використанням права власності в депозитаріях, безпосередньо в акціонерних товариствах або комерційних банках.

Операції продажу та купівлі ЦП може здійснюватися в біржовому або позабіржовому обороті.

Окрім різних видів цінних паперів біржовий і позабіржовий вторинний ринок відрізняється також вартістю укладених угод. Часто буває так, що на позабіржовому ринку укласти угоду та здійснити розрахунки можна зі значно меншими фінансовими витратами та за коротший період часу. Так як біржа отримує від учасників торгів ряд платежів і податків, серед яких:

- річні членські внески нових гравців;
- плата за внесення акцій компаній у біржовий список;
- комісія (податок) на угоду здійснену в торговому залі.

Публічну пропозицію компаній, які вже здійснювали IPO або якщо їхні акції потрапили на вільний обіг на біржі іншим шляхом, акції основного або додаткового випуску на публічний продаж на міжнародній практиці називають Public Offering (PO). Додаткове розміщення акцій називають «дорозміщення» або follow-on [57].

Перше розміщення акцій на публічній арені (додатковий випуск акцій) називається Primary Public Offering (PPO). Продаж акцій вже існуючих акціонерів, вторинна масова пропозиція (абсолютно усім бажаючим покупцям) акцій основного випуску називається Secondary Public Offering (SPO).

Прогрес інформаційних та комп'ютерних технологій призвів появу електронних бірж. Це комп'ютерні мережі, до яких підключені термінали компаній-учасників біржі. В угодах беруть участь брокери – виконують завдання клієнтів та дилери – здійснюють операції за свій рахунок та на свій розсуд.

Страховий ринок – це унікальне економічно-соціальне середовище, специфічна сфера економічних стосунків, де страховий захист являється об'єктом продажу та купівлі [58].

В Україні ринок страхування є другим за долею капіталізації в рейтингу небанківських фінансових ринків. Станом на 2020.03.31 в Україні налічувалось 225, найбільшою серед яких є СК «life» – 22 одиниці, СК «non-life» – 203 компаній. Можна споглядати негативну динаміку, так як кількість страхових зменшилась на 40 у співвідношенні до минулого року.

У порівнянні з 2019 на 13,4% – 1 782.3 млн. грн. знизився осяг надходження страхових премій, об'єм чистих страхових премій також скоротився на 0,1% - 4.9 млн. грн. Зниження валових премій мало місце фактично по всім видам страхування:

- страхування майна – 873,4 млн. грн.;
- страхування від ризиків стихійних явищ та результатів вогневих ризиків – 791 млн. грн.;
- страхування відповідальності перед третіми особами – 270 млн. грн.;
- страхування багажу та вантажів – 243.4 млн. грн.;
- страхування фінансових ризиків – 209.9 млн. грн..

Згідно з показниками аналізованого періоду: Кількість укладених договорів страхування зменшилась на 5 520.8 тис (12%) при цьому на 1 710 тис (10.7%) знизилась кількість угод на добровільне страхування. Кількість страхувань від нещасних випадків зменшилась на 1 027 одиниць (11.6%), страхування фінансових ризиків скоротилась на 411.1 тис (27.6%), страхування здоров'я – 278.2 тис (20.8%). Що стосується кількості договорів на обов'язкове впало на 4 220 тис (14.6%) [59].

Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка представлені в табл. 2.2.

Табл. 2.2

Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка

	1 кв. 2019	1 кв. 2020	Темпи приросту 1 кв.2020/ 1 кв. 2019	
			Млн. грн.	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. од.				
Кількість договорів, крім договорів обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	19126,3	17810,9	-	-6,9
-зі страхувальниками – фіз. особами	17626,2	16001,5	-	-9,2
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	26925,3	22719,9	-	-15,6
Страхова діяльність, млн. грн.				
Валові страхові премії	13331,1	11548,8	-1782,3	-13,4
Валові страхові виплати	3311,2	3749,9	438,7	13,2
Рівень валових виплат, %	24,8%	32,5%	-	-
Чисті страхові премії	9672,9	9668,0	-4,9	-0,1
Чисті страхові виплати	3248,7	3659,0	410,3	12,6
Рівень чистих виплат, %	33,6%	37,8%	-	-
Перестраховання, млн. грн.				
Сплачено на перестраховання, у тому числі:	4443,4	2765,1	-1678,3	-37,8
-перестраховками-резидентами	3658,1	1880,9	-1777,2	-48,6
-перестраховками-нерезидентами	785,3	884,2	98,9	12,6
Виплати компенсовані перестраховками, у тому числі:	354,3	564,1	209,8	59,2
-перестраховками-резидентами	62,5	90,9	28,4	45,4
-перестраховками-нерезидентами	291,8	473,3	181,5	62,2
Отримані страхові премії від перестраховальників-нерезидентів	14,5	5,1	-9,4	-64,8
Виплатити, компенсовані перестраховальникам-нерезидентам	0,0	0,0	0,0	0,0
Страхові резерви, млн. грн.				
Обсяг сформованих страхових резервів	28170,8	31965,5	3794,7	13,5
-резерви зі страхування життя	9581,9	11124,8	1542,9	16,1
-технічні резерви	18588,9	20840,7	2251,8	12,1
Активи страховиків та статутний капітал, млн. грн.				
Загальні страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2))	63126,2	65114,9	1988,7	3,2
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представників коштів страхових резервів	41470,5	47390,0	5191,5	14,2

Обсяг сплачених статутних капіталів	11702,7	10663,2	-1039,5	-8,9
-------------------------------------	---------	---------	---------	------

Джерело: [59]

Так, з таблиці бачимо, у 1 кв. 2020 р. збільшилися в порівнянні з 1 кв. 2019 року – загальні активи страховиків на 3,2%, активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів – 14,3%. Зріс рівень валових виплат та становив 32,5%, рівень чистих страхових виплат в 1 кв. 2020 також зріс та становив 37,8%. Знизилася кількість укладених договорів страхування на 5 520,8 тис. одиниць, що становить 12,0%, при цьому на 1 710,0 тис. одиниць – 10,7%. Зменшилась кількість укладених договорів страхування здоров'я на випадок хвороби зменшилась 278,2 тис. одиниць – 20,8%, кількість договорів з добровільного страхування, в тому числі зменшилась кількість укладених договорів страхування від нещасних випадків на 1 027,0 тис. одиниць – 11,6%, кількість укладених договорів страхування фінансових ризиків зменшилась 411,1 тис. одиниць – 27,6%

Табл. 2.3

Кількість страхових компаній в Україні на період 2018 – 2019 рр.

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2018	Станом на 31.12. 2019	На кінець кварталу	
			1 квартал 2019	1 квартал 2020
Загальна кількість	381	210	265	225
з них СК non-life	251	210	238	203
з них СК life	30	23	27	22

Джерело: [59]

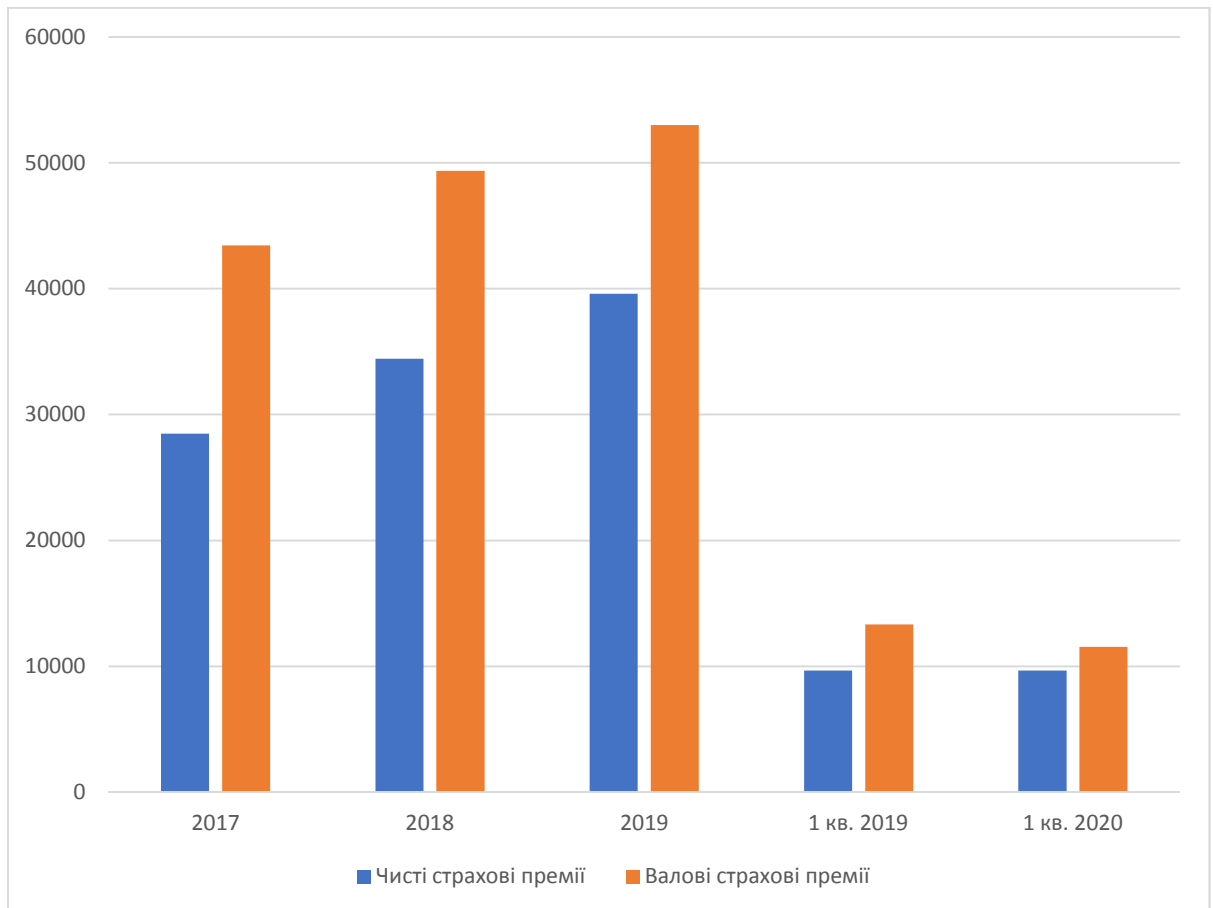
Загальна кількість страхових компаній в Україні в 2019 році зменшилася на 171 компанію в порівнянні з 2018 р., в тому числі на 41 компанію менше серед СК non-life, та на 7 менше серед СК life.

Страхові премії за видами страхування за 2017-2019, за I квартал 2019 – 2020 рр. (обсяги, структура та темпи приросту) наведено на рис. 2.5.

В порівнянні до з I кв. 2019 року на 1 782,3 млн. грн. 13,4%, зменшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій

зменшився на 4,9 млн. грн. - 0,1%. Зменшення валових страхових премій відбулося майже по всім видам страхування.

Попри те що, кількість страхових компаній на страховому ринку України значна, більшу частину (98.8%) страхових премій генерують СК «non-Life» та СК «Life»

Рис. 2.5. Динаміка страхових премій за 2017-2019, 1 кв. 2020 р. (млн. грн.)

Джерело: [59]

Табл. 2.4

Концентрація страхового ринку за I квартал 2020 р.

Перші (Тор)	Страхування Life		Страхування non-life		
	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на рику, %	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на рику, %	Кількість СК, які більше 50% страхових премій отримали від перестраховальників
Тор 3	712,1	56,8	1750,4	17,0	0
Тор 10	1206,0	96,2	4098,0	39,8	1

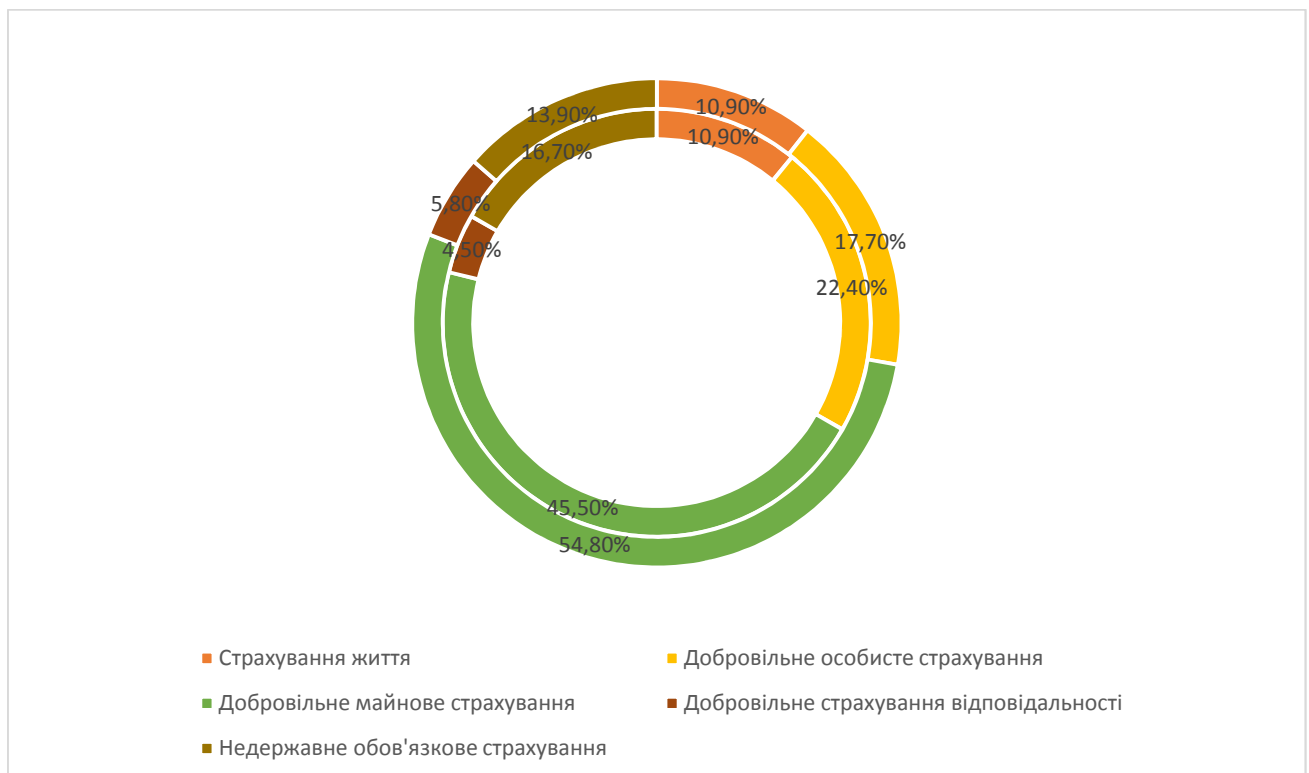
Всього	13331,1	11548,8	9672,9	9668,0	100%	100%	100%	100%	-13,4%	-0,1%
--------	---------	---------	--------	--------	------	------	------	------	--------	-------

Джерело: [50]

Так, з табл. 2.4. і 2.5. видно, що хоч кількість компаній на страховому ринку є відносно великою, основну частку валових страхових премій – 98,8% – акумулюють 100 СК "non-Life". Згідно зі статистикою в 1 кв. 2020 року, інші від ринку страхування життя, ринки в секторі мали місце значний рівень конкуренції, в той час як на ринку страхування життя наявна помірна монополізація.

Бачимо, що в I кв. 2020 року був спад чистих страхових премій на 0,1% - це відбулося через зменшення надходжень платежів зі страхування майна на 18,8%, страхування відповідальності перед третіми особами на 22,2% та від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ на 24,6%.

Детальніше про структуру валових та чистих страхових премій подано на рис. 2.6 та рис. 2.7.

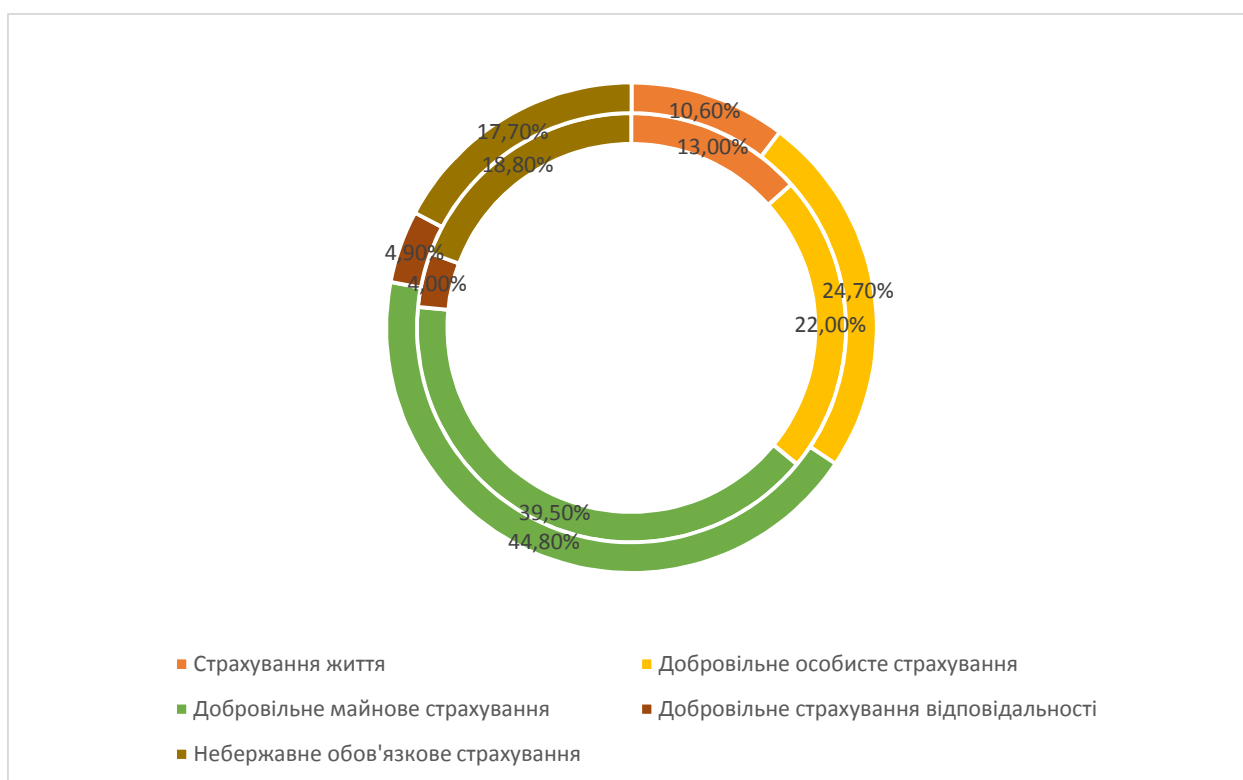

Рис. 2.6. Структура валових страхових премій станом на 31.03.2019 та 31.03.2020 рр.

Джерело: [59]

Данні в серединні круга – за 31.03.202 р. свідчать, що найбільшу частку серед валових страхових інвестицій займали добровільне майнове страхування – 45,5%, добровільне особисте страхування – 22,4%, найменше – добровільне страхування відповідальності – 4,5%. Станом на 31.03.2020 р. обсяг добровільного майнового страхування зріс до 54,8%, добровільного особистого страхування скоротився до 17,7%, найменшу частку і далі займає добровільне страхування відповідальності – 5,8%.

Станом на 31.03.2019 р. (данні всередині круга) – серед валових страхових премій наступну частку мали: добровільне майнове страхування – 39,5%, добровільне особисте страхування – 24,7%, недержавне обов'язкове страхування – 18,8%, страхування життя 13,0%, добровільне страхування відповідальності – 4,0%. На 31.03.2020 р. Показники зросли до 44,8% – добровільне майнове страхування, 24,7% – добровільне особисте страхування, 4,9% – добровільне страхування відповідальності. Скоротилися недержавне обов'язкове страхування до 17,7%, страхування життя до 10,6%.

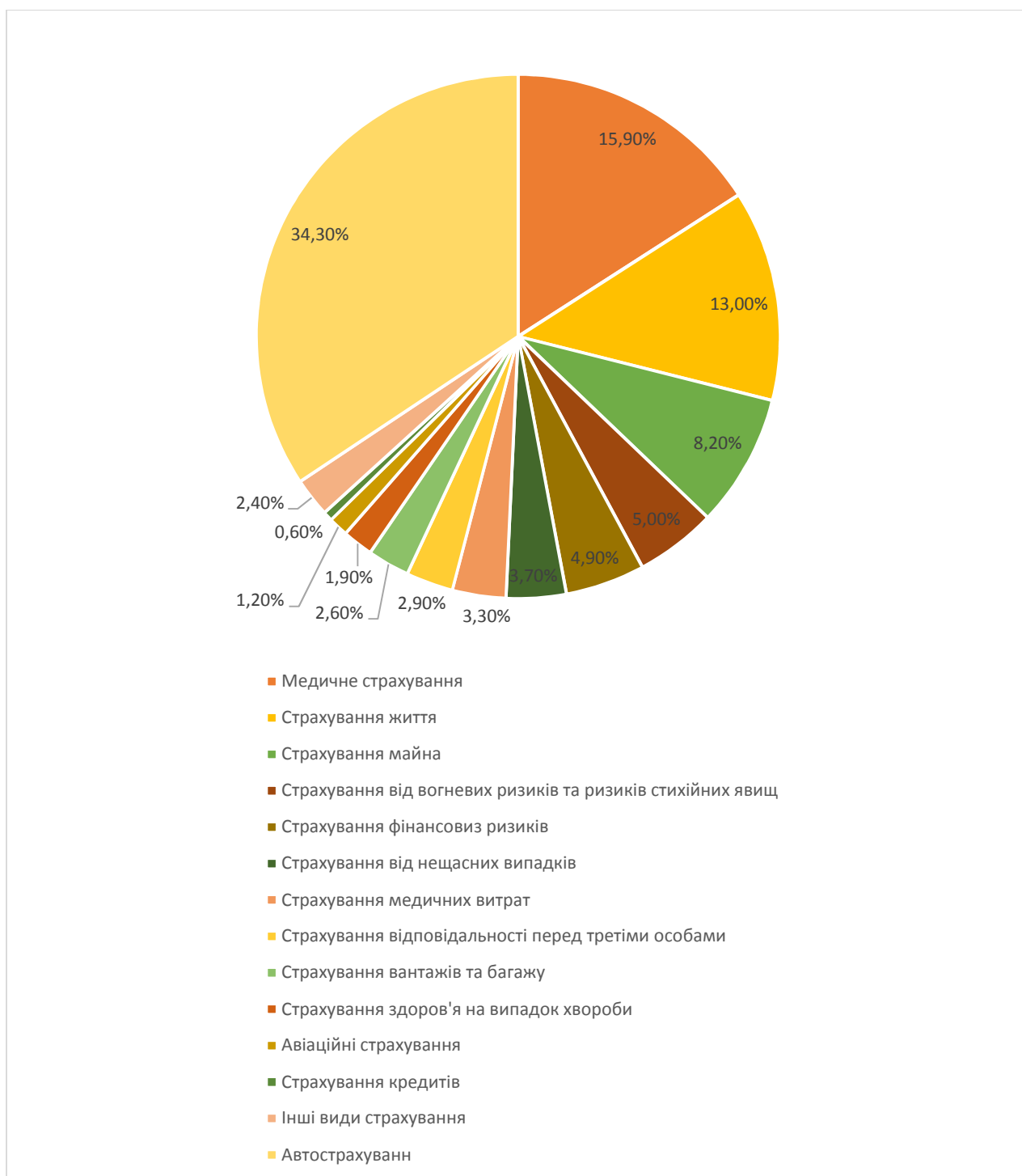

Рис. 2.7. Структура валових страхових премій станом на 31.03.2019 та 31.03.2020 рр.

Джерело: [59]

Структуру чистих страхових премій за видами страхування показано на рис. 2.8.

З рис. 2.8. бачимо, що в структурі чистих страхових премій за видами страхування станом на 31.03.2020 найбільшу вагу мають автостраховання – 34,4%, медичне страхування – 15,9%, страхування життя – 13,0%, страхування майна – 8,2%, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 5,0%, страхування фінансових ризиків – 4,9%, страхування від нещасних випадків – 3,7%, медичних витрат – 3,3%.

Рис. 2.8. Структура чистих страхових премій за видами страхування станом на 31.03.2020 (млн. грн.)

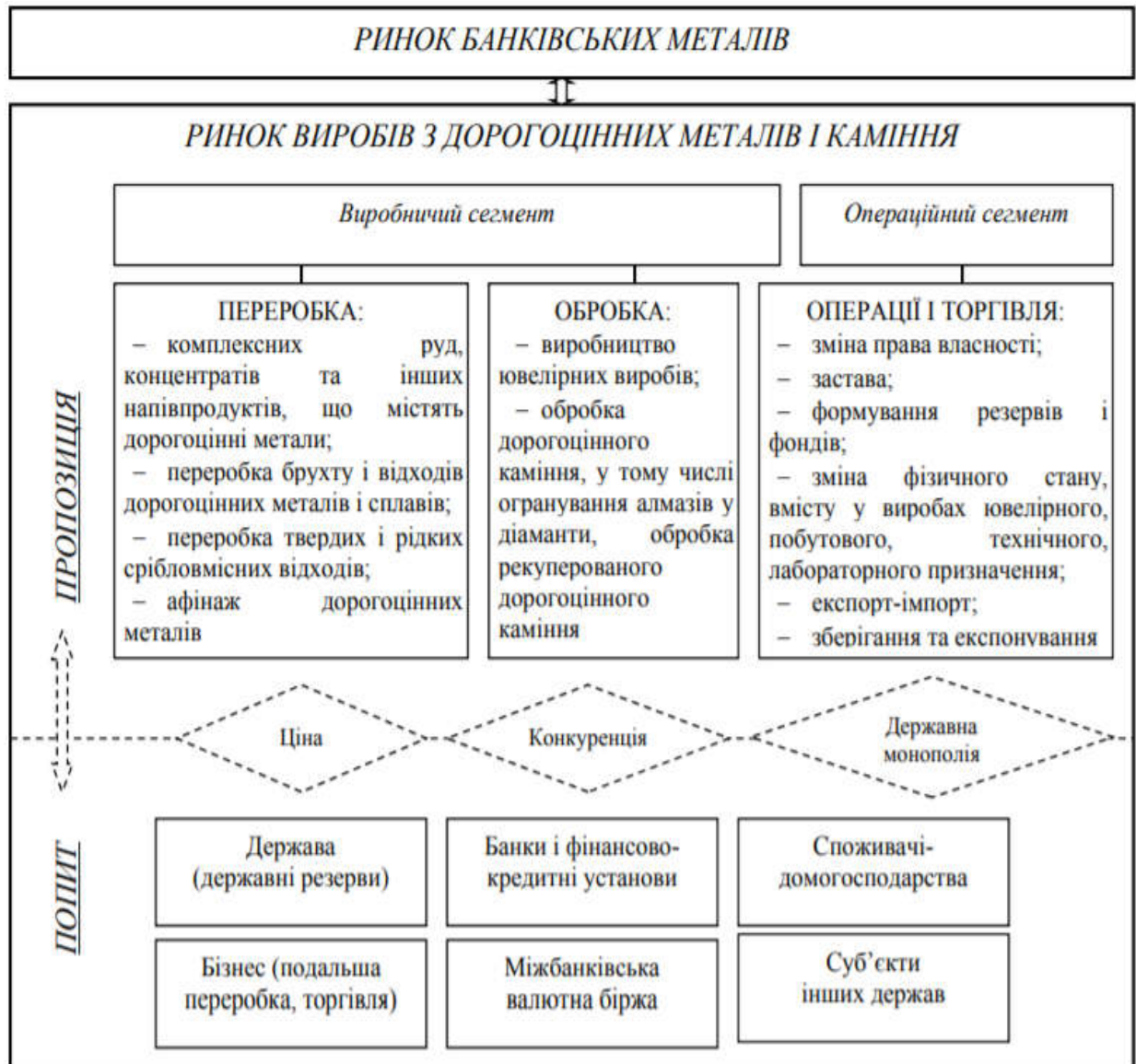
Джерело: [59]

Ринок цінних металів України має тривалу історію завдяки глибоким традиціям з обробки та виробництва цінного каміння і металів. Сучасні реалії характеризуються негативним впливом зовнішніх факторів, а саме, імпорт

неякісної сировини. Даний ринок охоплює два основних сегменти – банківський та виробничий.

Табл. 2.5

Структура ринку виробів з дорогоцінних металів і каміння згідно з його спеціалізації

Джерело: [48]

Табл. 2.6

Ключові проблеми розвитку вітчизняного ринку виробів з дорогоцінних металів і каміння: сучасний контекст

Джерело: [48]

К.Семенюк доволі вдало виділяє наступні проблеми та зауваження:

- відсутність технічних стандартів та норм стандартів якості виробів, які могли б регламентувати кількість металу а й місткість домішок, покриття, та якість в цілому;
- заборона суб'єктам що займаються реалізацією чи виробництвом коштовних виробів застосовувати спрощену систему оподаткування;
- відсутність органів які здійснювали б контроль та чітких контрольних складових в цілому [60].

Серед експертів поширена думка, що ринок виробництва та збуту цінних металів є надміру централізованою в плані управління. Що викликає думку, що єдиним адекватним та реалістичним способом створити конкурентний ринок цінних металів є поетапний та поступовий перехід від регульованого державними органами процесу операцій до міжбанківського, лібералізованого ринку. Однак неабияка стратегічна вага ринку цінних паперів не дозволяє перейти на повністю саморегульоване середовище. Тому

державна функція має тільки посилюватись у питаннях моніторингу та контролю.

Серед інших не менш важливих проблем можна виділити:

- відсутність системи якості на підприємствах, застосування «нестандартних» домішок та сплавів, використання нестійких покриттів, низькоякісних сплавів, які не пройшли відповідність показника безпеки та надійності;
- інша доволі специфічна проблема – конкурентне середовище ринку. Ця сфера володіє винятковою стратегічністю та прибутковістю відтак дуже приваблива для переходу до тінізації бізнесу.

Вищенаведені факти дозволяють підсумувати, що український ринок цінних металів та каміння зараз тільки перебуває на етапі формування. Головними цілями мають стати цілі сталості з рівномірним балансуванням екологічних, економічних та соціальних інтересів населення. Без формування конкретних ринкових умов у сфері реалізації та виробництва цінних металів та каміння (від впливом громадськості) неможливо побудувати комунікаційну платформу для науковців та фахівців – що є головним в побудові належного інформаційного забезпечення без якого неможливо забезпечити розвиток ринку цінних металів.

Згідно з Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» ринки фінансових послуг – це сфера діяльності суб'єктів ринків фінансових послуг матою яких є споживання та надання певних фінансових послуг. До ринку фінансових послуг можна віднести інвестиційні, страхові, банківські послуги, операції з цінними паперами що відповідають за обіг фінансових активів.

В розвинутих умовах ринкової економіки, гроші формувались і розвивались як товар впродовж століть, схожий до будь якого іншого ринок фін. послу має розгалужену та розвинену інфраструктуру. Вона включає в себе ефективно-діючі фондову «біржову та позабіржову систему», банківську систему, стимулюючі та підтримуючі інформаційні системи, небанківські

кредитно-фінансові інститути а головну законодавчу базу, що регулює відносини суб'єктів економіки на фінансовому ринку, державний бюджет та інші елементи.

У серпні 2020 року до НБУ поступило 383 заяви щодо отримання ліцензії та реєстрацію фінансових установ. Більшість з цих запитів стосуються лізингових компаній, ломбардів та фінансових компаній – 322 запити. 16 заявок щодо кредитних спілок та 35 – заявок від страхових компаній. Порівняно з липнем кількість запитів ра ліцензійні та реєстраційні дії скоротилась на 19 %. Однак у серпні не було випадків позбавлення ліцензії та виключення з реєстрів.

Кількість гравців на арені ринкових послуг майже не зазнала змін. Незмінною залишилась кількість банків. Однак на 5 юридичних осіб зменшилась кількість учасників небанківських фінансових послуг шляхом виключення їх реєстрів за власною ініціативою.

Станом на 31 серпня в Україні функціонують:

- 2084 учасники ринків небанківських фінансових послуг;
- 75 банків.

Серед перших:

- 63 страхових брокери;
- 1031 фінансові компанії (що володіють ліцензіями на переказ коштів та обмін валют, надання гарантій, факторинг, лізинг та кредитування);
- 144 лізингові компанії (нефінансові установи);
- 327 кредитні спілки;
- 304 ломбарди;
- 19 компаній зі страхування життя;
- 196 ризикових страховики.

Платіжний ринок України вміщає в собі 13 міжнародних платіжних систем (створені нерезидентами) та 35 платіжних систем створених резидентами.

Рис. 2.9. Фінансовий ринок України (станом на 31 серпня 2020 р)

Джерело: [50]

Серед учасників небанківських фінансових послуг 1031 становлять фінансові компанії, 327 – кредитні спілки, 304 – ломбарди, 144 – лізингові компанії, 196 – страховики non-life, 19 – страховики life, 63 – страхові брокери.

Так, економічний розвиток неможливий без розвитку усіх частин фінансового ринку країни. Хоч сучасний стан фінансового ринку потребує багатьох змін та дій – все ж існує перспектива для створення міцного фінансового сектору в Україні. Тому підтримка та стабілізація фінансового ринку з боку уряду країни є важливими завданнями сьогодні.

2.2. Оцінка діяльності фінансових компаній на ринку України

Основним сегментом діяльності фінансових компаній є робота з малим та середнім бізнесом які хочуть залучити додатковий капітал для операційної діяльності та з населенням надаючи їм незначні кредити на короткий строк задля задоволення їхніх споживчих потреб. Фінансові компанії є необхідною стратегічною ланкою у відновленні економічного зростання країни яке можливе виключно через забезпеченні активного кредитування.

Хоча останнім часом ринок демонструє значне зростання, все одно присутні системні проблеми, що ускладнюють його швидший розвиток, а також мають негативний вплив на середовище клієнтів.

Основними серед цих проблем є:

- порушення в процесі регулювання низки проблемних заборгованостей;
- обмежена відкритість умов кредитування та висока вартість запозичень;
- низька захищеність споживачів фінансових послуг;
- процедура виходу на ринок надто ускладнена;
- відсутність чіткого визначення джерел, що дозволені для запозичення коштів;
- постійні та регулярні порушення у процесі верифікації та ідентифікації інформації клієнтів при електронному (онлайн) наданні позик.

Однак, попри низку вищезазначених проблем слід зауважити, що фінансові компанії не залучають кошти населення, що дозволяє виключити ризики становлення стабільної фінансової системи. Завдяки цьому Національний банк може застосовувати спрощений підхід регулювання та нагляду за їх діяльністю. Але в той же час НБУ змушений приділяти особливу увагу фінансовим компаніям, що займаються послугами кредитування в тому числі завдання зі зберігання прозорості та цілісності ринку. Ці процедури дозволяють не тільки підвищувати довіру до ринку але й підіймати рівень проникнення фінансових послуг.

Здійснюється контроль по виконанню наступних вимог:

- дотримання вимог до реклами послуг та стандартів їх надання;
- здійснення захисту прав клієнтів;
- забезпечення прозорості розкриття інформації;
- забезпечення ділової репутації керівників компаній та їх власників;
- боротьба зі зловживанням повноваженнями та протиправними діями компаній.

За умов дотримання правил добросовісності на полі ринкової поведінки, що стосуються абсолютно усіх фінансових установ виникає можливість захистити права клієнтів та уникнути регуляторного арбітражу. Нові умови та правила щодо регулювання надають можливість залучати додаткове

фінансування для компаній, забезпечувати клієнтів новими послугами, відкриває ринок нефінансових послуг а також спрощує процедуру отримання ліцензії.

Впровадження вищевказаних змін неможливе без взаємних зусиль від учасників ринку, тому входження на ринок з урахуванням нових умов та регуляторів можливе лише з врахуванням додаткових термінів, що необхідні компанія на ознайомлення з новими правилами та аналіз стану ринку та корекцію стратегій по взаємовигідній роботі на ринку [50].

Табл. 2.7

Динаміка основних показників діяльності фінансових

Показник	Станом на 31.03.2018	Станом на 31.03.2019	Станом на 31.03.2020	Темпи приросту, %	
				31.03.2019 / 31.03.2018	31.03.2020 / 31.03.2019
Фінансові компанії					
Кількість зареєстрованих фінансових компаній	847	960	1 040	13,3	8,3
Активи фінансових компаній, (млн. грн.)	102 390,8	141 607,5	172 845,2	38,3	22,1
Власний капітал, (млн. грн.)	24 590,6	25 494,5	28 246,1	3,7	10,8
Обсяг наданих фінансових послуг фінансовими компаніями за звітний період, (млн. грн.)	19 441,3	28 304,2	46 541,8	45,6	64,4
Юридичні особи (лізингодавці)					
Кількість зареєстрованих установ	188	167	154	-11,2	-7,8
Кількість установ, які мають діючу ліцензію на право надання послуг з фінансового лізингу, станом на кінець періоду, (од.)	96	122	110	27,1	-9,8
Вартість діючих договорів фінансового лізингу, (млн. грн.)	24 486,6	25 788,4	29 930,4	5,3	16,1
Кількість діючих договорів фінансового лізингу, (од.)	14 306	14 823	17 566	3,6	18,5
Вартість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (млн. грн.)	3 700,7	5 024,1	5 233,1	35,8	4,2
Кількість договорів фінансового лізингу, укладених за звітний період, (од.)	1 995	2 029	2 787	1,7	37,4

компаній та юридичних осіб (лізингодавців)

Джерело: [50]

Станом на 31.03.2020 в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 1 040 фінансових компаній.

Узагальнені дані щодо обсягу фінансових послуг, наданих фінансовими компаніями протягом 2019 – 2020 рр., наведено в таблиці 2.8.

Табл. 2.8

Інформація про обсяги та види фінансових послуг, наданих фінансовими компаніями за звітний період, млн. грн.

Вид фінансової послуги	I квартал 2019	I квартал 2020	Темпи приросту (I квартал 2020/ I квартал 2019)	
			Абсолютний	%
Залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення	414,2	1 004,0	589,8	142,4
Надання гарантій та поручительств	538,2	1 242,2	704,0	130,8
Надання коштів у позику, в т. ч. і на умовах фінансового кредиту	14 084,9	21 792,4	7 707,5	54,7
Адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах	122,7	0,0	-122,7	-100,0
Надання послуг з факторингу	10 078,5	21 992,2	11 913,7	118,2
Надання послуг з фінансового лізингу (вартість укладених договорів)	172,2	272,4	100,2	58,2
Управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю (залучені кошти)	2 893,5	238,6	-2 654,9	-91,8

Джерело: [50]

Протягом I кварталу 2020 року відбулося збільшення активів фінансових компаній на 22,1% (31 237,7 млн. грн.), власний капітал збільшився на 10,8% (2 751,6 млн. грн.).

Обсяг наданих фінансових послуг протягом I кварталу 2020 року збільшився порівняно з відповідним періодом минулого року на 64,4 % (18 237,6 млн. грн.).

Для кращого розуміння ситуації на фінансовому ринку України давайте більш детально розглянемо банківський сектор країни. На кількох наступних зображеннях можна буде побачити рейтинги Українських банків за такими показниками як: прибутковість, активами, власним капіталом, обов'язками. Данні таблиці складено інтернет виданням “BankChart” та включають вони у себе інформацію про 75 найбільших банків країни, однак давайте будемо розглядати перших 20.

Табл. 2.9

Рейтинг українських банків за таким фінансовим показником як чистий прибуток банків за даними НБУ за II квартал 2020 року

Місце і назва банку	Чистий прибуток банків, тис. грн.	Приріст за II квартал 2020 року, тис. грн.	Приріст з початку 2020 року, тис. грн.
1. ПриватБанк	16 201 835	+6 043 032 ↑	-16 407 385 ↓
2. Ощадбанк	4 316 409	+3 230 994 ↑	+4 039 521 ↑
3. Райффайзен Банк Аваль	2 457 661	+1 659 464 ↑	-2 291 053 ↓
4. Перший Український Міжнародний Банк	1 501 365	+902 133 ↑	-1 121 654 ↓
5. OTP Банк	908 942	+545 290 ↑	-1 627 814 ↓
6. Ситибанк (Україна)	827 666	+471 717 ↑	-1 387 330 ↓
7. UKRSIBBANK	784 869	+460 434 ↑	-1 795 579 ↓
8. Альфа-Банк Україна	586 647	+285 056 ↑	-1 004 509 ↓
9. Укргазбанк	553 997	+259 738 ↑	-745 303 ↓
10. Credit Agricole	494 801	+216 622 ↑	-1 235 130 ↓
11. ІНГ Банк Україна	323 180	+243 294 ↑	-386 777 ↓
12. Universal Bank	309 363	+224 220 ↑	-223 652 ↓
13. ПроКредит Банк	297 678	+159 670 ↑	-398 547 ↓
14. Кредобанк	292 071	+192 479 ↑	-245 999 ↓
15. Сбербанк	287 147	+92 576 ↑	+15 170 ↑
16. Південний	163 509	+145 841 ↑	-139 424 ↓
17. ТАСКОМБАНК	159 127	+109 269 ↑	-298 909 ↓
18. Індустріалбанк	99 788	+89 574 ↑	+75 332 ↑
19. А-Банк (Акцент-Банк)	94 208	-32 151 ↓	-174 506 ↓
20. Банк Восток	83 880	+51 685 ↑	-81 598 ↓

Джерело: [61]

Табл. 2.10

Рейтинг українських банків за таким фінансовим показником як активи банків за даними НБУ за II квартал 2020 року

Місце і назва банку	Активи банків, тис. грн.	Приріст за II квартал 2020 року, тис. грн.	Приріст з початку 2020 року, тис. грн.
1. ПриватБанк	585 208 193	+24 507 768 ↑	+33 150 073 ↑
2. Ощадбанк	275 812 938	-37 645 035 ↓	-38 482 651 ↓
3. Укресімбанк	239 045 391	+33 893 349 ↑	+36 123 538 ↑
4. Укргазбанк	163 125 637	+14 840 566 ↑	+35 562 054 ↑
5. Райффайзен Банк Аваль	104 172 422	+11 897 320 ↑	+9 013 762 ↑
6. Альфа-Банк Україна	101 379 458	+11 568 630 ↑	+13 793 453 ↑
7. Перший Український Міжнародний Банк	73 989 702	+7 859 695 ↑	+10 829 667 ↑
8. UKRSIBBANK	68 630 637	+11 491 092 ↑	+12 607 521 ↑
9. Сбербанк	65 757 745	+5 343 147 ↑	+6 679 307 ↑
10. OTP Банк	57 052 048	+4 047 130 ↑	+7 754 790 ↑
11. Credit Agricole	47 123 095	+4 849 509 ↑	+9 879 108 ↑
12. Промінвестбанк	42 036 902	+3 922 245 ↑	+5 105 160 ↑
13. Південний	31 293 969	+2 782 019 ↑	+3 098 755 ↑
14. Ситибанк (Україна)	30 674 939	-2 774 926 ↓	-782 119 ↓
15. ПроКредит Банк	27 374 984	+2 528 311 ↑	+3 053 167 ↑
16. Universal Bank	27 230 898	+5 215 392 ↑	+7 127 844 ↑
17. Кредобанк	22 483 630	+2 912 817 ↑	+2 615 737 ↑
18. ТАСКОМБАНК	21 557 883	+1 964 947 ↑	+1 580 177 ↑
19. ІНГ Банк Україна	13 107 876	+1 124 276 ↑	-730 926 ↓
20. БАНК КРЕДИТ ДНІПРО	12 902 328	+408 288 ↑	+1 507 353 ↑

Джерело: [61]

Табл. 2.11

**Рейтинг українських банків за таким фінансовим показником як
власний капітал банків за даними НБУ за II квартал 2020 року**

Місце і назва банку	Власний капітал банків, тис. грн.	Приріст за II квартал 2020 року, тис. грн.	Приріст з початку 2020 року, тис. грн.
1. ПриватБанк	44 434 872	-20 271 365 ↓	-10 094 059 ↓
2. Ощадбанк	23 743 242	+3 323 716 ↑	+4 548 560 ↑
3. Райффайзен Банк Аваль	15 473 203	+1 600 013 ↑	+2 457 395 ↑
4. Альфа-Банк Україна	9 070 176	+606 282 ↑	+873 828 ↑
5. Укргазбанк	9 022 725	+345 088 ↑	+741 573 ↑
6. Сбербанк	8 699 865	+92 660 ↑	+457 104 ↑
7. OTP Банк	8 674 984	+531 129 ↑	+900 509 ↑
8. Перший Український Міжнародний Банк	8 564 371	-1 151 415 ↓	-504 840 ↓
9. UKRSIBBANK	7 563 782	+460 434 ↑	+784 869 ↑
10. Укрексімбанк	6 482 504	-3 763 619 ↓	-3 383 319 ↓
11. Credit Agricole	5 653 905	+214 623 ↑	+498 039 ↑
12. ПроКредит Банк	4 239 710	+159 669 ↑	+297 678 ↑
13. Ситибанк (Україна)	4 075 576	+454 629 ↑	+821 528 ↑
14. ІНГ Банк Україна	3 899 140	-466 663 ↓	-386 777 ↓
15. Південний	2 998 345	+140 458 ↑	+153 200 ↑
16. Кредобанк	2 907 301	+245 300 ↑	+321 015 ↑
17. Промінвестбанк	2 824 149	-352 134 ↓	-330 932 ↓
18. ТАСКОМБАНК	2 738 172	+108 851 ↑	+159 149 ↑
19. Universal Bank	2 005 522	+219 200 ↑	+302 461 ↑
20. Правекс Банк	1 795 710	-88 561 ↓	-99 327 ↓

Джерело: [61]

Табл. 2.12

**Рейтинг українських банків за таким фінансовим показником як
обов'язки банків за даними НБУ за II квартал 2020 року**

Місце і назва банку	Обов'язки банків, тис. грн.	Приріст за II квартал 2020 року, тис. грн.	Приріст з початку 2020 року, тис. грн.
1. ПриватБанк	290 176 136	+34 526 672 ↑	+30 599 124 ↑
2. Ощадбанк	204 443 965	-22 610 095 ↓	-26 848 022 ↓
3. Укресімбанк	162 987 210	+30 964 379 ↑	+31 602 228 ↑
4. Укргазбанк	145 139 023	+13 861 424 ↑	+34 194 278 ↑
5. Райффайзен Банк Аваль	85 762 784	+9 972 619 ↑	+6 560 332 ↑
6. Альфа-Банк Україна	73 816 937	+9 031 440 ↑	+10 422 819 ↑
7. UKRSIBBANK	58 601 667	+10 767 772 ↑	+11 604 822 ↑
8. Перший Український Міжнародний Банк	56 659 709	+8 012 493 ↑	+10 325 670 ↑
9. OTP Банк	42 915 870	+2 617 642 ↑	+5 800 913 ↑
10. Credit Agricole	39 023 038	+4 118 451 ↑	+8 866 133 ↑
11. Південний	26 558 204	+2 397 511 ↑	+2 714 467 ↑
12. Сітібанк (Україна)	26 462 946	-3 311 005 ↓	-1 684 818 ↓
13. ПроКредит Банк	22 575 641	+2 267 522 ↑	+2 638 624 ↑
14. Universal Bank	22 272 550	+4 536 855 ↑	+6 179 255 ↑
15. Сбербанк	20 239 870	+488 764 ↑	+834 430 ↑
16. Кредобанк	18 711 301	+2 591 529 ↑	+2 161 809 ↑
17. ТАСКОМБАНК	17 852 469	+1 725 074 ↑	+1 228 557 ↑
18. Банк Восток	11 637 659	+894 657 ↑	+1 720 843 ↑
19. Мегабанк	8 668 086	+341 872 ↑	+218 534 ↑
20. ІНГ Банк Україна	8 537 196	+1 560 114 ↑	-399 017 ↓

Джерело: [61]

Пропоную на конкретному прикладі ознайомитись з статистичними та фінансовими показниками одного з Українських банків. Мова йтиме про АТ «Універсал Банк». Я обрав цей банк для розгляду через декілька незалежних між собою обставин. Серед них:

1. банк засновано у Тернополі у 1994 році. З 2007 році банк вийшов на всеукраїнський рівень.;

2. за останні кілька років банк вийшов на 2 місце за кількістю охоплених користувачів. Це сталося завдяки основному продукту Універсал банку «Монобанк»;
3. особисто я користуюсь послугами чотирьох банків, що є власниками ліцензії від НБУ та надають свої послуги в Україні серед них: Приватбанк, ОTR Банк, Райффайзенбанк та Монобанк від Універсал банку. Останній, особисто для мене є однозначним фаворитом.

Монобанк пішов шляхом таких новітніх міжнародних фінансових лідерів як: Revolut, Monzo, N26, Тинькофф Банк.

Мабуть однією з особливостей його роботи є максимальне скорочення фізичних відділень банку, а замість того повний перехід в онлайн. Завдяки цього вдалось значно зменшити операційні витрати що дозволило відмовитись від значної кількості комісій, або істотне їх скорочення на користь клієнта.

Станом на 30.09.2020р. у Банку налічується 14 відділень, а чисельність штатних працівників протягом звітного періоду склала – 1412 працівників.

Давайте детальніше розглянемо певні показники Фінансової звітності Акціонерного товариства «УНІВЕРСАЛ БАНК». Елементи фінансового звіту які послуговували джерелами інформації можна знайти в додатках.

Проаналізувавши звіт про Фінансовий стан (Баланс) АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» на 30 вересня 2020 року можемо побачити що:

- активи банку зросли з 17 796 355 (тис. грн) станом на 31 грудня 2019 до 26 056 085 (тис. грн) у на 30 вересня 2020;
- зобов'язання банку зросли 16 093 295 (тис. грн) станом на 31 грудня 2019 року до 23 666 028 (тис. грн) станом на 30 вересня 2020;
- власний капітал зріс з 1 703 060 (тис. грн) станом на 31 грудня 2019 до 2 390 057 (тис. грн) станом на 30 вересня 2020.

Завдяки показникам з Проміжного скороченого Звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (Проміжний скорочений звіт про фінансові

результати) АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» за період, що закінчується 30 вересня 2020 року можна побачити:

- чистий процентний дохід за перші 3 квартали 2020 року складає 1 592 679 (тис.грн) у порівнянні з 802 490 (тис.грн) за перші 3 квартали 2019;
- прибуток до оподаткування склав 409 226 (тис.грн) за перші 3 квартали 2020 у порівнянні з 510 203 (тис.грн) за перші 3 квартали у 2019р.

Скорочення прибутку спричинене стрімким зростанням Комісійним витрат, чистого збитку від зменшення корисності фінансових активів та ростом Інших адміністративних та операційних витрат.

Нище наведена таблиця метою якої є демонстрація Розподілу кошів клієнтів за видами економічної діяльності. Показники подані у (тис.грн)

Табл. 2.13

Розподіл коштів клієнтів за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	на 30 вересня 2020 р.		На 31 грудня 2019 р.	
	Сума	%	Сума	%
Державне управління	-		69	
Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	26 252	0,12%	2 507	0,02%
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	121 640	0,54%	93 965	0,66%
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	522 641	2,32%	789 060	5,57%
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	935 841	4,15%	24 963	0,17%
Страховання та перестраховання та недержавне пенсійне забезпечення	11 198	0,05%	1 253 612	8,74%
Металургійне виробництво	415 571	1,84%	28 440	0,20%
Надання фінансових послуг, крім страхування	71 223	0,32%	300 122	8,47%

та пенсійного забезпечення				
Фізичні особи	18 780 315	83,19%	10 524 925	2,09%
Інші	1 689 409	7,48%	1 312 953	9,16%
Усього коштів клієнтів	22 574 090	100,00%	12 339 616	100,00%

Джерело: [61]

Доволі цікаве спостереження, характерне для значної частки Великого бізнесу в Україні.

Прямим власником істотної участі у статутному капіталі АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» є компанія БАЙЛІУВН ЛІМІТЕД (BAILICAN LIMITED), що володіє 370 267 197 простими іменними акціями АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», що складає 100% Статутного капіталу АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК». Адреса місцезнаходження: 3, Менандру, Глафкос Таувер, 3й поверх, офіс 301, 1006, Нікосія, Кіпр.

Опосередковане володіння істотною участю в АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» здійснює Тігіпко Сергій Леонідович, громадянин України. Зазначена особа прямо володіє 100% у Статутному капіталі БАЙЛІКАН ЛІМІТЕД.

Данна схема володіння компанії є надзвичайно поширеною в Україні, вона дозволяє цілком законно оптимізувати сплату податку на прибуток, що на мою думку є не головною причиною розташування материнської компанії за кордоном. Ринок Фінансових послуг послуг України, закони, правила, та культура ведення бізнесу є недосконалою та вимагає значної кількості опрацювань та спрощень, що дозволить значною мірою вивести значну частину бізнесу з тіні та мінізувати використання оптимізаційних схем. Це значною мірою підвищить кількісний показник сплачених податків та зосередить концентрацію усіх ланок.

2.3 Перспективи розвитку фінансового ринку

Використання інновацій на фінансовому ринку є актуальним питанням особливо швидко розвиваються інновації пов'язані з інтернетом. Здається, що більшість українців легко оволоділи такими функціями, проте опитування

в 2018 році проведене з використанням методології OECD показало, що все ж частина населення не є належним чином фінансово грамотною [62].

Так, дані опитування свідчать про те, що українці отримали лише 11,6 з 21 можливих бали по фінансовій грамотності, а це означає, що це далеко не всі розуміють основи фінансової поведінки. Як відповідь на дослідження Національний банк України запропонував Стратегію фінансової грамотності - дії для підвищення фінансової грамотності нації шляхом зміни фінансової культури насамперед в молоді. Про перспективи в даному напрямку свідчить ряд факторів. Станом на 2019 рік в Україні нараховувалося більше 100 іноваційних фінансових стартапів у таких сферах, як payments & money transfer, technology and infrastructure, consulting & analytical system. Також згідно з даними МТСБУ, активно розширюється ринок онлайн страхування. Тільки з лютого 2018 року до липня 2019 року загальна кількість проданих полісів — 589 262 шт. Також позитивні зрушення відбуваються у сфері електронних платежів — у 2019 році порівняно з 2018 роком відбулося зростання обсягів випущених електронних грошей – майже у 2,5 раза, до 203 млн грн, обсягів операцій з електронними грошима – більше у 2,3 раза, до 16,7 млрд грн. [63].

До іновацій в фінансовому секторі можна також віднес фінансові технології, або скорочено Фінтех – це галузь, що складається з компаній, що використовують технології та інновації, щоб конкурувати з традиційними фінансовими організаціями в особі банків і посередників на ринку фінансових послуг [64]. Фінансовими технологіями є майже усі технічні інтерпретації фінансових процесів, які використовуються з метою оптимізації надання фінансових послуг. В сучасних умовах – коли довіра до банківської системи низька, а банківський сектор скорочується формується великий потенціал для розвитку FinTech-індустрії. Варто зауважити, що перспективним це є і для інших сфер фінансового ринку. В порівнянні з звичними установами, що надають фінансові послуги, компанії, які використовують фінансові технології володіють рядом переваг – зокрема

навність телефонних додатків дає змогу клієнту отримувати доступ до інформації в будь-який час і в будь-якому місці, інтернет сторінки часто дають відповіді на питання в будь-який час, забезпечуючи максимальну зручність користувачу.

Активно розвивається в Україні сфера платежів і валют, платформи, як P2P, P2B, краудфандінг. В додатку Privat24 реалізується система шерінгового кредитування за якою вкладники депозитів мають змогу кредитування. При цьому вкладник, який надає свої кошти для перекредитування, отримує на 5% більше на свій депозитний вклад.

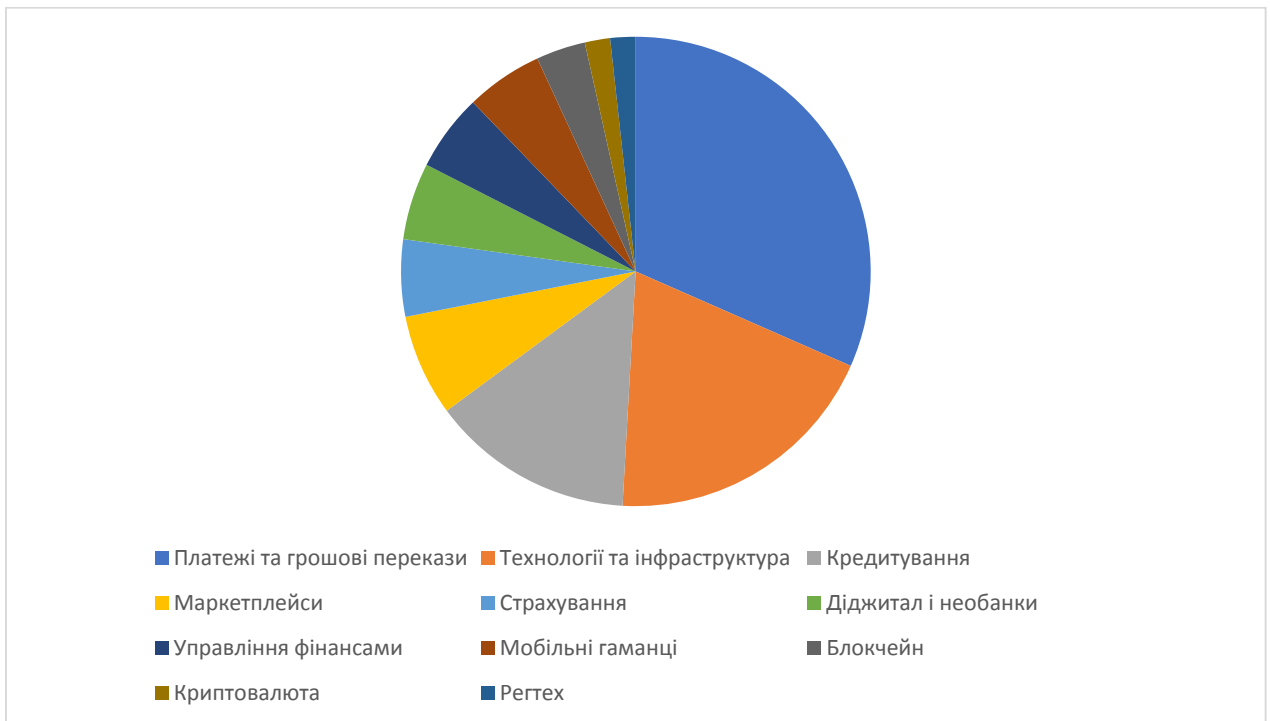
Якщо говорити про краудфандінг в Україні –то, до створення вітчизняних платформ українці використовували міжнародні краудфандінгові платформи, такі як Kickstarter, Indiegogo і GoFundMe, і продовжують використовувати їх зараз. Важливим є те, що вже з'явилося кілька українських краудфандінгових платформ, які мають за завдання вирішення таких потреб, як надання гуманітарної допомоги постраждалим під час Євромайдан і в конфлікті на сході України, бізнес-стартапи та інноваційні проекти з розвитку громадянського суспільства і громад. Цікавим є також проект «Велика Ідея» (спільнокошт Biggggidea), який націлений на підтримку ідей у сфері освіти, охорони здоров'я, літератури, музики, журналістики та наукових досліджень.

Іншим важливим перспективним кроком було створення в 2015 р. FinTech Cluster, який має на меті об'єднати фінансові стартапи, банки, інвестиційні фонди для їх спільного ефективного розвитку. Не менш важливим є те, що у 2016 р. запустив в Україні першу онлайнплатформу для інвестування в корпоративні інновації – Block-chain.fund, головним завданням якої є забезпечення гарантій угод між компаніями і авторами ідей за допомогою так званих «розумних контрактів» без укладення паперових договорів. Зростає і кількість мобільних фінансових додатків, що полегшує доступ до інформації користувачам фінансових послуг.

За даними досліджень станом на 2019 рік в Україні працювало понад 100 компаній в сфері Фінтех, а більшість з них була заснована в останні декілька років. Це свідчить, що сфера тільки розвивається в Україні, але такий стрімкий розвиток щбільше інтерес з боку інвесторів.

На позитвну динаміку впливають як світові тенденції – фінансові технології є актуальними в усьому світі, так і те, що купівельної спроможності внаслідок економічної кризи 2014-2015 років зробило для них український ринок малопривабливим, тому місцеві компанії стикаються з меншою конкуренцією з боку міжнародних компаній. Також після «очищення» банківської сфери ряд спеціалістів залишилися без роботи, що стимулювало їх шукати роботу в фінтех-компаніях або ж створювати власні (згідно з дослідженнями саме фінансисти, або ІТ-спеціалісти засновують компанії в сфері фінансових технологій).

Зараз сегментацій компаній у сфері фінансових технологій виглядає наступним чином:

Рис. 2.10. Напрямки роботи компаній в галузі фінансових технологій станом на 2019 р..

Джерело: [65]

Підтримку розвитку фінансові технології отримали також і від держави – Кабінет міністрів створив «Український національний фонд стартапів» обсягом 345 млн грн., а Національний банк України у квітні 2019 року організував Експертну раду з питань комунікації з інноваційними компаніями, що надасть можливість НБУ зрозуміти потреби та напрямки розвитку інноваційного фінансового ринку.

Сфера фінансових технологій змінюється та росте. Подальший розвиток фінансових технологій потенційно може вплинути на страхування, платіжну сферу, інвестування, залучення капіталу, депозити і кредитування, сфери транскордонних платежів, банківських переказів, перезакладення активів, реструктуризації іпотек і звітності банків перед регуляторами і навіть регуляторний нагляд. Так, страхові технології є перспективним напрямком розвитку. З'явилися майданчики, спрямовані безпосередньо на розвиток технологій в страхуванні. Як важливі напрями оптимізації страхування такі: автоматизація адміністрування, нові канали і способи продажів, зниження ризику андеррайтингу шляхом застосування big data і машинного навчання [66].

Перспективним є розвиток спеціалізованих регулятивних технологій – RegTech, які створені допомагати фінансовим інститутам інститутам відповідати вимогам регуляторних органів, забезпечуючи перевірку та захист даних, автоматизацію звітності. Наступним є технології SupTech, що створені для регуляторних органів фінансової сфери і дозволяють автоматизувати та оптимізувати адміністративні та операційні процедури, оцифрувати дані та робочі інструменти, а також покращують аналітику даних [67].

Подальший розвиток фінансових технологій забезпечує можливості для національних урядів, розвитку фінансових інститутів, підприємців та інвесторів для підтримки і водночас отримання вигод з цієї тенденції. Головні фінансові посередники отримують можливість співпрацювати з

новими гравцями через запровадження інновацій зсередини або стратегічну купівлю компанії.

В липні 2020 р. Національний банк України оприлюднив «Стратегію розвитку FinTech 2025», згідно з якою планується розробити і впровадити концепт повноцінної регуляторної «пісочниці», яка дозволить швидко тестувати інноваційні проєкти. Передбачено і запуск віддаленої ідентифікації та верифікації, імплементацію Євродирективи PSD2, удосконалення питань фінмоніторингу і KYC-регуляцій, моментальні платежі з рахунку на рахунок в СЕП у форматі 24/7, створення умов для покращення інвестиційного клімату і розвитку малого та середнього бізнесу, підвищення рівня фінансової обізнаності та залученості (інклюдії) серед населення та бізнесу.

Песпективним напрямком розвитку фінансових технологій в Україні може бути новий закон про платіжні послуги, який імплементує принципи «відкритого банкінгу». Так, як наслідок закону в Україні можуть з'явитися платіжні організації, які зможуть виконувати функції банків - відкривати платіжні рахунки, випускати карти для клієнтів, виконувати перекази. Це становитиме інтерес для великих ритейлерів та компаній в сфері мікрокредитування [68].

Є й інша думка щодо цього – так, деякі науковці вважають, що фінансові технології можуть і витіснити банки з ринку фінансових послуг. Як пояснення є те, що великі компанії створюють власні платіжні сервіси, які відразу користуються величезною популярністю, бо є зручнішими та простішими для використання. Тобто, з часом банки можуть виконувати лише окремі функції, наприклад, але при цьому втратять безпосередній контакт з клієнтом в частині тих же платежів, які візьмуть на себе такі платіжні системи. Проте, жодна з компаній сфери фінансових технологій не говорить про розширення роботи до функцій банків, тому на сьогодні такої загрози немає. Серед переваг, які отримує банківська система від розвитку фінансових технологій є можливість зниження транзакційних витрат, прискорення банківських процесів, інноваційне використання даних

для цілей маркетингу і управління ризиками а також потенційний позитивний вплив на фінансову стабільність в зв'язку з посиленням конкуренції.

Для банківської сфери важливу роль також відіграє такий продукт сфери фінансових технологій, як необанки – це мобільні банки, які пропонують клієнтам дебетову чи кредитну карту як власні продукти. Прикладом такого є успішний та популярний сьогодні інтернет-банкінг Monobank. Продукт передбачає обслуговування без відділень, майже всі послуги надаються за допомогою мобільного застосунку, а для деяких операцій) обслуговування здійснюється через каси банків-партнерів. Такий досвід говорить про те, що тільки за допомогою програмного інтерфейсу вже можна підключати постачальників різноманітних фінансових продуктів та послуг і розширювати асортимент доступних для користувачів товарів, не виробляючи ці продукти та послуги всередині організації.

Перспективним є також поєднання новітніх технологічних рішень та класичних банківських організацій – як приклад, співпраця банківського сектору і фінансових технологій дасть змогу вирішувати такі проблеми, як забезпечення безпеки оброблення кредитних карт, переказ коштів та швидка обробка позик. В той же час користувачі отримують переваги від сучасної, надійної мережі, яка може швидко та без зусиль керувати трудомісткими та тривалими завданнями. Застосування фінансових технологій стимулюватиме зростання якості послуг, що надаються клієнтам, прозорість банківського бізнесу, зниження витрат, більшу можливість використання даних.

Актуальною сферою є також розвиток електронних грошей, які також з'явилися з розвитком фінансових технологій. Електронні гроші – це грошові зобов'язання емітента в електронному вигляді, які розміщені на електронному пристрої та знаходяться в розпорядженні користувача [69]. Електронні гроші все більше набирають популярності, особливо серед молоді – так, в 2019 р. ринок електронних грошей в Україні зріс більше ніж удвічі. В порівнянні з 2018 роком обсяг випущених електронних грошей зріс до 203

млн. грн., що майже в 2,5 рази більше, а обсяг операцій з електронними грошима зріс до 16,7 млрд. грн., що більше в 2,3 рази, аніж у 2018 р.. Найбільше електронні гроші використовуються в інтернет-платежах. Можна твердо сказати, що електронні гроші відіграють важливу роль в сучасних грошових системах. Уряду слід вирішити питання їх правового визначення та законодавчого регулювання. Сьогодні системи розрахунків електронними грошима програмного типу та небанківські емітенти цих грошей працюють в умовах правової невизначеності. Створення ефективного правового механізму в сфері стане каталізатором подальшого розвитку електронних грошей.

В сучасному світі, коли ефективність управління прямо впливає на результат діяльності делегування повноважень стає все більш актуальним. Все частіше підприємства використовують можливість бухгалтерського аутсорсингу – тобто делегують свої бухгалтерські завдання спеціалізованим фірмам, чим дозволяють собі зосереджуватися на основній діяльності. Бухгалтерський аутсорсинг набирає своєї популярності у всьому світі – так, у країнах Європи послугами зовнішніх виконавців користуються 86 % компаній малого та середнього бізнесу, в США — 92 %, в Ізраїлі — 96 %. Найбільше на аутсорсинг передаються такі завдання, як розрахунок заробітної плати та податкового навантаження, але аутсорсингові фірми готові надавати широкій спектр бухгалтерських послуг. Так і в Україні вже ряд підприємств використовує таку можливість – часто це українські фірми, які проводять діяльність за кордоном – тут використання послуг бухгалтерського аутсорсингу компаній з країни, де проводиться діяльність дає змогу уникнути неправильного ведення обліку через різниці в законодавствах країн. Також в Україні розміщується ряд компаній, які надають послуги бухгалтерського аутсорсингу іноземним підприємствам. Перевагами їх діяльності є те, що вартість послуг є дешевшою аніж аналогічні послуги в країнах ЄС. Тому, дана сфера є перспективною в

Україні і дозволить як створити нові робочі місця, так і полегшити певні процеси на підприємствах.

Важливим ресурсом для фінансування інноваційної діяльності є венчурний капітал, поява якого зумовила суттєву активізацію інноваційних процесів та прискорення науково-технічного прогресу в умовах поступового переходу до нового технологічного укладу. Тому розвиток венчерного інвестування в Україні є актуальним та перспективним і дозволить залучити довгострокові фінансові ресурси для інноваційних проектів. Венчурний капітал є новим способом інвестування коштів корпорацій, банків, страхових, пенсійних та інших фондів в акції малих інноваційних фірм, що мають значний потенціал зростання і реалізують інноваційні проекти з високим рівнем ризику [Фінансування інноваційної діяльності венчурним капіталом [70]. На думку експертів саме венчурний капітал є перспективним з точки зору на його використання для забезпечення економічного зростання.

В умовах COVID-19 все більш перспективним є розвиток ринку страхування в Україні. Станом на 2019 р. ліцензії на страхування мають 233 компанії, із них 23 компанії спеціалізувалися на страхуванні життя, інші ж працюють в сегменті «Non-life» або ризикового страхування (автомобілі, страхування майна). Варто зауважити, що позитивні тенденції на ринку спостерігалися вже в 2019 р.. Так, згідно даних валові страхові премії за три квартали 2019 року зросли на 16,3% а валові виплати на 12,5% в порівнянні з аналогічним періодом в 2018 р.. Чисті премії та чисті виплати зросли в порівнянні з 2018 р. на 18,8% і 13,7% відповідно. Кількість договорів страхування за січень – грудень 2019 року зросла на 3,9%, з клієнтами-фізособами на 1,8% в порівнянні до 2018 р.. Збільшилися також і активи і резерви на 12,6% та на 17,1% відповідно. Серед видів страхування найпомітніше зростання зафіксовано у сфері страхування медичних витрат – на 58,7%, у добровільному медичному страхуванні на 39,3%, у автострахуванні – на 17,2%, у страхуванні від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – на 15,1%, у страхуванні від нещасних випадків на 12,1%.

Серед причини зростання популярності страхових послуг виділяють наступне:

- страхування медичних витрат великою мірою зростає через страхування тих, хто їде за кордоно – це і трудові мігранти і туристи, кількість яких зростає;
- добровільне медичне страхування стає особливо популярним в великих компаніях, які забезпечують свої працівників страхівками;
- автострахування зростає паралельно з кількістю нових чи ново пригнаних автомообілів;
- ринок страхування майна зростає здебільшого завдяки юридичним особам, які страхують свій бізнес.

Пенсійне страхування викликає все більше інтересу серед молодих людей, які бачуть переваги такого виду за кордоном. Страхова компанія, яка відіє на ринок Україне і запропонує даний виж страхування в поєднані з хорошою репутацією та надійністю отримає велекий сегмент ринку.

У 2018 р. в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 62 недержавних пенсійних фонди, що на 1% менше аніж в 2017 рр.. У порівнянні з 2017 р. кількість недержавних пенсійних фондів. зменшилась на 1 % (64), а кількість адміністраторів ж залишилась незмінною/ Можливим варіантом розвитку є також запровадження державою я обов'язкової накопичувальної пенсійної системи, що візьме за основу роботу недержаних пенійних фондів. Перевагами недежравного пенсійного страхування є те, що розмір виплат залежить від бажання застрахованої особи та її матеріального стану, таке страхування є непіддатне впливу “старіння населення” та процесам тінізації ринку праці, також у випадку з накопичувальним пенсійним страхуванням є присутнім нарахування інвестиційного доходу, що дозволяє індексувати нагромаджені кошти на рівень інфляції та одержувати додатковий прибуток [71].

Популярність страхування, особливо медичного, зростає і в час COVID-19 так, як люди бажують захистити себе від значних витрат при хворобі. На

нашу думку, ринок страхування в Україні все більше розвиватиметься і тому потребує вдосконалення регулювання з боку уряду. Але хоч і страховий ринок має величезний потенціал, до зростання ринку недержавного пенсійного забезпечення та страхування життя, державі слід звернути увагу на створення сприятливих умов щодо розвитку вітчизняного ринку фінансових послуг.

Висновки до розділу 2

1. Ринок фінансових послуг України, на мою думку, можна охарактеризувати, як такий, що нещодавно закінчив фазу становлення та знаходиться на етапі постійного розподілу між великими гравцями та ролями на фінансовій мапі країни. Мається на увазі той факт, що якщо дивлячись на сучасний ринок фінансових послуг України спробувати збудувати бізнес модель яка охоплюватиме період більше 5 років то мабуть неможливо чітко передбачити розподіл долей між його сегментами чи галузями.

2. З одного боку, той факт, що суб'єкти ринку, які формують попит (покупці, клієнти, користувачі) на фінансові послуги максимально лояльно ставляться до непередбачуваних та нових обставин, таких як постійні та суттєві зміни дозволяє об'єктам ринку бути гнучкими та стійкими до вищевказаних факторів. В Україні кожен гравець на ринку фінансових послуг, що має унікальну ідею та готовий її реалізувати має шанс на успіх, як би парадоксально це не звучало, одним з рушійних елементів які впливатимуть на його долю буде маркетинговий план та стратегії, які відіграють значно меншу роль на ринку фінансових послуг наприклад Європи чи США. Це робить країну неймовірно привабливою для стартапів та молодих і амбіційних гравців, які не можуть конкурувати зі вже сталими лідерами глобальних ринків граючи за їх правилами.

3. Однак відсутність стабільності, чіткого законодавства, та постійні зміни в ньому неймовірно відлякують інвесторів та великих бізнес-гравців, які будуть свої бізнес моделі на повній впевненості у завтрашньому дні та

розумінні можливих ризиків та їхньому передбаченні. В Україні досі до кінця не сформована культура ведення бізнесу, в якій чітко обговорено всі юридичні, податкові та законодавчі нюанси. Нам просто необхідні реформи спрямовані на спрощення роботи банківської системи в питаннях співпраці роботи з міжнародними партнерами (маються на увазі валютні операції). Гостро постає питання про спрощення розрахунків всередині країни, адже той факт що вони не можуть здійснюватися у інших валютах (окрім гривні) робить ринок менш лояльним та привабливим. Я вже не говорю про відсутність чіткої позиції до Кripto та PSP провайдерів.

4. Залишається вірити, що необхідні реформи та зміни в законодавстві будуть проведені найближчим часом та фінансовий ринок стане більш прозорим, відкритим та лояльним до своїх гравців.

РОЗДІЛ 3

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ І НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

3.1. Механізм державного регулювання розвитку фінансового ринку України

Щоб фінансовий ринок функціонував ефективно, його робота має регулюватися державою. Саме уряд має визначати і контролювати правову сторону ринкових відносин. В сучасних умовах фінансовий ринок України не є стабільним, тому питання регулювання постає ще більш гостро. Можемо виділити наступні причини важливості регулювання фінансового ринку державою:

- важливість скорочення видаткової частини державного бюджету в галузі контролю й нагляду за відносинами на ринку фінансових послуг;
- необхідність врівноваження інтересів усіх учасників ринку;
- захист прав інвесторів та домогосподарств;

- створенням на ринку фінансових послуг єдиних власників [72].

Так, ринок, який не регулюється не зможе дати вигідний результат ні учасникам ринку, ні державі. Державне регулювання фінансового ринку України – це система способів вплив на всіх учасників фінансового ринку та операцій між ними [73]. Також державне регулювання ринку забезпечує його єдність.

Український фінансовий ринок характеризується відсутністю чітких норм функціонування, що дає місце розробці нових підходів до побудови ефективного механізму державного регулювання даного сегмента.

Фінансовий ринок України проходить складний шлях становлення та розвитку, оскільки кожна складова ринку розвивалася не в гармонії з іншими, а як окремий елемент[74].

Згідно з Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» метою державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні є [68]:

- ведення єдиної, ефективної державної політики у галузі фінансових послуг;
- надання однакових можливостей доступу до ринку фінансових послуг;
- контроль прозорістю та відкритістю ринку;
- недопущення монополізації на ринку, а створення умов для розвитку добросовісної конкуренції;
- створення необхідних умов, які сприятимуть розвитку та функціонування ринку фінансових послуг.

Отже, державне регулювання фінансового ринку має забезпечити покращення середовища, захист учасників ринку та усунення ризиків на ринку. Структурований план державного регулювання фінансового ринку забезпечить гідний рівень державного регулювання. Механізм державного регулювання ринків фінансових послуг України – це система форм, методів та інструментів, які впливають на кожного з учасників ринку фінансових послуг з такою метою, щоб забезпечити єдність і сприятливі умови для

розвитку та функціонування ринку фінансових послуг, враховуючи інтереси споживачів послуг та вимоги законодавства, що в цілому спрямовані на покращення інвестиційного клімату в країні [75].

Структура органів державного регулювання фінансового ринку України є двоєрівневою – законодавчий рівень (Верховна Рада України) та виконавчий рівень (Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади загального регулювання та нагляду, Антимонопольний комітет України, Державна податкова адміністрація України, Державний комітет статистики, спеціалізовані центральні органи виконавчої влади – Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України, органи місцевого самоврядування – органи державної реєстрації суб'єктів господарської діяльності).

Згідно до Конституції України:

- тільки законами України визначаються засади функціонування фінансового ринку України;
- організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України (частина 2 статті 120);
- Верховна Рада України здійснює парламентський контроль в межах, визначених Конституцією України (стаття 85). Питання утворення центральних органів виконавчої влади віднесено Конституцією України до компетенції Президента України та Кабінету Міністрів України.

Згідно з законодавством держава є керуючим і регулюючим органом та включає підпорядковані органи, які наділені певними повноваженнями. Так, основними інституціональними суб'єктами, що здійснюють державне регулювання ринку фінансових послуг, є [76]:

- Національний банк України (регулює ринок банківських послуг, відповідає за стабільність грошової одиниці та банківської системи);

- Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку (регулює ринок цінних паперів,, яка займається регулюванням діяльності на ринку цінних паперів та похідних цінних паперів);
- Національна комісія з регулювання ринку фінансових послуг(контроль за діяльністю інших ринків фінансових послуг).

Важливою є також співпраця між регуляторами, тому законодавством передбачено, що данні суб'єкти зобов'язані проводити у визначені терміни спільні оперативні наради.

Згідно із Законом України “Про Національний банк України” [77] Національний банк є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, головною функцією якого є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Також Національний Банк сприяє стабільності банківської системи. Національний банк України виступає регулюючим та контролюючим органом грошового ринку, проводить грошову-кредитну політику, регулює обсяг грошової маси в країні, процентну політику, операції з цінними паперами, управління золотовалютним запасом країни, емісію боргових зобов'язань, регулює імпорт та експорт капіталу.

Національний депозитарій, який було створено відповідно до Закону України “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” для забезпечення функціонування єдиної системи депозитарного обліку має також значну роль [78]. Основним завданням Національного депозитарію є забезпечення й розвиток єдиної системи депозитарного обліку, обслуговування цінних паперів, сприяння інтеграції національної депозитарної системи в міжнародну. Сьогодні національний депозитарій здійснює наступну діяльність:

- зберігання і обслуговування цінних паперів;
- введення реєстру власників цінних паперів;
- стандартизація депозитарного та документо-обігу;
- міжнародні відносини з депозитаріями інших країн

Реалізація Державної програми розвитку Національної депозитарної системи [80].

Не менш важливу роль в регулюванні фінансового ринку України відіграє Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України, яка є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом [81]. Комісія виконує наступні завдання:

- здійснення політики у галузі надання фінансових послуг;
- контроль за наданням фінансових послуг згідно законодавчих норм;
- захист прав споживачів на фінансовому ринку;
- сприяння євроінтеграції та інтеграції на міжнародні фінансові ринки.

Комісія здійснює державне регулювання а також нагляд за діяльністю страхових компаній та страхових брокерів, установ накопичувального пенсійного забезпечення, довірчих товариств, кредитних спілок, лізингових та факторингових компаній, кредитно-гарантійних установ, ломбардів, інших учасників ринків фінансових послуг.

Ще одним органом, роль якого є важливою в регулюванні фінансового ринку України є Розрахункова палата, заснована в 1997 році [82]. До її завдань відносяться:

- організація та контроль за вчасним виконанням дохідної та видаткової частини Державного бюджету, доцільність використанні державних коштів;
- регулювання внутрішнього та зовнішнього боргів України;
- консультування місцевих органів влади, підприємств та установ щодо використання коштів;
- перевірка діяльності Національного банку України та його установ, уповноважених банків і кредитних установ у частині обслуговування ними Державного бюджету України.

Державний комітет фінансового моніторингу України також виконує ряд завдань, щодо регулювання фінансового ринку України, а саме протидія відмивання котів та боротьба з фінансовим тероризмом;

Серед основних функції механізму державного регулювання ринку фінансових послуг можна виділити наступне: [83]:

- регулююча функція (регулювання процесу організації ринку та основних його сегментів);
- інституційна функція (забезпечення розвитку конкурентного середовища на ринку фінансових послуг, рівноправність учасників ринку, відкритість ринку);
- захисна функція (захист від внутрішніх та зовнішніх ризиків учасників ринку);
- координаційна функція (сприяння співпраці регулюючих органів);
- контрольна функція (виявлення порушень на ринку);
- інтеграційна функція (інтеграція вітчизняного ринку у світовий). фінансовий ринок.

Регулюючі органи застосовують прямі та непрямі методи впливу на фінансовий ринок. До перших відносять ліцензії, нормативно-правові акти, нагляд та вплив на діяльність фінансових інститутів. До других – фіскальну, грошово-кредиту, інвестиційну політики уряду. Комбінація обох видів методів впливу має позитивний вплив при регулюванні ринку. Також поєднання державного регулювання з саморегулюванням ринку, особливо в країнах з високим рівнем розвитку ринкових відносин, є поширеною та успішною практикою. Під саморегулюванням мається на увазі укладання угод та партнерство. Саморегулюючі організації проте мають знаходитися під наглядом державних органів регулювання та дотримуватися державних норм щодо проведення їх діяльності. До інститутів саморегулювання, що є на ринку України відносять біржі (саморегулюючі ринки), професійні саморегулюючі організації (юристи фондового ринку та інші),

підприємницькі саморегулюванні організації. На сьогодні саморегулюванню приділяється не велика роль в порівнянні з державним регулюванням.

Науковці виділяють дві основні моделі державного регулювання фінансового ринку – це модель за якої регулювання зосереджується здебільшого в руках державних органів, а саморегулювнні організації відповідають лише за незначну частку, наступна модель та, за якої держава зберігає за собою основні контрольні функції, але при цьому ж максимально можливий обсяг повноважень передається саморегулювним організаціям.

Для України характерна система, за якої задіяні органи регулювання та саморегульовані організації, які мають захищати інтереси фінансових посередників та споживачів фінансових послуг. Виділяють також принципи організації державного регулювання:

- регулюючі органи мають бути незалежних к своїх діях;
- регулюючі органи мають мати достатні повноваження та ресурси для виконання завдань;
- завдання регулюючих органів мають бути чітко визначенні;
- працівники регулюючих органів зобов'язані дотримуватися професійних стандартів та правил конфіденційності;
- регулюючі органи повинні забезпечувати реалізацію рішень у сфері контрольно-ревізійної діяльності.

Державні регулюючі органи можуть надавати інформацію один одному таким чином, щоб дотримуватися державної таємниці, комерційної таємниці чи конфіденційності. Також органи державного регулювання можуть надавати допомогу іноземним державам щодо діяльності фінансових установ, які підпадають під їх юрисдикцію та здійснюють діяльність на території України.

Органи державного регулювання здійснюють нагляд за діяльністю фінансових установ, які здійснюють постійні внутрішні чи міжнародні операції.

Державне регулювання фінансового ринку відбувається в таких основних напрямках, як:

- регулювання інструментів ринку та їхніх прав;
- регулювання складу учасників ринку;
- регулювання діяльності іноземних учасників ринку;
- регулювання інформаційних потоків на ринку;
- регулювання операцій та форм торгівлі фінансовими активами;
- регулювання протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму [84].

Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" визначено наступні форми державного регулювання фінансового ринку;

- ведення державних реєстрів фінансових установ і ліцензування діяльності з надання фінансових послуг;
- нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ;
- нагляду за діяльністю фінансових установ;
- застосування уповноваженими державними органами заходів впливу;
- проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг

Регулювання фінансового ринку урядом України є важливою умовою для стабільного та ефективного розвитку ринку. Сьогодні уряд використовує секторальну модель регулювання, яка в діє вже з 2003 року.

Так, фінансовий ринок України регулюється Конституцією України, Законом України "Про страхування" від 7 березня 1996 року, Законом України "Про здійснення контролю за сплатою збору на обов'язкове державне пенсійне страхування та збору на обов'язкове соціальне страхування" від 21 травня 1999 року, Закони України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" від 30 жовтня 1996 року, Законом України "Про Національну депозитарну систему та особливості

електронного обігу цінних паперів в Україні” від 10 грудня 1997 року, Законом України “Про Національний банк України” від 20 травня 1999 року, Законом України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року, Законом України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” від 5 квітня 2001 року, Законом України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15 березня 2001 року [27].

Механізм державного регулювання фінансового ринку України потребує вдосконалення, оскільки варто враховувати як і тенденції розвитку, так і євроінтеграційні процеси.

Регулювання фінансового ринку України має ряд проблем, які є пріоритетними для уряду, зокрема:

- недовіра домогосподарств до фінансових посередників;
- тіньовий капітал та тіньова діяльність компаній;
- відсутність єдиної системи регуляторних норм купівлі іноземних цінних паперів для інвестиційних компаній, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, а також цінних паперів, емітованих українськими емітентами, але розміщених на іноземних фондових ринках;
- узгодження законодавчих норм і правил України та міжнародних стандартів, які регулюють ринок капіталів.

В період 2015-2020 року фінансовий ринок розвивався згідно з Комплексною програмою розвитку фінансового ринку України до 2020 року. Варто сказати, що протягом даного періоду спостерігалось ряд позитивних змін в фінансовому секторі, так, до прикладу, зросла прибутковість банківського сектору, було проведено «чистку» сектору від непрозорих банків, зменшилася також кількість ненадійних страхових компаній, була проведена реформа банківського сектору, у 2017 році був реалізований проект «Уніфікація та спрощення звітності», який сформував новий зручний підхід до формування та подання статистичної звітності. Ефективним був проект «Електронний документообіг», що також сприяв зменшенню витрат

банківських установ та спростив операції клієнтів, у тому числі шляхом розвитку дистанційного обслуговування.

16 січня 2020 року в Україні затвердили Стратегію розвитку фінансового сектора до 2025 року. Згідно з інформацією НБУ, мета цієї Стратегії – це забезпечення подальшого реформування і розвитку фінансового сектора України відповідно до провідними міжнародними практиками і реалізація заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та іншими міжнародними зобов'язаннями України.

Данна Стратегія передбачає розвиток фінансового ринку за п'ятьма основними напрямками:

- розвиток фінансового ринку;
- сприяння макроекономічному розвитку і росту економіки;
- зміцнення фінансової стабільності;
- розширення фінансової інклюзії;
- розвиток інновацій у фінансовому секторі [28].

Увага буде приділена кредитуванню малого і середнього бізнесу, зокрема в сільськогосподарському секторі.

В основу Програми покладено такі базові принципи:

- регуляторна апроксимація фінансових послуг України до правил та норм ЄС;
- лібералізація фінансових ринків та набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг;
- збалансованість економічних інтересів через формування ринкового конкурентоспроможного середовища;
- незалежність та ефективність роботи регуляторів, здійснення нагляду на основі оцінки ризиків;
- прозорість та високі стандарти розкриття інформації учасниками фінансового сектору та регуляторами;

- відповідальність та довіра між учасниками фінансового сектору та регуляторами;
- цілісність фінансової системи, всебічний захист прав кредиторів, споживачів та інвесторів.

Щоб створити ефективну систему регулювання ринку фінансових послуг, державі слід забезпечити стабільність фінансового сектору шляхом удосконалення законодавства в сфері, забезпечення достатньою кількістю кваліфікованих кадрів, контролем за дотриманням норм законодавства. Ефективність ринку фінансових послуг буде визначатися рівнем розвитку сегментів ринку, обсягами залучених фізичних та юридичних осіб до ведення діяльності на ринку, ступенем розвитку фінансових установ.

3.2. Удосконалення механізму підвищення ефективності функціонування фінансового ринку

Фінансовий ринок України сьогодні характеризується наявністю низки проблем – економічна та політична криза, складна ситуація на сході країни, вимушений карантин в зв'язку з COVID-19. Як наслідок – зростання цін, зменшення доходів населення, знецінення грошової одиниці, збільшення темпів інфляції. Важливим питанням є також залучення фінансових ресурсів з заощаджень фізичних осіб, іноземних інвесторів. Уряду необхідно працювати в напрямку зміцнення економічної, політичної та фінансової стабільності – зростання конкурентноспроможності країни на міжнародній арені, поліпшення бізнес-клімату, залучення інвестицій, реформування регулювання фінансового ринку. Для досягнення ефективного регулювання фінансового ринку України, уряду необхідно проводити реформи в усіх сегментах фінансового сектору таких як: банківський сектор; сектор небанківських фінансових установ; фондовий ринок та ринок капіталу. Існує ряд негативних чинників, що мають прямий вплив на розвиток фінансового ринку України – це:

- політична нестабільність;

- недостатній захист інвесторів з боку законодавства;
- недовіра домогосподарств до фінансових установ через випадки недобросовісного ставлення до них;
- відсутність чітких заборон на маніпулювання цінами;
- брак чи недостатній рівень розвитку інфраструктури фінансового ринку;
- низька ліквідність обігу вітчизняних цінних паперів;
- низька частка біржового сегменту в усьому фінансовому ринку.

Визначимо напрямки роботи уряду для стабілізації та покращення стану фінансового ринку України в розрізі окремих його сегментів.

Для податкової та бюджетної політики важливими питаннями є підвищення ефективності управління бюджетними коштами, збалансування бюджетів галузей, сприяння фінансовій самостійності місцевих громад, забезпечення стабільності податкової системи. Актуальним є вдосконалення механізму розподілу фінансових ресурсів між державними та місцевими бюджетами з метою досягнення фінансової спроможності місцевого самоврядування [85].

На нашу думку, для реформування податкової системи має буде проведено ряд реформ, це:

- формування єдинної, стабільної податкової системи, яка буде забезпечувати баланс державних та приватних інтересів, сприятиме розвитку підприємництва, підвищенню добробуту населення та країни в цілому;
- спрощення механізму адміністрування податків та зборів;
- забезпечення достатньої кількості професійних кадрів в нових податкових та митних органах. Створення органу, який об'єднає функції боротьби із правопорушеннями у сфері публічних фінансів, але своєю роботою не призведе до конфлікту повноважень з існуючими органами контролю;

- усунення проблем та несправностей податкової бази даних;
- удосконалення системи відповідальності за недотримання податкового законодавства та декларування доходів і майна усіх без винятку фізичних осіб, особлива увага за особами з пустими делараціями і ввдення справедливих фінансових санкцій щодо податкування;
- підвищення ефективності та доступу до інформації щодо державних витрат, що фінансуються за рахунок податків та зборів – це сприятиме підвищенню довіри населення та зменшенню кількості випадків несплати податків [85].

Важливою ланкою у фінансовій системі є бюджетне планування, адже воно дозволяє спланувати обсяги доходів в бюджет та його витратки. Таке планування дозволяє пропорційно розподіляти ВВП між галузями національної економіки та адміністративно-територіальними одиницями. Для вдосконалення бюджетної політи України, ми пропонуємо:

- запровадити багаторівневу систему бюджетного планування, що забезпечить обґрунтування джерел забезпечення соціального розвитку країни та реалізацію державних проектів, а також конкретизацію стратегічних фінансових цілей держави, які у більшості випадків визначаються у відсотках до ВВП країни, до чітко визначених показників, відображених у Державному бюджеті;
- запровадити оцінку фіскальних ризиків, що буде відповідати нормам МВФ та буде застосовуватися під час складання бюджетного плану. Така оцінка дасть змогу ефективніше планувати бюджетну політику, оскільки показники будуть реалістичними;
- переглянути категорії видатків – оцінка їх ефективності та врахування цього при наступному формуванні бюджету;
- закінчити вже розпочату в 2019 р. роботу щодо верифікації державних виплат, що покращить оперативність та прозорість процесу верифікації;

- вдосконалити механізм вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів – завдяки збільшенню доходів, що зараховуються в місцевий бюджет. Робота над системою державного внутрішнього фінансового контролю та зовнішнього незалежного контролю.

Формування та реалізація державної боргової політики також потребують допрацювань в таких напрямках, як розробка системи попередження кризових явищ, залучення заощаджень домогосподарств шляхом роздрібного продажу боргових інструментів як альтернативи зовнішнім кредитам, регулювання питомої ваги зобов'язань з плаваючою ставкою та короткострокової заборгованості в загальній структурі зовнішнього державного боргу України, забезпечення прозорості щодо спрямування коштів отриманих від міжнародних донорів коштів та контроль та їх використання. Варто приділити увагу подальшій співпраці з МВФ з урахуванням вдосконалення правової бази, що регулює відповідність пріоритетів залучення коштів міжнародної технічної допомоги основним стратегічним та програмним документам України. Шемаєва Л.Г., Гладких Д.М., Лондар Л. П., Касперович Ю.В., А.Л. Дешко відділ фінансової політики Національний інститут стратегічних досліджень червень 2019 р.

Сформований ринок страхування є ще однією важливою умовою для ефективного розвитку ринкової економіки та розвитку міжнародних відносин. Кількісні показники розвитку ринку страхування України хоч і мають позитивну динаміку, але не відповідають потребам саме національної економіки. На нашу думку, уряду слід звернути увагу на забезпечення злагодженості та скоординованості роботи страхових компаній. Вдосконалення потребують такі сфери:

- перегляд нормативно-правової бази та прийняття законів, які контролюватимуть чесність ведення роботи страховими компаніями, згідно з міжнародними стандартами;
- застосування сучасних технологій та іновацій, що дозволить збільшити ефективність страхової системи, якість надання послуг;

- підвищення довіри населення до стархових послуг та їх популяризація – для цього доцільним є проведення інформаційних заходів щодо пояснення вигод від страхування та гарантування надійності страхових компаній;
- запровадження надійного накопичувального пенсійного страхування стане привабливою особливо для молодих людей – які знають, що у сучасному світі це хороший захист від соціальних ризиків.

Банківський сектор української економіки також стикається рядом проблем, зокрема – політична та фінансова нестабільність в країні, низька якість банківських активів, зниження ліквідності банківських активів, недовіра населення до банківської системи, недосконала та нестабільна нормативно-правова база в державі, вразливість банківської системи до валютно-курсової політики в країні, що проводиться НБУ. Для зміцнення банківської системи уряду слід працювати в таких напрямках, як:

- забезпечення стабільності національної грошової одиниці;
  - виведення з фінансового ринку неплатоспроможних банків та тих, хто порушує законодавство;
  - підвищення довіри населення до банківської системи, шляхом надання підтримки з боку Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
  - покращення показників ліквідності шляхом взаємодії з фінансовими посередниками;
  - підвищення якості надання банківських послуг;
  - перегляд та допрацювання банківського регулювання;
  - посилення захисту прав кредиторів у частині надання їм права на придбання майна боржника, яке є предметом забезпечення за кредитним договором, у рахунок погашення його заборгованості.
- Голик М. Стабілізація банківської системи як шлях до подолання економічної кризи в Україні. Банківський та реальний сектор

економіки: фінансово-економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку. 2015. С. 128-130

Погіршення економічної ситуації в Україні з 2014 р. призвело також і до падіння національної валюти та показало недоліки в законодавчій базі валютного ринку. Ми пропонуємо наступні заходи для покращення данної ситуації :

- щодо законодавства – то необхідно пояснити та розділити терміни «право власності на валютні цінності», «валютні операції», «уповноважені банки», «іноземна валюта» і «валюта України», «резиденти», «нерезиденти», «валютні цінності», «валютна виручка»;
- зменшити розмір штрафних санкцій за порушення резидентами термінів розрахунків під час здійсненні експортно-імпортних операцій;
- скоротити суми штрафів для уповноважених банків, так як складаються ситуації, що штраф за ці порушення перевищує дохід банку від здійсненої операції та власні активи, що неможливо сплату штрафу та подальше ведення діяльності банку;
- зробити чітке визначення валютних операцій резидентів і нерезидентів, які потребують ліцензування;
- перегляд та регулювання прав і обов'язків резидентів та нерезидентів, визначення порядку розрахунків за зовнішньоекономічними операціями та термінів їх здійснення;
- контроль за трансграничним рухом іноземного капіталу є фактором збереження мікроекономічної стабільності в національній економіці;
- перегляд і відміна обов'язкового продажу частини валютних надходжень юридичних осіб;
- контроль за виведенням грошових коштів в офшорні зони;
- збільшення привабливості зберігання грошових коштів населення в банках;

- зменшення ступеня доларизації за допомогою підтримки стійкості національної валюти;
- дати право на встановлення права встановлення нормативів обов'язкового продажу резидентами валютної виручки НБУ з метою лібералізації внутрішнього валютного ринку [86].

Певних змін потребує також і грошово-кредитна політика України в сферах забезпечення стабільності національної валюти, оздоровлені та зростанні банківського кредитного портфелю, відновлення банківських вкладів та їх збільшення. Для вдосконалення грошово-кредитної політики України, ми пропонуємо наступні дії:

- продовження накопичування міжнародних резервів України;
- зменшення від'ємного сальдо торгівельного балансу – обговорення збільшення квот з ЄС на експорт з України;
- робота над привабливістю вчасного повернення валютних коштів підприємств-експортерів – поступове зниження норм обов'язкового продажу валютної виручки;
- підвищення рівня довіри населення до банків, що забезпечить залучення додаткових (на даний момент) пасивних грошових коштів населення – на рівні Верховної Ради України має здійснюватися законодавче регулювання питань підвищення рівня захисту споживачів фінансових послуг, на рівні НБУ – роз'яснювальна робота з населенням про позитивні зрушення в банківській системі України, на рівні Фонду гарантування вкладів фізичних осіб - підвищення гарантованої державою суми відшкодування вкладів фізичних осіб;
- здійснення заходів щодо зниження ризиків кредитування бізнесу – шляхом захисту прав кредитора, справедливої судової системи, якості застави та платіжної дисципліни позичальників.

Важливим фактором сталого розвитку фінансового ринку є інформаційна прозорість та ефективність. Інформаційна прозорість підвищить довіру

суб'єктів ринку, спростить умови входу на ринок, дозволить уникнути ряду ризиків, пов'язаних з необізнаністю учасників ринку. Зміна цін на фінансові активи є так званою реакцією ринку на ту інформацію, яку він отримує. Отримавши інформацію, ринок відразу доводить її до усіх суб'єктів – це дозволяє дотримуватися півності ринкової ціни акції та внутрішньої вартості. Тому регулюючим органам слід приділити увагу дотримання інформаційної прозорості на ринку, та покаранню за її порушення.

Збільшення та покращення якості інфраструктурних послуг, а також і зменшення ціни на послуги інфраструктури дозволяє бути сегменту більш доступним для усіх учасників ринку. Це в свою чергу позитивно відображається на соціально-економічних показниках розвитку ринку, зростає також довіра учасників до інфраструктури, розширюється доступність цін на послуги. Розвиток інфраструктури ринку має вплив на ефективність роботи суб'єктів ринку. Тому важливим завданням є сприяння збільшенню кількості та зростанню якості послуг інфраструктури фінансового ринку.

Інвестиційна привабливість національної економіки визначається також доступністю до фінансових послуг – так, бізнесу важливо мати можливість доступу до фінансових ресурсів, щоб реалізовувати інвестиційні проекти, банкам щоб визначати попит на фінансові послуги та формувати надійні джерела на основі акумулювання заощаджень і трансформації їх в інвестиції. Проблема доступності до основних фінансових послуг являється однією з найактуальніших. Вона знаходиться під постійною увагою міжнародних організацій – ОЕСР, Світовий банк, МВФ, Базельський комітет. Міжнародні організації постійно наголошують на дотриманні балансу між інтересами тих, хто надає фінансові послуги, та споживачів таких послуг а також на недопустимості збитків для роздрібних споживачів (фізичні особи) фінансових послуг. Доступність фінансових послуг залежить також і від соціальних факторів – частина населення в регіонах з нижчим рівнем розвитку певною мірою позбавлена можливостей для заощадження, кредитування, отримання інших роздрібних фінансових послуг [87]. В той же

час проінформованість про доступність фінансових послуг дає змогу виділяти неохоплену фінансовими послугами групи населення за віковими категоріями, рівнем освіти та іншими показниками, що є вкрай важливими для боротьби з просецами депривації, відновлення довіри до банківських та небанківських установ, формування сприятливого фінансового клімату. Збільшення рівня фінансової доступності має орієнтуватися на формування системи захисту прав споживачів фінансових послуг. Саме якість фінансових послуг сприятиме фінансовій стабільності та зростанню добробуту населення [88; 89].

Важливим питанням є також досягнення балансу попиту та пропозиції фінансових послуг [90]. Так, регулюючим органам слід звернути увагу на такі аспекти, як:

- зробити аналіз ціноутворення на фінансові послуги, визначити середню вартість на них та середній розмір платежу за отримання фінансових послуг від фінансових посередників;
- проаналізувати географію адміністративно-територіальних одиниць, де найбільша та найменша концентрація доступу населення до фінансових послуг;
- провести аналіз рівня доступності фінансових послуг населенню;
- розробити критерії доступності фінансових послуг до населення, які надаються як фінансовими посередниками, так і безпосередньо відповідними платіжними агентами;
- переглянути ефективність інфраструктури ринку фінансових послуг та прийняти заходи для її вдосконалення;
- переглянути регуляторний контроль за фінансовими посередниками, що надають послуги дистанційно (інтернет-банкінг) та прийняти заходи для їх оптимізації.

Такі заходи дадуть змогу підвищити рівень фінансової грамотності населення, розвинути технології фінансування малого бізнесу, усунути соціальну ізоляцію малозабезпечених громадян, скоротити тіньовий

кредитний ринок, підвищити рівень заощаджуваності населення та зробити доступнішою можливість інвестування [91].

Уряду також слід звернути увагу на ведення догострокової фінансової політики. Фінансовий ринок не може функціонувати без державного втручання. Державне регулювання має узгоджувати інтереси усіх суб'єктів ринку шляхом встановлення норм щодо їх діяльності. Основним важелем регулювання фінансового ринку є його фінансова політика. Так, нова фінансова Стратегія ставить перед собою ряд перспективних завдань, але для досягнення цілей Стратегії державі необхідно також звернути увагу на:

- застосування політики, орієнтованої на стимулювання стійкого зростання і модернізації економіки;
- залучення інвестицій у реальний сектор економіки;
- створення сприятливого клімату для іноземних інвесторів;
- перегляд правил з країни державного, приватного і акціонерного капіталу і створення умов для його залучення на національний ринок капіталу;
- формування механізмів і форм регулювання ринку, які б були націлені на ефективне вирішення цілей Стратегії;
- подальша співпраця з міжнародними інвестиційними інститутами в умовах формування глобальної інвестиційної інфраструктури.

Увагу слід приділити також сегменту похідних фінансових інструментів ринку фінансових послуг, підвищенню ефективності облікової системи, протидії спекулятивній практиці біржової торгівлі [92]. Державна фінансова політика має мати на меті вдосконалення ринкового ціноутворення, забезпечення ефективності ринкової інфраструктури та розвиток секторів ринку. Ефективне регулювання формування відповідних сучасних нормативно – правових основ, принципів, стандартів і технологій регулювання учасників ринку фінансових послуг. Правильно сформована державна політика дозволить підвищити емісійну активність

корпоративного сектора економіки, насамперед ринку акцій, що створить необхідні умови для капіталізації вітчизняного виробничого сектора.

Отже, ефективну діяльність фінансового ринку України можна досягти лише шляхом поєднання ефективного регулювання ринку урядом, стимуляції розвитку фінансового сектору та стабільного розвитку країни.

Висновки до розділу 3

1. Державне регулювання фінансового ринку спрямоване на реалізацію комплексної системи контролю, впорядкування та нагляду за учасниками ринку та їх діями, встановлення правил, що регулюють правомірність дій в межах національного фінансового ринку.

2. Структура органів державного регулювання фінансового ринку України є двохрівневою – законодавчий рівень (Верховна Рада України) та виконавчий рівень (Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади загального регулювання та нагляду, Антимонопольний комітет України, Державна податкова адміністрація України, Державний комітет статистики, спеціалізовані центральні органи виконавчої влади – Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України, органи місцевого самоврядування – органи державної реєстрації суб'єктів господарської діяльності).

3. Згідно з законодавством держава є керуючим і регулюючим органом та включає підпорядковані органи, які наділені певними повноваженнями. Основними інституціональними суб'єктами, що здійснюють державне регулювання ринку фінансових послуг, є Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Національна комісія з регулювання ринку фінансових послуг. Важливою є також співпраця між регуляторами, тому законодавством передбачено, що данні суб'єкти зобов'язані проводити у визначені терміни спільні оперативні наради.

4. Органи державного регулювання здійснюють нагляд за діяльністю фінансових установ, які здійснюють постійні внутрішні чи міжнародні операції. Регулювання фінансового ринку здійснюється згідно з Стратегією розвитку фінансового сектору до 2025р., її мета – це забезпечення подальшого реформування і розвитку фінансового сектора України відповідно до провідними міжнародними практиками і реалізація заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та іншими міжнародними зобов'язаннями України.

5. Ефективний розвиток фінансового ринку України є неможливим без проведення економічних реформ, змін в законодавстві і подальшого економічного зростання держави. Нами запропоновано та обґрунтовано ряд дій, які сприятимуть покращенню стану фінансового ринку України за сучасних умов, в розрізі окремих сфер фінансового ринку, оскільки, незважаючи на певну позитивну динаміку, змін потребують усі сфери фінансового ринку. Тільки забезпечення стабільності фінансового ринку дасть змогу забезпечити стабільність економіки країни.

ВИСНОВКИ

У роботі наведене теоретичне обґрунтування, проаналізовано сучасний стан фінансового ринку України, висунуто пропозиції, спрямовані на вдосконалення системи регулювання та розвитку фінансового ринку України.

В результаті написання роботи можна зробити наступні висновки:

1. Міжнародний фінансовий ринок є сучасною необхідною умовою сталого економічного розвитку країн та світу в цілому. Він виник як результат потреби в додатковій формі мобілізації коштів для фінансового забезпечення розвитку економіки держав, але, сьогодні, його

функціонування прямо пов'язане з темпами інфляції, стабільністю законодавчої і нормативної бази, сприятливим політичним кліматом. Фінансовий ринок поділяють за рядом ознак - за видами фінансових активів, за терміном обігу, за умовами передачі фінансових ресурсів в відповідно до умов обертання фінансових інструментів, залежно від місця, де відбувається торгівля фінансовими активами, за швидкістю реалізації угод, за регіональною ознакою. Фінансовий ринок виконує ряд функцій, зокрема перетворення заощадження в інвестиції, забезпечення економічного зростання через організацію системи нагромадження капіталу, забезпечення переливу фінансових фондів з одних галузей економіки всередині країни в інші, перерозподіл фінансових фондів всередині країни між регіонами, забезпечення переміщення фінансових фондів з одних країн і регіонів.

2. Аналіз історичних етапів розвитку міжнародного фінансового ринку міжнародної допомогли виявити, що для того, щоб економіка країни постійно розвивалася стоїть завдання розподілу, перерозподілу та мобілізації фінансових ресурсів. Розвиток світового фінансового ринку розпочався на початку XXI ст. і характеризується переходом з готівкових операцій на строкові, з реальних – на фінансові, а також пошуком уникнення проблем з оподаткуванням та державного регулювання у глобальному масштабі.
3. Визначено, що основна роль фінансового ринку для економіки країни можна також розглядати, аналізуючи сектори ринку. Основною роллю фінансового ринку є те, що він виступає центром розподілу, перерозподілу на мобілізації фінансових ресурсів. Фінансовий ринок також забезпечує функціонування потужного механізму стимулювання розвитку інвестиційної і виробничої сфер економіки, а також усієї системи суспільно-економічних відносин. Проаналізовано складові фінансового ринку – ринок капіталів, кредитний ринок, ринок страхових послуг, валютний ринок. Валютний ринок України дає можливість здійснювати

продаж та купівлю готівкової та безготівкової валюти, а також цінних металів. Учасниками валютного ринку вважаються Національний банк, клієнти банків, небанківські установи та безпосередньо банки. Визначено, що в Україні ринок страхування є другим за долею капіталізації в рейтингу небанківських фінансових ринків. Проаналізовано, що ринок цінних металів України має тривалу історію завдяки глибоким традиціям з обробки та виробництва цінного каміння і металів. Сучасні реалії характеризуються негативним впливом зовнішніх факторів, а саме, імпорт неякісної сировини. Даний ринок охоплює два основних сегменти – банківський та виробничий. Визначено, що станом на 31 серпня в Україні функціонують 2084 учасники ринків небанківських фінансових послуг та 75 банків.

4. Основним сегментом діяльності фінансових компаній є робота з малим та середнім бізнесом які хочуть залучити додатковий капітал для операційної діяльності та з населенням надаючи їм незначні кредити на короткий строк задля задоволення їхніх споживчих потреб. Станом на 31.03.2020 в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 1 040 фінансових компаній. Обсяг наданих фінансових послуг протягом I кварталу 2020 року збільшився порівняно з відповідним періодом минулого року на 64,4 % (18 237,6 млн. грн.).
5. Проаналізовано діяльність великих фінансових компаній на фінансовому ринку України – зокрема, «УНІВЕРСАЛ БАНК», та визначено, що станом на 2020 рік, зросли як активи, так і зобов'язання та власний капітал банку, а за останні кілька років банк вийшов на 2 місце за кількістю охоплених користувачів. Це сталось завдяки основному продукту Універсал банку «Монобанк».
6. Визначено, що перспективним є використання інновацій на фінансовому ринку. До іновацій в фінансовому секторі можна також віднести фінансові технології. Активно розвивається в Україні сфера платежів і валют, платформи, як P2P, P2B, краудфандінг. Перспективним напрямком

розвитку фінансових технологій в Україні може бути новий закон про платіжні послуги, який імплементує принципи «відкритого банкінгу». Перспективним є розвиток спеціалізованих регулятивних технологій – RegTech. Актуальною сферою є також розвиток електронних грошей, які також з’явилися з розвитком фінансових технологій. Також перспективним є розвиток фінансових технологій в секторі страхування – як пенсійного, так і медичного.

7. Державне регулювання фінансового ринку спрямоване на реалізацію комплексної системи контролю, впорядкування та нагляду за учасниками ринку та їх діями, встановлення правил, що регулюють правомірність дій в межах національного фінансового ринку.
8. Проаналізовано структуру органів державного регулювання фінансового ринку України. Визначено, що органи державного регулювання здійснюють нагляд за діяльністю фінансових установ, які здійснюють постійні внутрішні чи міжнародні операції.
9. Проаналізовано теоретичні аспекти регулювання фінансового ринку України. Зараз фінансовий ринок регулюють Стратегія розвитку фінансового сектора до 2025 року, Конституція України та ряд Законів України.
10. Фінансовий ринок України сьогодні характеризується наявністю низки проблем – економічна та політична криза, складна ситуація на сході країни, вимушений карантин в зв’язку з COVID-19. Для досягнення ефективного регулювання фінансового ринку України, уряду необхідно проводити реформи в усіх сегментах фінансового сектору таких як: банківський сектор; сектор небанківських фінансових установ; фондовий ринок та ринок капіталу.
11. Нами запропоновано ряд дій для покращення стану фінансового ринку України, в розрізі окремих його секторів. З метою покращення сучасного стану фінансового ринку України уряду слід працювати над формування єдиної, стабільної податкової системи, яка буде забезпечувати баланс

державних та приватних інтересів, сприятиме розвитку підприємництва, підвищенню добробуту населення та країни в цілому. Прийняти заходи для спрощення механізму адміністрування податків та зборів, забезпечення достатньої кількості професійних кадрів в нових податкових та митних органах. Створення органу, який об'єднає функції боротьби із правопорушеннями у сфері публічних фінансів, але своєю роботою не призведе до конфлікту повноважень з існуючими органами контролю. Усунути проблеми та несправності податкової бази даних. Удосконалити систему відповідальності за недотримання податкового законодавства та декларування доходів і майна усіх без винятку фізичних осіб, особлива увага за особами з пустими деклараціями і ведення справедливих фінансових санкцій щодо оподаткування. Підвищити ефективність та доступ до інформації щодо державних витрат, що фінансуються за рахунок податків та зборів – це сприятиме підвищенню довіри населення та зменшенню кількості випадків несплати податків. Необхідно також провести реформи в кожному секторі фінансового ринку, для забезпечення його ефективної діяльності та стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сиденко В. Р. Внешнеэкономическая деятельность: проблемы системной трансформации при переходе к рынку. – К.: «ОКО», 1998. – 93 с.
2. Пейро М. Международные экономические, валютные и финансовые отношения. – М.: Прогресс, Универс, 1994. – 401 с.
3. Гальчинський А. С. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 320 с.
4. Луцишин З. Асиметрія та парадокс фінансової глобалізації // Міжнародна економічна політика. – 2008. – № 8–9. – С. 78–103
5. Красавина Л. М. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения / Л. М. Красавина. – М.: Финансы и статистика. – 1994. –

- 643 с. Пахомов Ю. М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю. М. Пахомов, Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський – К.: Україна, 1997. – 463 с.
6. Портной М. А. Тенденции развития мирового рынка капиталов и адаптационные возможности России // США: Экономика, политика, идеология. – 1997. – № 2. – С. 5–22
  7. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини. Теорія. Підручник для студентів ек. спец. вищ. навч. закл / А. С. Філіпенко – К.: Либідь, 2008. – 408 с
  8. Максимо В. Э. Мировые финансы / В. Э. Максимо, А. Л. Френсис, Дж. М. Лоуренс // Пер. С англ. – М.: ДСКА, 1998. – 243 с
  9. Indicators of Financial Structure, Development, and Soundness. IMF. – 2005. – URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fsa/eng/pdf/ch02.pdf>.
  10. Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council – 2004.
URL: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/en/ALL/?Uri=CELEX:32004L00>
  11. Еш С.М. Ринок фінансових послуг : конспект лекцій / С. М. Еш. – К. : НУХТ, 2008. – 127 с.
  12. Ринок фінансових послуг: навч. Посібник / Д.І. Дема, І.В. Абрамова, І.А. Шубенко, Л.В. Недільська, В.М. Трокоз. [2-е вид. Перероб. І допов.]. – К.: Алерта, 2013. – 376 с.
  13. Бобров Є. А. Роль та місце ринку фінансових послуг у структурі фінансового ринку / Є. А. Бобров // Фінанси України. – 2007. – № 4. – С. 88-94.
  14. Суторміна В. М. Фінансовий ринок: [навч.-метод. Посіб. Для самост. Вивч. Дисц] / В.М. Суторміна, Н.В. Дегтярьова. — Вид. 2-ге. — К.: КНЕУ, 2008. — 176 с.
  15. Доллан Э. Дж. Макроэкономика: [пер. С англ. Лукашевича В.] / Э. Дж. Доллан, Д. Е. Линдсей. – С-Пб., 1994. – с.401.

16. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : навч. Посібн. / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., випр. І доповн. – К. : Знання-Прес, 2003. – 535 с.
17. Ящук В. В. Ринки фінансових послуг як складова системи економічного розвитку / В. В. Ящук // Фінанси України. – 2010.– №1. – С. 115- 121.
18. Пересада А. А. Основы инвестиционной деятельности. / А. А. Пересада. – К.: Либра, 1994. – С. 16 –18
19. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: [учеб.] / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1999. – Т.1. – С. 185 – 259
20. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика : навч. Посіб. / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєва. – К. : ЦУЛ, 2002. – 616 с.
21. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.07.2001 № 2664–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
22. Бурденко І. М. Передумови створення та використання інноваційних фінансових інструментів на ринку похідних фінансових інструментів України/ Ірина Миколаївна Бурденко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2012_3_181_190.pdf.
23. ЕКОНОМІКА (навчальний посібник). В.В. Кириленко, Тернопіль: Економічна думка, 2002. – 193с. Економічна теорія. Комарницький І.Ф., Чернівці, 2006.
24. Міжнародні фінанси / за ред. Рогача О.І., К.: Либідь, 2003. – 784с
25. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку. Монографія. - Суми : Мрія - 1, 2008. - 348 с.92
26. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст] : навч. Посіб. / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер - К.,2013. - 578 с.. 2013.
27. Економічна теорія; За заг. Ред. В. М. Семененка та Д. І. Коваленка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 360 с.

28. Фінанси: Навчальний посібник. - Вінниця: Нова Книга, 2009. - 384 с.
Лондар С.Л., Тимошенко О.В.
29. Закон України: Про затвердження Положення про механізми рефінансування комерційних банків України // правління національного банку україни. – 16. –
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0029-01/ed20020320/find?Text=%CF%E7%E0%E1%B3%F0%E6%E2%E8%E9+%F0%E8%ED%EA>
30. Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг: закон України : прийнятий 12.07.2001 р. № 2664-III / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 34. – С. 324.
31. Про банки і банківську діяльність : закон України : прийнятий 07.12.2000 р. № 2121-III/ Верховна Рада України. – Офіц. Вид. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 5-6. – С. 30.
32. Унинець-Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика / В. П. Унинець-Ходаківська / вид. 2-ге, доп. І перероб: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с
33. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий ринок» (Частина І) освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / Укладач: Ганзюк С.М. - Кам'янське: ДДТУ, 2017 р. - 64 с.
34. Школьник И. А. ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ТА ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ / И. А. Школьник, В. М. Кремень // Фінанси України. – 2018. – URL: http://finukr.org.ua/docs/FU_18_03_097_uk.pdf
35. Хікс Дж. Теорія економічної історії. - М .: Журнал "Питання економіки", 2006. - с. 76.

36. Minsky H. P. The Financial Instability Hypothesis. - The Jerome Levy Institute of Bard College, 1992, Working Paper № 74. - P. 1-10.
37. Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence. - NBER Working Paper № 10766, September 2004. - P. 98.
38. Зінгалес Л., Раджан Р. Порятуюнок капіталізму від капіталістів: приховані сили фінансових ринків - створення багатства і розширення можливостей. - М .: ІКСІ, ТЕИС, 2004. - с. 293.
39. Бодрова Н. Е. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи / Н. Е. Бодрова // Вісник сумду. Серія «102 Економіка». – 2012. – № 1. – С. 102–114.
40. Омелянович М. Ю. Грошово – кредитні відносини у період фінансової кризи // Фінанси України – 2011 - №6 – С. 20-31.
41. Джуччі Р. Значення ринку страхування для економічного розвитку в Україні: аналіз та рекомендації для економічної / Р. Джуччі, Ф. Хенке // Страхова справа – URL:<https://forinsurer.com/public/05/01/02/1737>
42. Базилевич В. Д. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 5–12.
43. Маслова С.О., Опалов О.А. Фінансовий ринок: Навчальний посібник. – К.: “Каравела”; Львів: “Новий Світ –2000”, 2002. – 304с.
44. РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ Опорний конспект лекцій [Електронний ресурс] // ТНЕУ. – 2017. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/retrieve/52419/3%D0%B0.%20lek.pdf>.
45. Школьник І.О. Капіталізація фондового ринку України в контексті світових тенденцій / І. О. Школьник // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 65–74
46. Сич Є.М. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Є.М.Сич, В.П.Ільчук, Н.І.Гавриленко. – К. : ЦУЛ, 2012.– 428 с
47. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси : підручник / С.Я. Боринець. – К. : Знання-Прес, 2002. – 311 с.

48. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М.І. Крупка. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 601 с.
- 49.Офіційний сайт Верховної Ради України – URL: <http://rada.gov.ua/>
50. Офіційний сайт Національного банку України – URL: <https://bank.gov.ua/>
- 51.Сучасний стан банківського інвестиційного бізнесу в Україні - URL:<http://intkonf.org/k-e-n-popova-iv-zayatsyai-suchasniy-stan-bankivskogo-investitsiynogo-biznesu-v-ukrayini/>
- 52.Онищенко Ю.І., Генова О.І. «Аналіз інвестиційної діяльності банків України» / Юлія Онищенко, Олена Генова// Інфраструктура ринку. – 2016. – №2. – URL:<http://www.marketinfo.od.ua/uk/2-2016>
- 53.Колодізев О. М., Власенко Н. М. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України:сучасний стан і перспективи розвитку / О. Колодізев, Н. Власенко // – URL: www.business-inform.net.
- 54.Стратегія Національного банку України. Програма дій 2020/ Національний банк України. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini-programadiy-2020>
- 55.Огляд банківського сектору / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogosektoru-lyutyiy-2020-roku>
- 56.Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку – URL: <http://www.nssmc.gov.ua/>.
- 57.Ринок цінних паперів – URL: <http://znaimo.com.ua>
58. Внукова Н.М., Временко Л.С., Успенко С.І. Страхування: теорія та практика: Навч. посіб. – Х.: Бурун Книга, 2009. – С. 271
59. Підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2020 року– 2020. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OglyadRinkiv/SK/sk_I_%202020.pdf

60. Лист НБУ “Про порядок проведення банками операцій з векселями” від 25.02.1993 року, № 22001/85
61. <https://bankchart.com.ua/>
62. Фінансова грамотність українців та стан фінансового ринку. Що ми знаємо про електронні гроші та онлайн страхування?// uzhgorod.net.ua. – 2020. – URL: <https://uzhgorod.net.ua/news/141124>.
63. Ринок електронних грошей в Україні за рік подвоївся // УКРІНФОРМ. – 2020. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2886457-rinok-elektronnih-grosey-v-ukraini-za-rik-podvoivsa.html>
64. Финансовые технологии. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
65. Що відбувається на ринку фінтех в Україні.– 2019. URL: <https://www.imena.ua/blog/fintech-in-ukraine/>
66. InsurTech компанії меняючі страховий ринок. – URL: <https://finvizor.com/insurtech-kompanii-menyayushhie-strahovoj-rynok-chast-i>
67. FinTech, RegTech and SupTech: What They Mean for Financial Supervision / Toronto Leadership Centre. – URL: <http://res.torontocentre.org/guidedocs/FinTech%20RegTech%20and%20SupTech%2020What%20They%20Mean%20for%20Financial%20Supervision>
68. Фінтех в минулому, теперішньому, майбутньому... і українських реаліях // Ліга Новини. – 2020. – URL: <https://ua-news.liga.net/economics/articles/finteh-v-minulomu-teperishnomu-maybutnomu-i-ukrainskih-realiyah>
69. Про електронні гроші в Україні: положення, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 р. № 481// Офіційний сайт Верхов. Ради України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10>
70. Фінансування інноваційної діяльності венчурним капіталом // ManagerHelp – URL: <http://www.managerhelp.org/hoks-1583-1.html>.

71. Зеленко Н. Н. Аналіз ринку недержавного пенсійного страхування в Україні: соціально-економічний вимір / Н. Н. Зеленко, В. А. Зеленко // Менеджмент та підприємництво в Україні. – 2019. – URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/jan/20674/zelenko.pdf>
72. Урусова З. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку фінансових послуг в Україні / З. П. Урусова, В. В. Ярмош, А. А. Урусов // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2014. – № 2. – С. 137-139
73. Ганзюк С. М. Практика здійснення дистанційного нагляду НБУ за діяльністю банків в Україні / С. М. Ганзюк, Н. С. Голубєва, Г. Г. Бяла. // Економіка і суспільство. – 2018. – №16
74. Варцаба В. І. Проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / В. І. Варцаба. // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2018. – №1. – С. 311–316.
75. KPMG The Pulse of Fintech Q2 2016
76. Антонюк Н.А. Індикатори фінансової безпеки держави в умовах світової глобалізації // Касьяненко В.О., Миронова А.М., 35 Люльов В.О. - Вісник СумДУ. - №4. - 2019 - стор. 87-92. – URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/uk/4-2019-11>
77. Naser, N. (2019). The Interaction between Profitability and Macroeconomic Factors for Future Examinations of European Banks Soundness – Theoretical Study. Financial Markets, Institutions and Risks. - 3(3). - 63-97. – URL: [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(3\).63-97.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(3).63-97.2019)
78. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
79. Лизогуб М.М. Індикатори фінансової стійкості як засіб оцінки ефективності фінансової системи України / М.М. Лизогуб. // Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – №12. – С. 99–102

80. Солошкіна І. В. Мета та форма державного регулювання фінансових послуг / І. В. Солошкіна // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія Право. – 2015. – № 1151, Вип. 19. – С. 64- 68
81. Класифікація видів економічної діяльності. Національний класифікатор України ДК 009:2010 Прийнято та надано чинності наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 №457
82. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.07.2001 № 2664–III. 129 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
83. Класифікація видів економічної діяльності. Національний класифікатор України ДК 009:2010 Прийнято та надано чинності наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 №457
84. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.07.2001 № 2664–III. 129 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
85. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.99 № 679-IV // URL: www.rada.gov.ua
86. Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні: Закон України від 10.12.97 № 710/97-ВР // www.rada.gov.ua
87. Державна програма розвитку Національної депозитарної системи України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.12.2004 № 1707 // www.rada.gov.ua
88. Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України. Затверджено Указом Президента України від 04.04.2003 № 292/2003 // www.rada.gov.ua
89. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III. — URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/page2>

90. Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. Вісник КНТЕУ. 2018. № 5. С. 5—18
91. Актуальні напрями реформування вітчизняної податкової системи // IPR. – 2019. – URL: <https://ngoipr.org.ua/news/aktualni-napryamy-reformuvannya-vitchyznyanoi-podatkovoyi-systemy/>
92. Крупко Я. Деякі питання вдосконалення валютного законодавства України / Яна Крупко // Підприємництво, господарство і права. – 2018. – URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/8/29>
93. Офіційний сайт Universal Bank – URL: <https://www.universalbank.com.ua/ru>

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. А.1

**Проміжний скорочений Звіт про фінансовий стан (Баланс) АТ
«Універсал Банк» на 30 вересня 2020 р.**

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«УНІВЕРСАЛ БАНК»

Проміжна скорочена фінансова звітність
за період, що закінчився 30 вересня 2020 року

Проміжний скорочений Звіт про фінансовий стан (Баланс)
АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»
на 30 вересня 2020 року

(тис. грн.)

Найменування статті	Примітки	на 30 вересня 2020 року	на 31 грудня 2019 року
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти	5	4 431 912	2 167 422
Кредити та заборгованість банків	6	230 892	-
Кредити та заборгованість клієнтів	7	15 024 370	9 743 128
Інвестиції в цінні папери	8	4 583 953	3 598 494
Інвестиційна нерухомість		22 950	22 469
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		4 060	4 060
Відстрочений податковий актив		13 429	13 172
Основні засоби та нематеріальні активи	9	146 732	165 707
Інші активи	10,11	1 539 030	2 001 927
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття	12	58 757	79 976
Усього активів		26 056 085	17 796 355
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Кошти банків	13	292 917	64 552
Кошти клієнтів	14	22 574 090	14 339 616
Повідні фінансові зобов'язання		1 273	-
Інші залучені кошти	15	271	475
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		-	-
Резерви за зобов'язаннями	16	468	15 142
Інші зобов'язання	17, 18	797 009	1 673 510
Усього зобов'язань		23 666 028	16 093 295
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	19	3 702 672	3 102 672
Емісійні різниці	19	1 375 440	1 375 440
Незарєєстрований статутний капітал		-	300 000
Резерви та інші фонди банку		53 302	-
Резерв перевідки		4 965	28 625
Нерозподілений прибуток / (непокритий збиток)		(2 746 322)	(3 103 677)
Усього власного капіталу		2 390 057	1 703 060
Усього зобов'язань та власного капіталу		26 056 085	17 796 355

Зітверджено до вилучення та підписано
«28» жовтня 2020 року

Голова Правління

Головний бухгалтер

Староміська І.О.

Мілошкін Т.В.

Виконавець:
Глемба Т.А., Тел. 391-58-39

2

Джерело: [93]

Рис. А.2

**Проміжний скорочений Звіт про фінансовий стан (Баланс) АТ
«Універсал Банк» на 30 вересня 2020 р.**

Проміжний скорочений Звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (Проміжний скорочений
звіт про фінансові результати) АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»
за період, що закінчився 30 вересня 2020 року

Найменування статті	При мітк и	період, що закінчився 30 вересня 2020 року		період, що закінчився 30 вересня 2019 року	
		за поточн ий проміж ний період (три місяці)	наростаюч им підсумком із початку року до дати звітності	за поточн ий проміж ний період (три місяці)	наростаюч им підсумком із початку року до дати звітності
Процентні доходи	20	1 004 664	2 798 139	612 345	1 470 106
Процентні витрати	20	(414 486)	(1 205 460)	(262 822)	(667 616)
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	20	590 178	1 592 679	349 523	802 490
Комісійні доходи	21	881 481	2 211 773	491 822	1 182 077
Комісійні витрати	21	(494 514)	(1 011 929)	(152 217)	(396 820)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток		7 063	55 282	(12 283)	(27 457)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		-	-	9	80
Чистий прибуток/(збиток) від операцій із іноземною валютою		50 513	165 019	39 756	86 232
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки іноземної валюти		(8 574)	(72 485)	8 484	8 239
Доходи/(витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		-	-	1	(2 304)
Чистий збиток від зменшення корисності фінансових активів		(273 433)	(659 967)	(66 755)	(154 910)
Чистий збиток/(прибуток) від (збільшення)/зменшення резервів за зобов'язаннями		-	54	-	5
Чистий прибуток/(збиток) від припинення визнання фінансових активів, які обліковуються за амортизованою собівартістю		(682)	(4 798)	(36)	140
Інші операційні доходи	22	46 149	231 800	88 316	232 750
Витрати на виплати працівникам	23	(116 615)	(336 914)	(81 052)	(237 336)
Витрати зносу та амортизація	23	(14 092)	(42 477)	(14 014)	(36 624)
Інші адміністративні та операційні витрати	23	(546 862)	(1 718 811)	(409 813)	(946 359)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		120 612	409 226	241 741	510 203
Витрати на податок на прибуток		-	-	-	-
Прибуток/(збиток) за звітний період		120 612	409 226	241 741	510 203

3

Джерело: [93]

Рис. А.3

**Примітки до Проміжної скороченої фінансової звітності – за період,
що закінчився 30 вересня 2020 р.**

АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»

Примітки до Проміжної скороченої фінансової звітності – за період, що закінчився 30 вересня 2020 року

Примітка 1. Інформація про Банк

Найменування Банку та місцезнаходження: АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УНІВЕРСАЛ БАНК» (надалі – «Банк») зареєстрований та розташований в Україні за адресою: вул. Антозаводська 54/19, 04114 Київ, Україна.

Найменування та місцезнаходження материнської компанії: Прямим власником істотної часті у статутному капіталі АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» є компанія БАЙЛКАН ЛІМІТЕД (BAIJICAN LIMITED), що володіє 370 267 197 (триста сімдесят мільйонів двісті шістьдесят сім тисяч сто дев'яносто сім) простими іменними акціями АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» (голосами), що складає 100% Статутного капіталу АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК». Адреса місцезнаходження: 3, Менандру, Глафкос Таувер, 3й поверх, офіс 301, 1066, Нікосія, Кіпр (Menandrou, 3, GLAFKOS TOWER 3rd Floor, Office 301, 1066, Nicosia, Cyprus).

Опосередковане володіння істотною участю в АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» здійснює Тігірко Сергій Леонідович, громадянин України. Значена особа прямо володіє 100% у статутному капіталі компанії БАЙЛКАН ЛІМІТЕД (BAIJICAN LIMITED).

Найменування найбільшої материнської компанії групи: АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» з грудня 2016 року є членом фінансово-промислової групи «ТАС» та з 30 січня 2017 року – учасником Банківської Групи «ТАС».

Організаційно-правова форма Банку: акціонерне товариство (за типом приватне).

Дата реєстрації: 20 січня 1994 року.

Види діяльності: АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» виконує всі види банківських операцій і надає своїм клієнтам – юридичним та фізичним особам – широкий спектр різноманітних послуг, згідно з ліцензією Національного банку України № 92 від 10.10.2011 року. Відповідно до Статуту, Банк створений для надання фізичним та юридичним особам повного спектру внутрішніх та міжнародних банківських послуг, включаючи, без обмеження, банківські операції, які пов'язані із здійсненням комерційної, інвестиційної, депозитарної та будь-якої іншої діяльності, яка може бути дозволено банкам законодавством України.

Станом на 22.11.2018 банк набув статусу «Спеціалізованого ощадного банку» та як, більше ніж 50% пасивів Банку є зкладами фізичних осіб.

Станом на 01.07.2019 Національний банк визначив АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» як системно важливий банк.

Спеціалізація Банку: спеціалізований ощадний банк.

Стратегічна мета Банку: Стратегія Банку спрямована на надання повного спектру фінансових послуг корпоративним та приватним клієнтам. Надаючи повний спектр фінансових послуг Банк послугує індивідуальний підхід, технологічність і зручність користування банківськими послугами. Працюючи на засадах тривалого партнерства, Банк пропонує клієнтам оптимальні рішення для досягнення фінансового успіху.

З метою управління власними ризиками та захисту інтересів клієнтів – дотримання обов'язкових економічних нормативів та політики формування резервів.

Характеристика діяльності Банку: АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» надає весь спектр банківських операцій та послуг, забезпечує швидке і якісне обслуговування на високому рівні в усіх підрозділах та відділеннях. Банк є установою, яка дотримується принципів ліквідності й платоспроможності. Банк намагається вести свій бізнес ефективно, ґрунтуючись на загальноприйнятних стандартах управління та передовій банківській практиці, незалежній кредитній політиці, та забезпечуючи високий рівень банківських послуг. Банк формує свою кредитну політику таким чином, щоб вона була ефективною з точки зору ризиків, які приймає Банк, сприяла розвитку вітчизняної економіки та задовольняла попит клієнтів на кредитні ресурси. З метою забезпечення фінансової стійкості банківської установи концентрацію зусиль менеджменту Банку зосереджено на покращенні якості кредитного портфеля, утриманні високого рівня якості нового кредитного портфеля, утриманні витрат на прибутковому рівні та дотриманні вимог регулятора.

АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» здійснює свою діяльність спільно з контрагентами різних секторів економіки: банками, небанківськими фінансовими установами, суб'єктами господарювання (різних форм власності) та фізичними особами. Для забезпечення якісного обслуговування клієнтів АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», оперативного проведення операцій за дорученням клієнтів, встановлені кореспондентські відносини з іншими українськими та іноземними банками, через які проводиться обслуговування клієнтів банку, як резидентів, так і нерезидентів.

На даний час АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» реалізує проект Монобанк – це окремий пакет послуг, орієнтований на сучасних «цифрових» клієнтів. Найменування монобанк використовується для окремого позиціонування продуктів і сервісів банку, які Банк надає клієнтам за допомогою смартфона і карти. Банк пропонує роздрібним клієнтам сучасні продукти та послуги, які є зручними, ефективними та надійними: «Кредит на картку», «Картка IRON/Universal Bank», «Картка monobank platinum», продукти «Розстрочка», «Покупка частинами», депозит он-лайн у національній та іноземній валюті (долар США, євро), карти в іноземній валюті – долар США, євро, польський злотий, впроваджено продукт «Біла картка», Дітяча картка, "Monobank/Universal Bank-Рахунок фізичної особи - підприємці"